

Eierskap, partnerskap og fellesskap

Et kunnskapsgrunnlag for UiBs eierstyring av Uni Research

Siri Brorstad Borlaug, Inge Ramberg, Espen Solberg
og Siri Aanstad

●
Rapport 2016:27

NIFU

Eierskap, partnerskap og fellesskap

Et kunnskapsgrunnlag for UiBs eierstyring av Uni Research

Siri Brorstad Borlaug, Inge Ramberg, Espen Solberg
og Siri Aanstad

Rapport 2016:27

Rapport 2016:27

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse Postboks 2815 Tøyen, 0608 Oslo. Besøksadresse: Økernveien 9, 0653 Oslo.

Prosjektnr. 12820655

Oppdragsgiver Universitetet i Bergen
Adresse Postboks 7800, 5020 Bergen

Foto Shutterstock

ISBN 978-82-327-0214-5
ISSN 1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Universitetet i Bergen engasjerte våren 2016 NIFU for å belyse hvordan universitetet samarbeider med Uni Research AS. Mandatet har vært å utarbeide et faktagrunnlag om relasjonen mellom universiteter og institutter generelt og UiB og Uni Research spesielt, sammenligne forskningsbyene Bergen, Oslo og Trondheim i tillegg til en kvalitativ dybdestudie av samarbeidsrelasjonene mellom UiB og Uni Research.

Denne rapporten inngår som en del av beslutningsgrunnlaget for hvordan det videre samarbeidet mellom UiB og Uni Research skal organiseres. Siri Brorstad Borlaug har hatt hovedansvar for den kvalitative delen av rapporten og de overordnede analysene, mens Inge Ramberg har hatt hovedansvar for den kvantitative analysen. Ellers har Siri Aanstad, skrevet det historiske bakteppet, mens Espen Solberg har vært kvalitetssikrer og bidragsyter på ulike deler av rapporten. Vi vil takke Universitetet i Bergen for et interessant oppdrag og alle våre informanter som har bidratt med nyttig informasjon og synspunkter i løpet av prosjektarbeidet.

Oslo, september 2016

Sveinung Skule
Direktør

Espen Solberg
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	15
1.1 Bakgrunn og mandat.....	15
1.2 Struktur på rapporten.....	16
1.3 Historisk bakteppe: Hovedlinjer i samarbeidsrelasjonen mellom Universitetet i Bergen og Uni Research.....	16
2 Internasjonale utviklingstrekk	23
2.1 Internasjonale hovedtrender.....	23
2.2 Det nye forskningslandskapet i Danmark – status og erfaringer.....	25
2.3 Oppbygging og konsolidering av institutter i Sverige.....	27
2.4 Finland: Større institutter og mer konkurranse.....	28
2.5 Samlede betraktninger.....	29
3 Rammer og relasjoner mellom instituttsektoren og UoH-sektoren	30
3.1 Ytre rammevilkår for samarbeid over sektorgrensen.....	30
3.1.1 Lover og samfunnsmandat.....	30
3.1.2 Finansieringsgrunnlag og incentiver.....	32
3.1.3 Randsoneaktivitet og eierskap.....	33
3.1.4 Arbeidsrettslige vilkår.....	34
3.1.5 Betingelser knyttet til bidrags- og oppdragsinntekter.....	35
3.1.6 Forskerpersonale.....	36
3.2 Relasjoner mellom de to sektorene.....	38
3.2.1 Hovedmønstre i eierstruktur og styring.....	38
3.2.2 Samarbeid om forskningsinfrastruktur.....	39
3.2.3 Forskningsfinansiering gjennom Forskningsrådet.....	40
3.2.4 Forskningsfinansiering fra EUs rammeprogram for forskning.....	43
3.2.5 SFF, SFI, FME: Prosjekteiere og samarbeidspartnere fra UoH- og instituttsektoren.....	45
3.2.6 Bistillinger på tvers av sektorgrensene.....	46
3.2.7 Vitenskapelig sampublisering.....	47
3.2.8 Sammenligning av kjennetegnene til UiB og Uni Research.....	49
3.2.9 Oppsummering.....	51
4 En sammenligning av forskningsbyene Oslo, Bergen og Trondheim	53
4.1 Fylke vs. kommune som enhet.....	53
4.2 Strukturelle forhold.....	54
4.3 Utdanningsnivå.....	56
4.4 FoU-personale og doktorgradstetthet.....	57
4.5 FoU-innsats og FoU-intensitet etter fylke.....	58
4.6 Profil og struktur på næringslivets FoU.....	59
4.7 Finansiering av FoU – omfang og profil.....	60
4.8 Gjennomslag i senter og klyngeordninger.....	64
4.9 Samlet vurdering.....	65
5 Kvalitativ studie av samarbeidsrelasjonene	66
5.1 Samarbeidsrelasjoner innenfor tre utvalgte fagområder.....	66
5.1.1 Datagrunnlag.....	66
5.2 Klima.....	67
5.2.1 Samarbeidshistorikk og organisering.....	67
5.2.2 Samhandling.....	68
5.2.3 Synspunkter på fusjon/flere virkemidler for samarbeid.....	69
5.2.4 Oppsummering.....	70
5.3 Samfunnsvitenskap.....	70
5.3.1 Samarbeidshistorikk og organisering.....	70
5.3.2 Samhandling.....	71
5.3.3 Synspunkter på fusjon/flere virkemidler for samarbeid.....	72
5.3.4 Oppsummering.....	73
5.4 Helse.....	73
5.4.1 Samarbeidshistorikk og organisering.....	73
5.4.2 Samhandling.....	74
5.4.3 Synspunkter på fusjon/ flere virkemidler for samarbeid.....	75
5.4.4 Oppsummering.....	76

5.5	Strategisk samhandling og ledelse	76
5.5.1	Strategisk samhandling.....	76
5.5.2	Ledelsens vurdering av samarbeidet	79
5.5.3	Synspunkter på fusjon/flere virkemidler for samarbeid	80
5.6	Oppsummering	81
6	Status for samarbeidet: Styrker og utfordringer	85
6.1	Styrker	85
6.2	Utfordringer.....	86
7	Konklusjon	89
	Vedlegg	92
	Tabelloversikt.....	101
	Figuroversikt	102

Sammendrag

Bakgrunn for oppdraget

Høsten 2015 drøftet universitetsstyret ved Universitetet i Bergen (UiB) universitetets eierstyring av selskaper, med spesiell vekt på Uni Research. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra UiB og Uni Research for videre oppfølging av universitetets eierstyring. To alternativer for samarbeidet ble bestemt å utredes videre; i) flere virkemidler for samarbeid, ii) full fusjon. Som underlag til dette arbeidet ønsker UiB å utrede hvordan UiB i samarbeid med Uni Research kan oppnå økt kvalitet i forskningen, bedre gjennomslag i konkurransen om forskningsmidler og styrket samarbeid med eksterne parter. Denne rapporten skal fungere som et kunnskapsgrunnlag for disse vurderingene.

Mandatet vårt har vært todelt; det første er et faktagrunnlag som belyser rammer og relasjoner mellom UoH- og instituttsektor i et nasjonalt perspektiv, dokumenterer internasjonale utviklingstrekk og gir relevante nøkkeltall for forskningsbyene Bergen, Trondheim og Oslo. Det andre er en kvalitativ undersøkelse av samarbeidet mellom UiB og Uni Research.

Historisk bakteppe

Relasjonen mellom UiB og Uni Research har endret seg over tid som et resultat av utviklingstrekk og formelle beslutninger internt, så vel som endringer i politiske rammevilkår for eksterntfinansiert forskning i UH-sektoren. Stiftelsen Universitetsforskning i Bergen – Unifob ble opprettet i 1986 på bakgrunn av en økning i eksternt finansiert virksomhet ved UiB. I 2003 ble forskningsvirksomheten i Unifob skilt ut i et aksjeselskap eid 85 prosent av UiB og 15 prosent av stiftelsen, og rollen til Unifob var å være hovedredskapet for eksternt finansiert forskning. For å avklare forholdet mellom Unifob og UiB ble det utviklet modell hvor eksternt finansierte forskningsprosjekter som hovedregel skulle legges til Unifob. I denne perioden var det et tett og integrert samarbeid mellom UiB og Unifob, men det var også utfordringer knyttet til at noen UiB-ansatte ikke la eksternt finansierte prosjekter til Unifob. I 2007 ble derfor modellen avvirket og det ble vedtatt at store og strategisk viktige forskningsprosjekter med medfinansiering fra UiB skulle forvaltes av universitetet selv – i tråd med nytt reglement fra Kunnskapsdepartementet. Denne endringen førte til at Unifob videreutviklet organisasjonen, skiftet visuell profil og endret navn til Uni Research i 2009. Det ble lagt vekt på et tett samarbeid med UiB, men samtidig var man opptatt av å styrke selskapet som en enhetlig og selvstendig aktør. I 2014 ble Uni Research godkjent for basisbevilgning fra Forskningsrådet.

For UiB har spørsmålet om forholdet til Uni Research blitt aktualisert av endringer i kravene til eierstyring i UoH-sektoren i 2013, nye incentiver for bidrags- og oppdragsvirksomhet (BOA) og at det internt ved UiB er et uttalt mål å øke den eksternt finansierte virksomheten.

Internasjonale utviklingstrekk

En internasjonal hovedtrend i relasjonen mellom institutter og universiteter er at de høyere utdanningsinstitusjonene får økende betydning, samtidig som de må innfri økte forventninger om tydeligere og mer direkte bidrag til samfunns- og næringsliv. Dette utfordrer den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom akademisk orienterte universiteter og anvendte institutter. Med dette som bakteppe har vi sett nærmere på den aktuelle situasjonen i de andre nordiske landene:

- Strukturendringene i Danmark har vært meget omfattende. Her har mange tidligere sektororienterte forskningsinstitutter blitt fusjonert med nye store universiteter. Dette har så langt gitt blandete resultater. En viktig erfaring med tanke på dette prosjektet er at innlemmelse av større enheter i en universitetsstruktur kan by på store utfordringer hvis den nye enheten skal tilpasses en fakultetsstruktur.
- Sverige synes å ha funnet en struktur som innebærer få aktører og lite konkurranse innenfor instituttsektoren. Konsernmodellen for RISE-instituttene er en form for samarbeid som legger til rette for arbeidsdeling mellom institutter og som kan være overførbart til deler av den norske instituttsektoren dersom man ser at det er for mye konkurranse mellom for mange små aktører.
- Den finske modellen bygger på en annen form for konsolidering, hvor både UoH-institusjoner og instituttene slås sammen til større enheter. Her er det interessant å merke seg at hovedbegrunnelsen ligger i behovet for å løse store samfunnsutfordringer på tvers av fag og sektorer. Dette er også et sentralt element i norsk forskningspolitikk og som norske strukturendringer må vurderes opp mot.

Samarbeidsrelasjonene mellom Universitetet i Bergen og Uni Research

Gjennomgangen av ytre rammevilkår og samarbeidsrelasjoner gir et ganske blandet bilde av relasjonene mellom den norske UoH- og instituttsektoren. Dette gjelder også når vi ser nærmere på relasjonen mellom UiB og Uni Research.

På et overordnet nivå er det flere faktorer som tyder på at institutter og universiteter konvergerer mot de samme mål og roller. Både lovverk og statlige retningslinjer har nedfelt mange av de samme formålene. De resultatbaserte finansieringssystemene inneholder også incentiver som i stor grad drar institusjonene i samme retning. Den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom anvendte og oppdragsorienterte institutter på den ene side og akademisk orienterte universiteter på den andre side er med andre ord ikke like aktuell. Isteden ligger mye av ressursene og forventningene i landskapet mellom institutter og universiteter.

Samtidig ser vi at institutter og universiteter opererer med ganske ulike rammevilkår og forutsetninger på flere områder. Mer spesifikt opereres det med ulik praksis når det gjelder timepriser, arbeidsrettslige vilkår, styrepresentasjon mv. Dette skaper utfordringer når institusjonene i økende grad må samarbeide og konkurrere om de samme midlene og mulighetene.

Vi finner et betydelig samarbeid på tvers av sektorene i dag både på et nasjonalt plan og mellom UiB og Uni Research. Vår gjennomgang viser blant annet følgende:

- Styresammensetningen i fakultetsstyrene og instituttstyrene i 2016 viser at det er tettere bånd fra universitetene til instituttene enn motsatt vei. UiB har som eier fire representanter i styret for Uni Research mens det er ingen representanter fra Uni Research i UiBs fakultetsstyrene. Denne fordelingen er ikke unik for UiB og Uni Research.
- Både UiB og Uni Research har omkring 30 egne ansatte i bistillinger hos samarbeidspartneren. Målt i forhold til antall ansatte i hovedstillinger har dermed bistillingene relativt størst utbredelse for Uni Research-ansatte med bistilling ved UiB.

- Vår analyse av metadata for søknader til Norges forskningsråd fra UiB og Uni Research i perioden 2007-2015 viser at:
  - De aller fleste søknadene fra UiB og Uni Research har ikke eksterne samarbeidspartnere.
  - I de søknadene hvor det inngår eksterne partnere, er UiB partner i mer enn halvparten av Uni Research-ledete søknader, mens Uni Research er partner i knapt hver femte av de UiB-ledede søknadene.
  - UiB og Uni Research er de enkeltpartnerne som hyppigst forekommer i hverandres søknader til Forskningsrådet.
  - Suksessraten er omtrent lik for forskningsrådssøknader som omfatter UiB/Uni Research-samarbeid og søknader som har andre partnere.
  - Det er hyppigere samarbeid enn konkurranse mellom de to institusjonene i søknader som de sender sammen *med eksterne partnere* til Forskningsrådet.
- I SFF-ordningen er det svakest innslag av sektorovergripende samarbeid, selv om UiB hadde tidligere eksempler på dette. UiB er prosjekteier og vertsinstitusjon for fire SFFer i dag mens Uni Research ikke er partnerinstitusjon for noen SFFer. UiB er videre vertsinstitusjon for én SFI hvor også Uni Research er en av partnerne. Sammen med Uni Research er UiB i tillegg partnere i én SFlog to FMEer. Sammenlignet med NTNU og SINTEF er det relativt lite samarbeid om SFI og FME mellom UiB og Uni Research.
- Den felles deltakelsen i FP-7 søknader fra UiB og Uni Research er marginal. Vi har kun registrert 4 innvilgede og 6 avslåtte felles prosjektsøknader blant totalt 636 søknader. Konkurransen mellom UiB og Uni Research er vurdert ut fra antall søknader til samme utlysning. Her finner vi at institusjonene har sendt «konkurrerende» søknader til totalt 43 utlysninger. Vi finner imidlertid at antallet søknader fra UiB til samme utlysning er langt høyere – og at dette trolig bidrar til lokal konkurranse enn det søknader fra Uni Research gjør. Potensialet for samordning av EU-søknader både innenfor UiB og mellom UiB og Uni Research, synes dermed å være betydelig.
- På nasjonalt plan finner vi et relativt begrenset omfang av samarbeid om vitenskapelige publikasjoner mellom de fire breddeuniversitetene, mens det er mer samarbeid mellom universitetene og instituttsektoren og øvrig universitets- og høgskolesektor. Vi finner også at UiB har mest publiseringssamarbeid med helseforetak, instituttsektoren og UiO. UiB er ellers den klart største nasjonale partneren for Uni Research for vitenskapelig publisering i teknologiske fagfelt.
- Sammenligningen av kjennetegn mellom de to institusjonene viser at UiB har betydelig grunnfinansiering og høyre andel publiseringspoeng enn Uni Research. Utvalgte avdelinger i Uni Research har derimot høyere finansiering fra Forskningsrådet som andel av totale FoU-utgifter sammenlignet med UiB, og i tillegg høyere andel BOA.

Forskningsbyen Bergen vs. Oslo og Trondheim

Sammenstillingen nedenfor bygger på en blanding av tall på fylkes- og kommunenivå. Det har ikke vært rom for å gå grundig inn i kontekstuelle forhold. Tilgjengelige data gir likevel bakgrunn for noen generelle betraktninger om forskningen og kunnskapssystemet i de tre byene.

- I likhet med Oslo og Trondheim har Bergen en høyt utdannet befolkning. Selv om andelen med lang høyere utdanning er noe lavere enn i de to andre byene, har Bergen den sterkeste veksten i befolkning med de høyeste utdanningene.
- Bergen har også en høy andel forskere i befolkningen, men også her noe bak Oslo og Trondheim. Derimot har Bergen en relativt høy andel forskere med doktorgrad, hvilket kan indikere at forskningsaktiviteten totalt sett er mer vitenskapelig rettet enn andre steder i landet.
- Samtidig er det flere indikasjoner på at næringslivet rundt Bergen er mindre kunnskapsintensivt og FoU-intensivt enn i Oslo og Trondheim. Det som skjer av FoU i Bergensbaserte bedrifter framstår som mer *utviklingsorientert* enn forskningsorientert. Følgelig ser vi at bedriftene rundt Bergen har høy uttelling i Skattefunn, klyngesatsinger og Innovasjon Norges ordninger.

- På den annen side kan denne profilen utgjøre et større «kunnskapsgap» mellom et utviklingsorientert næringsliv og mer vitenskapelig orienterte forskningsmiljøer enn det man ser for eksempel i Trondheim. Det kan være noe av forklaringen på at Bergen hevder seg bra i «begge endene av skalaen» på sentrale virkemidler (SFF vs. Skattefunn) og mindre bra på ordninger som vektlegger mer likeverdig FoU-partnerskap mellom forskningsmiljøer og bedrifter (SFI og FME).
- Ser vi på oppdragsmarkedet mer generelt har Bergen et mindre og mer fragmentert oppdragsmarked for forskning enn Trondheim, som på sin side har et større marked dominert av to store tilbydere.

Relasjonen sett fra miljøene – hovedfunn fra den kvalitative undersøkelsen

Gjennom totalt 25 intervjuer av forskere og ledere innenfor helse, samfunnsvitenskap og klimaforskning har vi fanget opp kvalitative synspunkter på relasjonen mellom UiB og Uni Research. Denne undersøkelsen viser at styrkene og utfordringene varierer noe mellom områdene, men vi finner også en del gjennomgående synspunkter:

Klimaforskning

Intervjuene vi har gjort med forskere fra klimamiljøet viser at Bjerknessenteret er en sterk overbygning, og mange har sin organisatoriske identitet her. Miljøet er kjennetegnet av tett og god samhandling på grunnplanet og mye felles søknadsarbeid mellom UiB- og Uni Research-forskere. Samtidig er det noen utfordringer i samarbeidet, og disse dreier seg primært om prosjekteierskap, budsjettfordeling og herunder forståelse av hverandres rammebetingelser som timepriser. Det er også noen utfordringer knyttet til forskningsledelse og det at forskergruppen er delt mellom to institusjoner. I tillegg er det utfordringer knyttet til uklarheter om leiestedskostnader for laboratorier.

Meningene om alternativene fusjon eller flere virkemidler for samarbeid er i dette fagmiljøet delte. Alle er enige om at man ikke kan fortsette som nå, men at det må etableres retningslinjer og kjørerregler for samarbeidet. Alle fremhevet de institusjonelle komplementaritetene som et argument mot fusjon, mens noen mente at en fusjon for dette fagmiljøet vil gi et sterkere fagmiljø og mer fleksibel disponering av personalressursene. Noen mente også at det ville være positivt å være én samlet institusjon inn i EU-søknader.

Samfunnsvitenskap

Informantene i de to fagmiljøene innen samfunnsvitenskap fremhevet samarbeidet mellom institusjonene som viktig. Fagmiljøene blir sterkere sammen og det ble understreket at man må stå sammen lokalt for å hevde seg i den nasjonale og internasjonale konkurransen. Intervjuene viser at samarbeidsdynamikkene i de to fagmiljøene er ulike; små fagmiljøer er mer sårbare for endringer i personale og betingelser sammenlignet med større fagmiljøer. Intervjuene viser også at flere mener at flyttingen av Uni Research Rokkansenter-forskerne kan ha negativ innvirkning på samarbeidet siden det sannsynligvis vil gi mindre uformell samhandling.

Utfordringene i dette fagområdet dreier seg også om prosjekteierskap, men her framgår det også at en del universitetsforskere ikke ser like stort behov for ekstern finansiering som instituttforskerne, noe som kan skape utfordringer. Videre viser intervjuene at kapasiteten hos UiB-ansatte er en utfordring; de er for eksempel bundet opp i undervisning som noen ganger fører til at de ikke har anledning eller kapasitet til å delta i søknader. Dette sammen med andre faktorer har blant annet ført til at Uni Research-ansatte bygger samarbeidsrelasjoner med andre forskningsinstitusjoner.

Det ble understreket i intervjuene på samfunnsvitenskap at det var viktig å ha stor grad av faglig overlapp for å sikre et felles kompetansegrunnlag. Slik sett ser vi at det er en spenning for Uni Research-ansatte mellom det å være anvendt og oppdragsorientert og bygge en akademisk profil.

Flere mente at de opplever økt konkurranse om Forskningsrådsprosjekter, men at dette ikke nødvendigvis er negativt. Informantene innen dette fagområdet var generelt negative til fusjon, men ønsket velkommen flere virkemidler for samhandling og særlig retningslinjer for prosjekteierskap.

Helse

Intervjuene vi har gjennomført med forskere på helsefeltet indikerer klart at Uni Research Helse og mange av de samarbeidende UiB-miljøene i dag kjenner hverandre dårlig. Det er også et begrenset samarbeid på institusjonelt nivå utover samarbeid om doktorgradsveiledning og enkelte bistillinger ved universitetet. Samarbeidet på personnivå knyttet til personlige relasjoner og doktorgradskandidater gir imidlertid et godt utgangspunkt for å kunne styrke forskningssamarbeidet framover forutsatt at man på ledelsesplan kan oppnå et tettere samarbeid. Flere UiB- informanter oppfatter imidlertid at de to institusjonene er blitt for like og at det er behov for en rolleavklaring. Samtidig er det i dag stor spennvidde i grunnfinansieringen og det eksterne oppdragsbaserte finansieringsbehovet for organisasjonene. Flere av avdelingene i Uni Research Helse har en svært praksisnær prosjektbase finansiert av direktoratsmidler. Hvordan en slik portefølje eventuelt kan ivaretas innenfor en eventuell fusjonert institusjon er viktig å vurdere – i likhet med innspill fra forskerne til hvordan forskningssamarbeidet mellom to forskjellige organisasjoner kan styrkes framover.

Samlede vurderinger og utfordringer

Den kvalitative analysen viser at faglig og strategisk samhandling er relativt sterk innen klima, i hvert fall innad i Bjerknessenteret, mens den strategiske samhandlingen mellom UiB og Uni Research alene karakteriseres som svak. Innen samfunnsvitenskapelig forskning finner vi både sterke og store fagmiljøer med nære relasjoner mellom forskere i Uni Research og UiB, og mindre fagmiljøer som er mer avhengig av enkelt personer ved UiB og Uni Research. Den strategiske samhandlingen er sterk med institusjonaliserte møteplasser. Helseforskningen kjennetegnes av mange kontaktpunkter og dette skaper sannsynligvis fragmentert faglig og strategisk samhandling ettersom Uni Research Helse forholder seg til flere fakulteter ved UiB.

Intervjuene viser at samarbeidet mellom Uni Research og UiB er sterkt, men også står overfor flere sentrale utfordringer. Vi oppsummerer styrkene og utfordringene her punktvis:

Styrker:

- Partene har inngående kjennskap til hverandres virksomhet og flere av fagmiljøene har utviklet seg sammen
- I fagmiljøer med god samhandling har de kritisk masse som gjør at de dekker et bredere forskningsfelt enn hva de ville klart hver for seg
- Prosjektsamarbeid er grunnstolpen i samarbeidet og danner utgangspunkt for samarbeid om Ph.D-studenter, vitenskapelig publisering og samarbeid om laboratoriefasiliteter
- Den institusjonelle komplementariteten mellom UiB og Uni Research, særlig når det gjelder tilsetningspraksiser, er en styrke for å rekruttere og beholde gode forskere i Bergen

Utfordringer:

- Flere av informantene opplever at Uni Research og UiB har for like roller og at det er lav grad av arbeidsdeling mellom institusjonene. På den ene siden er overlappende kompetanse positivt fordi man sammen får et sterkere forskningsmiljø. På den andre siden utgjøre det en utfordring i de tilfellene hvor det er liten grad av prosjektsamarbeid. Da skaper det negativ konkurranse mellom UiB og Uni Research.
- Informantene har delvis manglende forståelse for hverandres rammebetingelser. Dette knytter seg særlig til diskusjoner om prosjekteierskap og budsjettfordeling og henger sammen med økte krav til ekstern finansiering.

- Det virker å være en ulik virkelighetsoppfatning om oppdragsaktiviteten til Uni Research. Mens Uni Research mener denne er relativt stor, mener UiB at den er for lav.
- Informantene hevder det er manglende retningslinjer og «codes of conduct» for prosjekteierskap og -samarbeid
- Ansatte med bistillinger opplever å havne i konflikt med to arbeidsgivere om lokalisering av eksternt finansierte prosjekter
- Det er få institusjonaliserte faglige og strategiske møtearenaer mellom UiB og Uni Research og lav grad av koordinering mellom ledelsen i forkant av store utlysninger
- Ytre rammebetingelser og økonomi skaper utfordringer for samarbeid om infrastruktur som laboratorier
- Ledelsen ved UiB opplever at retningslinjer fra KD skaper utfordringer for eierskapet i Uni Research
- Uni Research bygger organisasjonsidentitet og informantene opplever at Uni Research beveger seg bort fra den tette sammenkoblingen med UiB.

Informantenes synspunkter på fusjon eller flere virkemidler for samarbeid

Generelt virker flertallet av informantene negative til alternativet om fusjon mellom Uni Research og UiB. Hovedsakelig begrunnes dette i at de to institusjonene komplementerer hverandre når det gjelder arbeidsvilkår for forskere og slik sett bidrar de sammen til å bygge forskningsbyen Bergen. Andre faktorer er bevaring av kulturen og praksiser knyttet til søknadsarbeid og prosjekter i Uni Research - som man frykter kan forsvinne ved en fusjon. Flere mente også at en fusjon vil kunne gi UiB høyere uttelling på ekstern finansiering på kort sikt, men at dette sannsynligvis vil avta lengre frem i tid.

Informantene vektla også positive sider ved fusjon som at man unngår en dublering av infrastruktur, både lab og administrasjon, og at forskningsledere ved UiB kan få en reell innflytelse på egen forskergruppe som nå sitter spredt på UiB og Uni Research og jobber under ulike betingelser. I tillegg mente flere at det vil være fordelaktig med færre søker-organisasjoner i EU-konsortier.

Konklusjon og mulige tiltak

Rapporten viser at relasjonen mellom UiB og Uni Research har endret seg de siste ti årene. Mens den fortsatt er kjennetegnet av et tett samarbeid, ser vi at konvergerende roller mellom institutt- og UH-sektor; krav til eierstyring i UH-sektoren; utviklingen av Uni Research som en selvstendig aktør; økt fokus på eksternfinansiering ved UiB og manglende retningslinjer for samarbeidet mellom UiB og Uni Research skaper utfordringer i relasjonen.

Det har ikke vært vårt mandat å komme med anbefalinger om fusjon eller etablering av nye virkemidler for samarbeid. Til slutt i rapporten peker vi likevel på noen faktorer som kan bedre samarbeidsrelasjonen mellom partene - uavhengig av organisasjonsform. Disse er:

- En bedre, tydeligere og mer forpliktende samarbeidsavtale, som trekker opp konkrete rutiner og kjøreregler for hvor det skal samarbeides og hvordan
- Samarbeidsrelasjonen har ulik styrke i de forskjellige fagområdene og man bør avklare på hvilke områder man ønsker å samarbeide
- Det er behov for flere etablerte fora for strategisk og faglig dialog
- Man kan samordne egeninitierte strategiske satsninger, for eksempel tvillingsentre
- Man kan etablere andre ordninger for å sikre strategisk institusjonstilknytning enn bistillinger
- I stedet for å bygge opp parallell ekspertise rundt EU-søknader, kan man vurdere å etablere et felles «EU-kontor»
- Utviklingen av etter- og videreutdanningstilbud er en potensiell arena for mer samarbeid, særlig innen helse

- UiB og Uni Research kan i samarbeid andre adressere de utfordringene ytre rammebetingelsene skaper i relasjonen mellom UH-institusjoner og forskningsinstitutter. For UiB dreier dette seg særlig om utfordringer knyttet til eierskap.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og mandat

Høsten 2015 drøftet universitetsstyret ved Universitetet i Bergen (UiB) universitetets eierstyring av selskaper, med spesiell vekt på Uni Research. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra UiB og Uni Research for videre oppfølging av universitetets eierstyring. To alternativer for samarbeidet er nå under utredning; i) flere virkemidler for samarbeid, ii) full fusjon. Som underlag til dette arbeidet ønsker UiB å utrede hvordan UiB i samarbeid med Uni Research kan oppnå økt kvalitet i forskningen, bedre gjennomslag i konkurransen om forskningsmidler og styrket samarbeid med eksterne parter. På bakgrunn av studien av samarbeidsrelasjonen mellom NTNU og SINTEF ble NIFU engasjert for oppdraget.¹

Mandatet for denne rapporten er todelt. Det første dreier seg om et faktagrunnlag hvor UiB ønsker å få:

- belyst status for rammer og relasjoner mellom UoH-sektoren og instituttsektoren i et nasjonalt perspektiv
- dokumentert internasjonale utviklingstrekk med vekt på erfaringer fra strukturelle endringsprosesser
- utarbeidet et faktagrunnlag med relevante nøkkeltall for forskningsbyene Bergen, Trondheim og Oslo.

Det andre er en kvalitativ undersøkelse av samarbeidet mellom UiB og Uni Research hvor UiB ønsker å få:

- kartlagt hvordan samarbeidet fungerer med vekt på daglig samhandling, strategisk samhandling i søknadsprosesser og samarbeid om infrastruktur
- pekt på sterke og svake sider ved de to institusjonene
- foretatt nærmere casestudier av samarbeidet innenfor universitets strategiske satsningsområder

---

¹ Borlaug, S.B. mfl. (2015) Bedre sammen – en dybdestudie av samarbeidsrelasjonen mellom NTNU og SINTEF. NIFU Rapport 2015:29

1.2 Struktur på rapporten

Rapporten er todelt, hvor første del tar for seg faktagrunnlaget og den andre delen omhandler den kvalitative studien. Metodisk tilnærming er beskrevet i hvert enkelt kapittel.

Kapitlene er strukturert som følger: I kapittel 1.3 nedenfor gir vi et historisk bakteppe for samarbeidet mellom de to institusjonene. I kapittel 2 ser vi først på internasjonale hovedtrender for relasjonen mellom forskningsinstitutter og universiteter og noen nylige erfaringer fra de nordiske landene. I kapittel 3 retter vi søkelyset på de ytre rammevilkårene for samarbeid mellom instituttsektoren og universitets- og høgskolesektoren. Her ser vi både på samarbeidsrelasjoner over sektorgrensen generelt og mellom UiB og Uni Research spesielt med statistiske data. Kapittel 4 har et regionalt perspektiv og omfatter en sammenligning av forskningsbyene Oslo, Bergen og Trondheim ut fra foreliggende statistikk. I kapittel 5 følger resultatene fra den kvalitative intervjustudien av forskere og ledere innen fagområdene klima, samfunnsvitenskap og helse ved UiB og Uni Research. Her belyser vi samarbeidshistorikk, organisering, samhandling og informantenes syn på alternativene full fusjon eller flere virkemidler for samarbeid.

I kapittel 6 samler vi trådene fra faktadelen og intervjuene og oppsummerer det vi anser som styrker og utfordringer for samarbeidet mellom UiB og Uni Research. Til slutt, i kapittel 7, peker vi på noen forhold som kan bedre samarbeidsrelasjonen. Vårt mandat har imidlertid ikke vært å komme med anbefalinger for framtidig modell og organisering av samarbeidet.

1.3 Historisk bakteppe: Hovedlinjer i samarbeidsrelasjonen mellom Universitetet i Bergen og Uni Research

For å forstå hvordan samarbeidet mellom Universitetet i Bergen (UiB) og Uni Research fungerer i dag må man ha den historiske relasjonen med i betraktningen. Dette avsnittet gir først en kort oversikt over sentrale kjennetegn ved de to institusjonene og det regionale forskningslandskapet de er del av, og gjør deretter rede for hovedlinjene i samarbeidet mellom UiB og Uni Research som strekker seg tilbake til 1986. Som vi skal se, har relasjonen mellom dem endret seg over tid som et resultat av utviklingstrekk og formelle beslutninger internt, så vel som endringer i politiske rammevilkår for eksternfinansiert forskning i universitets- og høyskolesektoren.

UiB, Uni Research og det regionale forskningslandskapet i Bergen

Universitetet i Bergen er et breddeuniversitet, og hadde rundt 2150 årsverk innen utdanning, formidling og forskning og 16 000 studenter² i 2015. Universitetet ble etablert i 1946, men har røtter tilbake til Bergen Museum som ble opprettet i 1825 og var den første akademiske institusjonen i Bergen. Den vitenskapelige virksomheten ved Bergen Museum var i stor grad knyttet til hav og vær, og denne tradisjonen har blitt videreført ved UiB som i dag har marin forskning og klima som strategiske satsingsområder, ved siden av globale samfunnsutfordringer. Universitetet har en strategisk målsetting om å være et internasjonalt forskningsuniversitet, og legger vekt på at virksomheten skal bygge på akademisk frihet og nyskjerrighetsdrevet forskning.³

Uni Research AS er et flerfaglig forskningsinstitutt som i 2015 hadde rundt 240 forskerårsverk fordelt på seks fagavdelinger i Bergen. I tillegg kommer datterselskapet Uni Research Polytech i Haugesund, som ble opprettet høsten 2015. Instituttet er organisert som et aksjeselskap med UiB som største eier, og er et av flere datterselskaper i UiB Konsernet. Virksomheten til Uni Research strekker seg tilbake til 1986, da Stiftelsen Universitetsforskning Bergen (Unifob) ble opprettet som et redskap for eksternfinansiert virksomhet ved UiB. I 2003 ble forskningsvirksomheten i Unifob skilt ut i et aksjeselskap eid 85 prosent av UiB og 15 prosent av stiftelsen. Aksjeselskapet skiftet navn fra Unifob

² Database for statistikk om høgre utdanning (DBH)

³ *Hav, liv, samfunn. Strategi 2016-2022*, Universitetet i Bergen

AS til Uni Research i 2009, og har mottatt grunnbevilgning fra Norges forskningsråd siden 2015. Som største eier utnevner UiB fire av ti medlemmer i Uni Researchs styre.

Uni Research driver forskning og utvikling innenfor bioteknologi, energi, helse, klima, miljø og samfunn, og det er betydelig samarbeid mellom instituttet og UiB innenfor universitetets strategiske satsingsområder. De to institusjonen har dessuten nære relasjoner til flere andre forskningsinstitusjoner i Bergensregionen, som gjerne omtales som UiBs randsone. Det gjelder blant annet Christian Michelsen Research AS, som er et teknologisk forskningsinstitutt der UiB og Uni Research har eierandeler på henholdsvis 50 og 35 prosent, og Nansensenteret (Nansen Environmental and Remote Sensing Centre, NERSC), som ble opprettet i 1986 som et uavhengig klima- og miljøforskingsinstitutt med tilknytning til UiB og med Stiftelsen Unifob som en av stifterne. Andre viktige regionale samarbeidspartnere er Havforskingsinstituttet, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES), Nofima, Haukeland Universitetssykehus og Chr.Michelsens Institutt (CMI).

De siste 10-20 årene har UiB og Uni Research samarbeidet i flere forskningssentre, deriblant Sars International Centre for Marine Molecular Biology, Centre for Integrated Petroleum Research (CIPR) og Bjerknessenteret for Klimaforskning. Sars-senteret ble opprettet i 1997 med finansiering fra UiB, Forskningsrådet og det daværende Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, og var frem til 2015 organisert som en avdeling i Uni Research. Senteret er nå overført til UiB, blant annet fordi finansieringen i hovedsak kommer fra universitetet. CIPR og Bjerknessenteret hadde begge status som Senter for fremragende forskning (SFF) i perioden 2002-2012, med UiB som ansvarlig institusjon og Uni Research som partner. Siden SFF-finansieringen fra Forskningsrådet løp ut i 2012, har Uni Research videreført sin aktivitet i CIPR som en egen avdeling, Uni Research CIPR. Bjerknessenteret – som er et samarbeid med Havforskingsinstituttet og Nansensenteret – har blitt videreført som et senter tilknyttet UiB, som i tillegg til direkte finansiering fra universitetet mottar en årlig bevilgning fra Kunnskapsdepartementet⁴.

Siden 2008 har UiB og Uni Research vært del av et formelt samarbeid med CMR, Nansensenteret og flere andre regionale forskningsinstitusjoner i Bergen Marine Klynge. Formålet er å styrke samarbeidet om marin utdanning, forskning og utvikling, og gjøre Bergen til et europeisk tyngdepunkt på dette området. Klyngen har jobbet for samlokalisering av medlemsinstitusjonene, og som ledd i Regjeringens masterplan for marin forskning fra 2015 er det satt i gang en konseptvalgutredning av lokalisering av de marine forskningsmiljøene i Bergen.

UiB, Uni Research og flere av de andre medlemmene i Bergen Marine Klynge er i tillegg del av forskningsklyngen Hjort-senteret for marin økosystemdynamikk, som ble etablert i 2014.

Stiftelsen Universitetsforskning Bergen som redskap for eksternfinansiert virksomhet ved UiB: etablering og vekst, 1986-2000

Dagens Uni Research har som nevnt utspring i Stiftelsen Universitetsforskning Bergen – eller Unifob. Stiftelsen ble opprettet i 1986 på bakgrunn av en økning i eksternt finansiert virksomhet ved UiB, og universitetets ønske om en supplerende organisasjonsmodell for denne delen av virksomheten. Grunntanken var at Unifob skulle være UiBs redskap for forskning og annen faglig aktivitet som var finansiert av eksterne midler, og som dermed ikke hørte til de primære oppgavene grunnforskning, forskerutdanning, forskningsbasert utdanning og formidling. Formålsparagrafen slo fast at Unifob skulle «fremme forskning, utdanning og annen virksomhet av vesentlig interesse for Universitetet i

---

⁴ Bevilgningen fra Kunnskapsdepartementet er knyttet til Senter for Klimadynamikk (SKD), som ble opprettet ved Bjerknessenteret i 2010 for å sikre videreføring av virksomheten etter SFF-perioden. SKD er sikret en årlig bevilgning fra departementet i til sammen 12 år, dvs. frem til 2022.

Bergen, men som universitetet ikke finner å ville organisere selv.» I 1994 ble nyskaping basert på utnyttelse av forskningsresultater lagt til som en eksplisitt oppgave.⁵

I tillegg til næringsrettet FoU og annen eksternfinansiert faglig virksomhet, ble Unifob til å begynne med brukt til å utvikle nye forskningsområder og forvalte større flerfaglige prosjekter.⁶ Virksomheten var organisert i flere små seksjoner innenfor ulike fagområder, og styringsmessig underlagt UiB. Universitetets styre (Det akademiske kollegium) fungerte som råd for Unifob, og utnevnte flertallet av styremedlemmene i stiftelsen. Dette flertallet bestod opprinnelig av representanter for de vitenskapelig ansatte og studentene ved UiB.⁷ Den daglige ledelsen ble ivaretatt av forskningsdirektøren ved UiB som også fungerte som direktør i Unifob.⁸

Omfanget av ekstern finansiering og aktiviteten i Unifob vokste kraftig i årene etter opprettelsen, og ved inngangen til 2000-tallet hadde institusjonen rundt 330 ansatte og en omsetning på over 200 millioner kroner.⁹ Veksten dannet sammen med eksterne utviklingstrekk grunnlag for en omorganiseringsprosess og endringer i relasjonen til UiB.

Unifob AS som hovedredskap for eksternfinansiert forskning ved UiB: omorganisering og hovedmodellen, 2000-2006

Omorganiseringsprosessen i Unifob var i første omgang rettet mot virksomheten internt, og i 2001-2002 ble de i alt 15 seksjonene som eksisterte på det tidspunktet erstattet av syv større tematiske avdelinger. Avdelingene dekket de fleste av fagområdene ved UiB, og omfattet Sarscenteret som hadde blitt opprettet i 1997; Bjerknessenteret som hadde startet opp som et samarbeid mellom UiB, Unifob, Nansensenteret og Havforskningsinstituttet i 2000; og Rokkansenteret som ble etablert 1. januar 2002. Rokkansenteret var en videreføring av den største seksjonen i Unifob – Senter for Samfunnsforskning (SEFOS), samt deler av den faglige virksomheten i Norsk senter for forskning i ledelse, organisasjon og styring (LOS-senteret) i Bergen.

Det ble ansatt forskningsdirektører med faglig og administrativt ansvar for de nye avdelingene, og Unifob utviklet seg mer generelt i retning av å bli en mer profesjonell og selvstendig organisasjon. Blant annet ble det i årene frem til 2003 ansatt forskere i faste stillinger, innført en egen lønns- og personalpolitikk, og Unifob ble del av det organiserte arbeidslivet med egne tillitsvalgte.¹⁰

Parallelt med disse prosessene ble spørsmålet om organisasjonsform vurdert. Én viktig årsak var at Mjøs-utvalget, som la grunnlaget for kvalitetsreformen i norsk høyere utdanning på 2000-tallet, hadde lagt frem en delinnstilling om organisering av oppdragsvirksomhet ved universiteter og høyskoler (UH) våren 1999. Utvalget argumenterte her for at aksjeselskap var en foretrukket organisasjonsform for enheter for oppdragsforskning, blant annet av hensyn til helhetlig styring og nærhet til UH-institusjonene.¹¹ Utvalgets anbefaling ble fulgt opp i nytt reglement om forvaltning av eksternt finansiert virksomhet i UH-sektoren fastsatt av Kunnskapsdepartementet i desember i 2002, der det heter at

---

⁵ DAK-sak 12/02 *Etablering av forskningsselskapet Unifob AS*, UiB; DAK-sak 83/02 *Organisering av eksternt finansiert virksomhet*, UiB. DAK står for Det Akademiske Kollegium som var den tidligere betegnelsen på styret ved UiB.

⁶ «Historikk», notat, URL: <http://folk.uib.no/sinid/wordfiler/Historikk.doc>

⁷ I 1994 ble vedtektene for Unifob endret. Fra da av bestod styret av til sammen ni medlemmer - seks utnevnt av rådet, hvorav fire var representanter for UiB og to eksterne representanter, og tre utnevnt av og blant ansatte i Unifob. *Vedtekter for Stiftelsen Universitetsforskning i Bergen*, 1994, URL: <http://folk.uib.no/sinid/wordfiler/VEDTEKTER.doc>

⁸ Rapport fra Delprosjekt 1, Organisasjonsutviklingsprosjektet ved Universitetet i Bergen, 2015, URL: <http://ekstern.filer.uib.no/formidling/OU%20prosjektet/Delprosjekt%201%20-%20Strategisk%20arbeid%20for%20anerkjent%20.pdf>

⁹ DAK-sak 12/02 *Etablering av forskningsselskapet Unifob AS*, UiB

¹⁰ «Uni Research 1986-2016. Veien frem til dagens forskningsinstitutt», URL:

http://ekstern.filer.uib.no/ledelse/arbeidsgruppe-UiB_UniResearch/presentasjon_UniResearch.pdf

¹¹ NoU 1999:18 *Organisering av oppdragsvirksomhet – En vurdering av rammene for oppdragsvirksomhet ved institusjoner innen høgre utdanning*

institusjoner som organiser eksternt finansiert virksomhet i egne rettssubjekter primært skal bruke aksjeselskap som organisasjonsform.¹²

En annen årsak til at spørsmålet om organisasjonsform kom opp, var at det ble jobbet med en ny stiftelseslov. Loven, som ble vedtatt i 2001, innebar en styrking av stiftelser som selvstendige, selveiende enheter, noe som ble oppfattet som uheldig gitt UiBs behov for styring og kontroll med Unifobs hovedaktiviteter.¹³

Utfallet var at det i februar 2002 ble vedtatt å skille ut forskningsvirksomheten i Unifob i et aksjeselskap – forskningsselskapet Unifob AS – eid i fellesskap av stiftelsen og UiB. Stiftelsen skulle videreføres for å ivareta de øvrige delene av virksomheten, som forvaltning av lokaler og aksjeportefølje.¹⁴

Det nye aksjeselskapet ble opprettet 1. januar 2003, med stiftelsen Unifob som eier av 15 prosent og UiB 85 prosent av aksjene. To forhold var sentrale i fastsettelsen av UiBs eierandel. Det ene var innføringen av resultatbasert finansiering i UH-sektoren i 2003, som innebar at institusjonene ble premiert for finansiering fra Norges forskningsråd og EU. I denne situasjonen var det avgjørende at UiBs eierandel var stor nok til at NFR- og EU-finansiert forskning organisert i Unifob ville telle som del av universitets virksomhet. Det andre var innføringen av merverdiavgift på tjenester i 2001. For å unngå denne merverdiavgiften på tjenestene som ble utvekslet mellom UiB og Unifob, ønsket partene å søke om såkalt fellesregistrering, hvilket forutsatte at UiB eide minst 85 prosent av Unifob.¹⁵

Vedtektene for det nye selskapet videreførte i det store og hele den opprinnelige formålsbestemmelsen for stiftelsen, og slo fast at Unifob AS skulle «drive forskning og annen virksomhet som hører naturlig sammen med dette, og som er av vesentlig interesse for Universitetet i Bergen, men som Universitetet ikke finner å ville organisere selv.» Selskapets styre hadde ni medlemmer, hvorav fire ble utnevnt av UiB, to av stiftelsen Unifob og tre av de ansatte, og den daglige ledelsen ble ivaretatt av forskningsdirektøren ved UiB. Ifølge vedtektene skulle samarbeidet med UiB nedfelles i en rammeavtale, og partene inngikk en samarbeidsavtale om forskning høsten 2004.¹⁶

Rollen til Unifob AS ble i stor grad definert av det såkalte hovedmodellvedtaket, som ble truffet av UiBs styre høsten 2002 og innebar at Unifob skulle være *hovedredskapet for eksterntfinansiert forskning* ved universitetet. Bakgrunnen var at omorganiseringen i Unifob, sammen med den økende betydningen eksternt finansiering hadde ved UiB, skapte et behov for å avklare forholdet mellom den eksterntfinansierte virksomheten som var organisert i Unifob og den som fant sted internt ved universitetet. Til dette formålet ble det utviklet en konkret modell, som la til grunn at all eksternt finansiert virksomhet skulle ses i sammenheng og bidra til å styrke de primære aktivitetene ved universitetet. Ifølge denne modellen skulle eksterntfinansierte forskningsprosjekter som hovedregel legges til Unifob. Det innebar at forskere i eksterntfinansierte stillinger skulle ansettes der, noe som ble ansett som viktig for å skape klare linjer med hensyn til arbeidsgiveransvar og hindre økt rekruttering til UiB på grunnlag av automatisk opparbeidede rettigheter til fast ansettelse. Alle rekrutteringsstillinger med eksternt finansiering skulle imidlertid legges til fakultetene, sammen med eksterntfinansierte basisaktiviteter som undervisning og formidling.¹⁷

I tråd med hovedmodellvedtaket ble to av SFFene UiB fikk tildelt i Forskningsrådets første utlysning i 2002 – CIPR og Bjerknessenteret – lagt til Unifob. Det samme gjaldt mesteparten av aktiviteten universitetet hadde innenfor FUGE-programmet, og virksomheten i Unifob omfattet således grunnforskning i tillegg til mer anvendt oppdragsbasert forskning. I praksis skjedde imidlertid mye av

¹² Rundskriv F-035-02: *Nytt reglement om forvaltning av eksternt finansiert virksomhet ved universiteter og høyskoler og om disse institusjonenes samarbeid med andre rettssubjekt*, Kunnskapsdepartementet, 2002

¹³ DAK-sak 12/02 *Etablering av forskningsselskapet Unifob AS*, UiB

¹⁴ DAK-sak 12/02 *Etablering av forskningsselskapet Unifob AS*, UiB

¹⁵ DAK-sak 84/02 *Unifob AS*, UiB

¹⁶ DAK-sak 12/02 *Etablering av forskningsselskapet Unifob AS*, UiB

¹⁷ DAK-sak 83/02 *Organisering av eksternt finansiert virksomhet*, UiB

forskningen i UiBs fagmiljøer og med UiB som kontraktspartner med oppdragsgiver. Samtidig var det flere av universitetets eksterntfinansierte prosjekter som ikke ble lagt til Unifob, men organisert internt – det gjaldt for eksempel det tredje SFFet UiB ble tildelt i 2002, Centre for Medieval Studies.¹⁸

I Unifob fant det sted en videre profesjonalisering av virksomheten, blant annet gjennom innføringen av en ordning for kategorisering av prosjekter i 2006. Ordningen skulle sikre oversikt over prosjektporteføljen og god styring internt, men også bidra til å synliggjøre hvilke prosjekter som var så universitetsnære at de kunne inngå i rapporteringsgrunnlaget for resultatbasert finansiering ved UiB. Samme år ble praksisen med at forskningsdirektøren ved UiB fungerte som direktør for Unifob forlatt, og Unifob utviklet dessuten sin egen strategi. Styret ønsket i den forbindelse å få gjennomført en organisatorisk vurdering av Unifob som forskningssselskap som grunnlag for å videreutvikle organisasjonen og implementere den nye strategien. Oppgaven ble gitt til Statskonsult, som samtidig fikk i oppdrag fra UiB å foreta en gjennomgang av Unifobs rolle i universitetets randsone.¹⁹

Som vi skal se, dannet den samlede rapporten Statskonsult leverte sommeren 2006, sammen med en intern utredning av forskningsorganiseringen ved universitetet, utgangspunkt for nye endringer i forholdet mellom Unifob og UiB.

Uni Research som selvstendig aktør og samarbeidspartner: opphevelse av hovedmodellvedtaket og klarere organisatoriske skillelinjer, 2007-2014

Rapporten til Statskonsult²⁰ vurderte Unifob både som forskningsorganisasjon og som hovedredskap for UiBs eksternt finansierte forskning. Den fant at Unifob på mange måter fungerte godt som organisasjon, men at den sterke tilhørigheten fagmiljøene hadde til UiB, i kombinasjon med lite faglig koordinering og samarbeid på tvers av avdelingene internt, var en utfordring. Sentrale funn vedrørende forholdet til UiB var at det var et tett faglig og administrativt samarbeid, og at forskningen i Unifob var et viktig supplement til forskningen ved universitetet. Unifob ble også vurdert som en god og profesjonell administrator av UiBs eksterntfinansierte virksomhet.

Samtidig påpekte rapporten at det manglet klare retningslinjer for den forskningsmessige arbeidsdelingen mellom de to institusjonene, dvs. hvilke typer forskning som skulle organiseres hvor. Det ble videre konkludert med at hovedmodellvedtaket ikke var fulgt opp i praksis – undersøkelsene til Statskonsult viste at en stor andel UiB-ansatte ikke organiserte den eksterntfinansierte virksomheten sin i Unifob, noe som ble knyttet til at hovedmodellen ble oppfattet som kompleks og at det var uklart om det var obligatorisk å bruke den. Det kom også frem at et flertall ved UiB mente eksterntfinansiert forskning burde organiseres internt, blant annet for å bygge opp under arbeidet med å styrke den faglig-strategiske ledelsen på instituttnivå.

Etter Statskonsults oppfatning var det ikke umiddelbart tydelig hva merverdien av å bruke Unifob som redskap for UiBs eksternt finansierte virksomhet var, og de mente også at redskapsfunksjonen ble utfordret av at Unifob var blitt en stor organisasjon som utviklet seg i retning av å bli en mer selvstendig aktør. Dette gjorde det, slik de så det, nødvendig å vurdere hovedmodellen på nytt.

Funnene i rapporten til Statskonsult var et viktig grunnlag for utredningen av forskningsorganiseringen ved UiB,²¹ som ble gjennomført av et internt utvalg nedsatt høsten 2006. Bakgrunnen for utredningen var at universitetet opplevde flere endringer i forskningsbetingelser, og utvalget skulle ifølge mandatet foreta en generell drøfting av organiseringen av all forskning ved universitetet, og vurdere behov for endringer. Et av forholdene det skulle legges særlig vekt på, var hvordan organiseringen kunne sikre at internt og eksternt finansiert forskning ble sett i sammenheng og forankret i fagmiljøenes og UiBs

¹⁸ Gulbrandsen, Magnus, *Faglig utbytte og organisering av eksternt finansiert virksomhet i UoH-randsonen*, Nifu Step-rapport, 28/2007; *Faglig helhet – organisatorisk mangfold – Om forskningsorganisering ved Universitetet i Bergen*, UiB, 2007

¹⁹ «Uni Research 1986-2016. Veien frem til dagens forskningsinstitutt», URL: http://ekstern.filer.uib.no/ledelse/arbeidsgruppe-UiB_UniResearch/presentasjon_UniResearch.pdf

²⁰ *Usynlig redskap, tydelig aktør og/eller naturlig samarbeidspartner?* Statskonsult, 2006

²¹ *Faglig helhet – organisatorisk mangfold – Om forskningsorganisering ved Universitetet i Bergen*, UiB, 2007

forskningsstrategier. Utvalget ble også bedt om å spesielt vurdere forholdet mellom instituttforskningen og forskningen i SFFer og andre sentre, samt forholdet mellom forskningen internt ved universitetet og virksomheten i Unifob og andre randsoneinstitusjoner.

Rapporten til utvalget, som ble lagt frem våren 2007, understreket behovet for klare retningslinjer for hva slags forskning som skulle organiseres intern ved UiB og i Unifob. Dette spørsmålet hadde blitt aktualisert av midtveiseevalueringen av SFFene, som problematiserte organiseringen av CIPR og Bjerknessenteret i Unifob og gjorde UiB opptatt av å knytte sentrene tettere opp til den interne strategiske og faglige virksomheten på fakultets- og instituttnivå. Hensynet til å styrke den faglige ledelsen ved UiB stod sentralt i rapporten, og utvalget anbefalte at strategiske prosjekter i regelen skulle innpasses i den faglige linjen ved universitetet. Det gjaldt særlig prosjekter som var helt eller delvis finansiert over UiBs grunnbudsjett, og fakultetene burde etter utvalgets oppfatning gis et tydeligere lederansvar for pågående prosjekter i Unifob med intern finansiering fra UiB, herunder SFFene.

Disse anbefalingene hadde implikasjoner for Unifobs rolle og forhold til UiB. Utvalget mente Unifob burde få et større ansvar for næringsrettet forskning, og utvikle seg i retning av å bli en mer selvstendig forskningsaktør med virksomhet som var komplementær til virksomheten ved universitetet. I dette lå det at Unifob ville fungere som en partner, like mye som et redskap, for UiB. Redskapsfunksjonen kunne videreføres, men utvalget la vekt på at de enkelte universitetsmiljøene måtte få avgjøre om de ville benytte seg av den.

Anbefalingene fra utvalget innebar at UiB ville gå vekk fra hovedmodellen. Kunnskapsdepartementet arbeidet på samme tid med et nytt reglement om forpliktende samarbeid i UH-sektoren som pekte i samme retning – reglementet, som trådte i kraft i 2008, fastsatt at virksomhet med finansiering fra grunnbudsjettet skulle organiseres internt ved institusjonene, og at bidrags- og oppdragsforskning knyttet til primærvirksomheten også burde organiseres internt.²² På denne bakgrunn besluttet UiBs styre sommeren 2007 å oppheve hovedmodellvedtaket fra 2002. I tråd med anbefalingene fra det interne utvalget, ble det dessuten vedtatt at store og strategisk viktige forskningsprosjekter med medfinansiering fra UiB som hovedregel skulle forvaltes av universitetet selv.²³

I kjølvannet av disse beslutningene ble det arbeidet med å overføre de to SFFene Bjerknessenteret og CIPR fra Unifob til UiB. Det viste seg å bli en komplisert prosess, bl.a. på grunn av behovet for å avklare de involverte forskernes institusjonelle tilhørighet.²⁴

Ved Unifob ble det etter opphevelsen av hovedmodellvedtaket jobbet med å videreutvikle organisasjonen, bl.a. ved å endre visuell profil og skifte navn til Uni Research AS i 2009. Året etter ble det vedtatt en ny strategiplan, som la vekt på tett samarbeid med UiB, men samtidig var opptatt av å styrke selskapet som enhetlig og selvstendig aktør. Sentrale innsatsområder var styrking av intern lederkompetanse, samarbeid på tvers i selskapet, samlokalisering av de ulike Uni Research-avdelingene, og kvalifisering til ordningen med statlig basisfinansiering av forskningsinstitutter. Ambisjonen om å bli del av den statlig finansierte instituttsektoren medførte også at Uni Research ble medlem av Forskningsinstituttenes Fellesarena (FFA) i 2010.²⁵

Forskningssamarbeidet mellom UiB og Unifob hadde som nevnt blitt formalisert gjennom en avtale i 2004, og i perioden 2006-2008 hadde partene inngått flere avtaler om utleie av lokaler og levering av tjenester fra UiB til Unifob.²⁶ I 2011 ble det inngått en ny overordnet samarbeidsavtale som ga rammer

---

²² Rundskriv F-20-07: *Reglement om statlige universiteter og høyskolars forpliktende samarbeid og erverv av aksjer*, Kunnskapsdepartementet, 2007

²³ Styresak 49/2007 *Innstilling om forskningsorganisering ved Universitetet i Bergen*, UiB

²⁴ Styresak 5/08 *Om oppfølging av sak 49/07 Innstilling om forskningsorganisering*, UiB

²⁵ «Uni Research 1986-2016. Veien frem til dagens forskningsinstitutt», URL: http://ekstern.filer.uib.no/ledelse/arbeidsgruppe-UiB_UniResearch/presentasjon_UniResearch.pdf; Styresak 44a/2010 *Årsrapport for 2009 for Uni Research AS*, UiB

²⁶ «Uni Research 1986-2016. Veien frem til dagens forskningsinstitutt», URL: http://ekstern.filer.uib.no/ledelse/arbeidsgruppe-UiB_UniResearch/presentasjon_UniResearch.pdf

for andre underliggende avtaler.²⁷ Avtalen slo fast at «[p]artene har et tett og nært faglig samarbeid, men er selvstendige og likeverdige forskningsorganisasjoner med til dels komplementær virksomhet.» Formålet med avtalen var å legge til rette for partenes ønske om å fortsette og videreutvikle samarbeidet, blant annet innenfor eksternfinansiert forskning og forskerutdanning. Den slo fast at partene skulle møtes to ganger i året for å evaluere samarbeidet, og at styret ved UiB orienteres om virksomheten til Uni Research en gang i året.

Behov for tettere samarbeid?: basisbevilgning, strukturreform og ny vurdering av samarbeidsrelasjonen, 2015-

Utviklingen i retning av en mer selvstendig rolle for Uni Research ble forsterket av at selskapet fikk godkjent søknaden om basisfinansiering som ble sendt Forskningsrådet i 2013. Én av avdelingene, Rokkansenteret, hadde fått basisbevilgning som forskningsinstitutt allerede i 2011, og søknaden gjaldt de øvrige avdelingene med unntak av Sarssenteret. Forskningsrådet hadde i forbindelse med søknadsbehandlingen stilt krav om endringer i vedtektene til Uni Research, og prosessen innebar at tilknytningen til UiB ble tonet ned i formålsbestemmelsen i den forstand at formuleringen om at virksomheten til Uni Research skulle være «av vesentlig interesse» for universitetet ble fjernet.²⁸

Uni Research ble godkjent for basisbevilgning i 2014, og har fått midler over statsbudsjettet fra og med 2015. Samme år kom stortingsmeldingen om strukturreform i universitets- og høyskolesektoren som signaliserte mulige endringer også i instituttsektoren – gjennom fusjoner internt i sektoren eller med UH-institusjoner. Uni Research har siden vært i dialog med Christian Michelsen Research i Bergen, som både Uni Research og UiB er deleier i, og i noen grad med IRIS i Stavanger, om fusjon. I 2015 gikk Uni Research dessuten sammen med stiftelsen Polytech – et næringslivsorientert forskningsinstitutt i Haugesund – om å opprette et nytt selskap, Uni Research Polytech AS, der Uni Research eier 51 prosent. Stiftelsen Polytech flyttet sin virksomhet inn i det nye selskapet, som i praksis fungerer som en avdeling i Uni Research.²⁹

For UiB har spørsmålet om forholdet til Uni Research blitt aktualisert av endringer i politiske rammevilkår så vel som interne prosesser de siste par årene. Fra politisk hold har kravene til eierstyring i UH-sektoren blitt presisert gjennom Kunnskapsdepartementets revisjon av reglementet for forpliktende samarbeid i sektoren i 2013,³⁰ og strukturreformen har som nevnt satt forholdet mellom universiteter og forskningsinstitutter på agendaen. Kunnskapsdepartementet har også styrket incentivene for eksternfinansiert virksomhet i sektoren, blant annet ved å innføre en ny indikator for bidrags- og oppdragsvirksomhet (BOA) i modellen for resultatbasert finansiering (RBO) med virkning fra 2017.

Internt har det vært et økende fokus på betydningen ekstern finansiering har for UiBs posisjon som et internasjonalt anerkjent forskningsuniversitet, og det er et uttalt mål å øke den eksternfinansierte virksomheten. Samarbeid med randsonen anses som en sentral forutsetning for å nå dette målet, og særlig samarbeidet med Uni Research. Samtidig tilsier erfaring og nylig gjennomførte studier i regi av universitetet at organiseringen av samarbeidet med Uni Research er komplisert, og ikke nødvendigvis hensiktsmessig med tanke på å øke den samlede eksterne finansieringen.³¹ Mot den bakgrunn har UiB initiert en ny gjennomgang av forholdet til Uni Research for å vurdere hvordan samarbeidet kan videreutvikles og styrkes.

²⁷ Overordnet samarbeidsavtale mellom Universitetet i Bergen og Uni Research AS, 2011

²⁸ Styresak 58/2014 *Endringer i vedtekter i Uni Research og endringer i aksjonæravtale mellom UiB og Stiftelsen Unifob*, UiB

²⁹ Nettsidene til Uni Research, URL: <http://polytec.no/2015/09/uni-research-og-polytec-etablerer-nytt-selskap/>

³⁰ Rundskriv F-07-13: *Reglement om statlige universiteter og høyskoleers forpliktende samarbeid og erverv av aksjer*, Kunnskapsdepartementet, 2013

³¹ Se for eksempel *Evaluation of the strategic priority area marine research and education at the University of Bergen*, Universitetet i Bergen, 2014; Rapport fra Delprosjekt 1, Organisasjonsutviklingsprosjektet ved Universitetet i Bergen, 2015, URL: <http://ekstern.filer.uib.no/formidling/OU%20prosjektet/Delprosjekt%201%20-%20Strategisk%20arbeid%20for%20anerkjent%20.pdf>

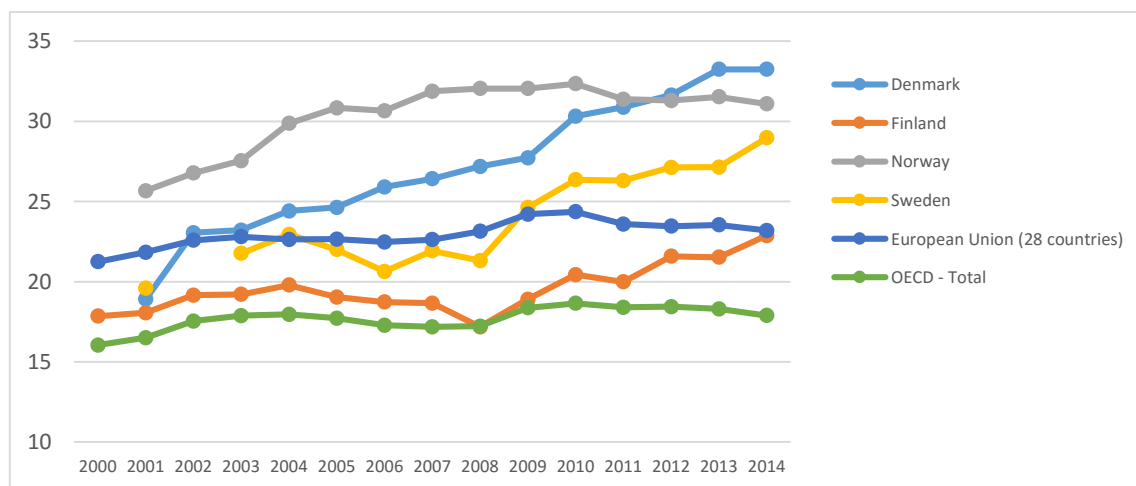

2 Internasjonale utviklingstrekk

Samarbeid og arbeidsdeling mellom universiteter og forskningsinstitutter står sentralt i de fleste forskningssystemer. Selv om mye av litteraturen og analysene om forskningssystemer dreier seg om aksene universiteter-næringsliv, finnes det også tall og analyser som belyser relasjonene mellom forskningsinstitutter og universiteter. Nedenfor oppsummerer vi noen internasjonale hovedtrekk og trekker fram noen nylige erfaringer fra de øvrige nordiske landene på dette feltet.

2.1 Internasjonale hovedtrender

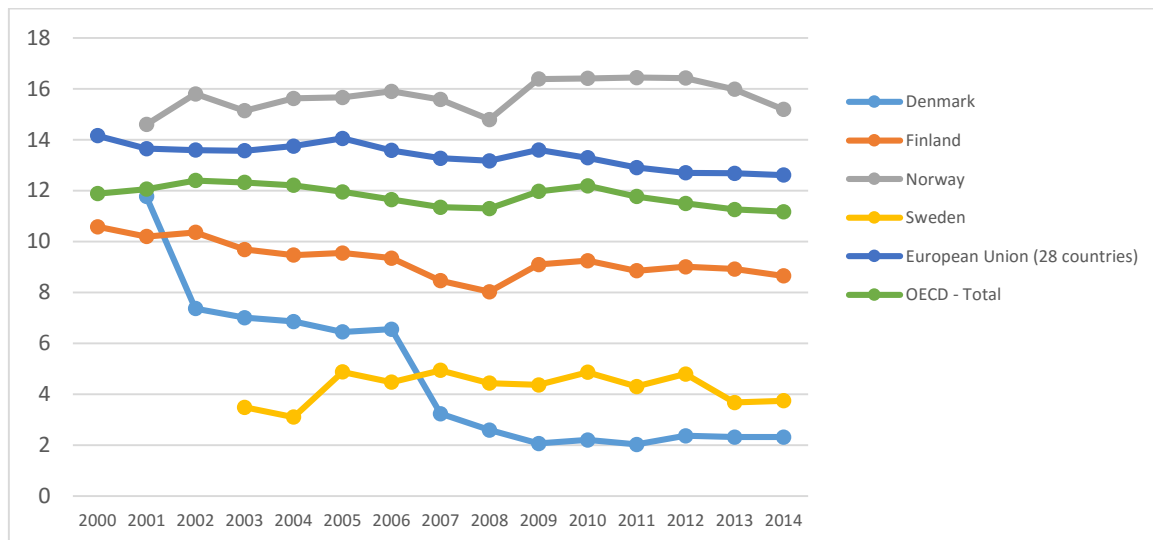
I internasjonal forskningsstatistikk eksisterer ikke instituttsektoren som en egen kategori. Derfor er det vanskelig å fange opp utviklingstrekk som sier noe om hvor mye av forskningen som utføres ved henholdsvis universiteter og institutter. En tilnærming som kan belyse dette delvis er å sammenlikne hvor mye av forskningen som skjer i «Higher Education sector (HEI)» med den såkalte «Government sector (GOV)». Sistnevnte kategori omfatter offentlig rettede institutter, men også en del andre aktører i offentlig sektor som ikke er institutter. Figurene nedenfor viser utviklingen i andelen av samlet FoU som utføres i de to sektorene for de nordiske landene samt i EU og OECD-området totalt.

Figur 1 FoU utført i UoH-sektoren som andel av samlet FoU. Utvalgte land 2000-2014

Kilde: OECD/MSTI 2016-1

For de fleste landene ser vi en oppadgående trend over de siste femten årene, dog med en viss utflating de siste årene for flere, herunder for Norge. Ser vi på tilsvarende periode for Government sector, er hovedbildet en viss nedadgående trend. Norge er her et unntak, hvor nivået ligger ganske stabilt. Danmark utmerker seg med en markant nedgang i denne sektoren fra 2001 og igjen fra 2006. Denne nedgangen reflekterer de omfattende reformene på midten av 2000-tallet, hvor en rekke offentlige institutter ble fusjonert inn i de nye universitetene. Dette omtales nærmere nedenfor.

Figur 2 Andel av samlet FoU utført i Government sector. Utvalgte land 2000-2014

Kilde: OECD/MSTI 2016-1

Med forbehold om at kategoriene bare delvis dekker forholdet mellom institutter og universiteter, kan man konstatere en viss trend mot at en økende andel av forskningen utføres ved universiteter og høyskoler mot en tilsvarende lavere andel ved institutter og instituttliknende organisasjoner. Denne utviklingen gjenspeiler seg også på andre områder, blant annet når det gjelder innhenting av forskningsmidler fra EUs rammeprogrammer for forskning. Her har universitetenes andel vist en klar økning, mens instituttene og andre forskningsorganisasjoners andel samlet sett går ned.

Det er også en klar forskningspolitisk trend at forskningen skal rette seg mer mot store samfunnsutfordringer og være i tettere kontakt med brukere og samfunnet for øvrig. Såkalt «Open science» og «Responsible research and innovation (RRI)» er begreper som vektlegges tungt i bl.a. EUs virkemidler og strategier på forskningsområdet. Parallelt med dette innføres en rekke virkemidler og finansieringsmekanismer som vektlegger samfunns effekter og stimulerer til samarbeid, herunder økt bruk av resultatbasert finansiering og økte forventninger om at forskningsmiljøene skal hente inn inntekter fra eksterne kilder utenom basisfinansiering.³²

En hovedtendens internasjonalt er dermed at universiteter og høyskoler får økende betydning, men samtidig også økte forventninger om tydeligere og mer direkte bidrag til samfunns- og næringsliv. Flere land, heriblant Norge, har for eksempel lovfestet den tredje oppgaven til universitetene. Samlet utfordrer dette den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom akademisk orienterte universiteter og anvendte institutter, et aspekt som også er relevant for denne studien av forholdet mellom UiB og UNI Research.

Ser vi mer spesifikt på enkeltland, er det slående hvor store forskjeller man finner, selv mellom de nordiske landene som ellers deler mange fellestrekk. Vi skal her gi et kort bilde av situasjonen i de

³² Jonkers K. and Zacharewicz T (2016) Research Performance Based Funding Systems: A Comparative Assessment. EU/JRC Science for Policy Report

andre nordiske landene, med vekt på endringer og strategier som berører forholdet mellom institutter og universiteter.

2.2 Det nye forskningslandskapet i Danmark – status og erfaringer

I nordisk sammenheng er det uten tvil Danmark som har gått lengst i å gjøre konkrete endringer i forskningssystemet og i samarbeidet mellom universiteter og institutter.

Gjennom de siste tiårene har det pågått en omfattende konsolideringsprosess i det danske systemet, hvor små enheter har blitt slått sammen til færre og større enheter. I første omgang gjaldt dette de spesialiserte yrkesrettede høgskolene, som gikk fra et mangfold av institusjoner til å bli slått sammen til ni bredere profesjonsrettede høgskoler på starten av 2000-tallet. I 2003 vedtok den danske regjeringen en ny universitetslov som ga universitetene økt selvstyre, mer ansvar og større vekt på ledelse. Blant annet ble ansatt ledelse innført som en hovedmodell.

Neste fase kom i forbindelse med den såkalte Globaliseringsstrategien i 2006. Som en oppfølging av den ble det vedtatt en rekke sammenslåinger mellom universiteter og høgskoler og mellom universiteter og offentlig rettede forskningsinstitutter, såkalte GRI (Government Research Institutes). Kort fortalt ble et system bestående av tolv universiteter og tretten forskningsinstitutter omstrukturert til åtte universiteter og fire institutter (Foss-Hansen og Aagaard, 2016). Tabellen nedenfor viser hvordan dette ble gjennomført mer spesifikt.

Tabell 1 Oversikt over fusjoner i det danske forskningssystemet

New Universities	No. of students (2012/ 2013)	No. of universities integrated	No. of GRIs integrated
University of Copenhagen	39.000	2	2 (but already in 2004)
Aarhus University	38.000	2	2
Aalborg University	19.000	0	1
The Technical University of Denmark	8.000	0	3
The University of Southern Denmark	20.000	0	1
Copenhagen Business School	20.000	0	0
Roskilde University	7.600	0	0
The IT-university	2.500	0	0

Kilde: Foss-Hansen og Aagaard, 2016

Spesielt interessant i denne sammenhengen er at de fleste forskningsinstituttene ble lagt inn i de nye universitetene, og ikke slått sammen til større institutter. En hovedbegrunnelse for dette grepet var at universitetene skulle styrkes og bli mer anvendte for derved å bidra til å øke Danmarks konkurransevne. Et annet motiv var å knytte den høyere utdanningen tettere til praksis og samfunnets behov.

Selv om noen institutter har beholdt sin status som selvstendige organisasjoner, er det nå en utbredt oppfatning at forskningsinstituttene som sektor er borte fra det danske kartet. Dette nye systemet har nå vært ganske uforandret i snart ti år. I løpet av denne tiden har det imidlertid skjedd betydelige

endringer internt på de nye universitetene. Blant annet er den såkalte «fredningstiden» over, og de fleste innfusjonerte instituttene er nå fullt integrert i fakultetsstrukturen ved universitetene. Spørsmålene som reiser seg er om endringene har fungert og gitt de ønskede effektene?

I en nylig artikkel gjennomgår Foss-Hansen og Aagaard (2016) fusjonsprosessene og erfaringene med dem siden 2007. Basert på evalueringer, rapporter og intervjuer finner de et blandet bilde og ulike erfaringer avhengig av omfanget av sammenslåingene:

Gjennomgangen finner på den ene side at innfusjoneringen av det danske Byggeforskningsinstituttet i Universitetet i Aalborg på mange måter har fungert godt. Fusjonsprosessen gikk relativt smertefritt, selv om instituttet holdt til i København og universitetet i Aalborg. En god del av instituttets forskere er i dag engasjert i undervisningen, mens universitetet samtidig opplever positive effekter på evnen til å hente eksterne oppdrag. Fra de sentrale brukerne i departement og forvaltning meldes det om at kvaliteten på leveransene er omtrent som før, selv om samarbeidet har blitt noe mer formalisert, på godt og vondt. En forklaring på at denne prosessen har gått såpass bra kan ligge i at det her var snakk om å innlemme et ganske lite og spesialisert institutt, med ca. 100 ansatte og en tydelig faglig innretning.

Ved Aarhus universitet var fusjonsprosessen langt mer omfattende. Her ble to monofakultære universiteter og tre selvstendige institutter lagt inn under det nye store universitetet. Denne prosessen har avstedkommet lang flere utfordringer enn ved Aalborg, både under selve fusjonsprosessen og ved integreringen av de nye instituttene i fakultetsstrukturen. Sistnevnte var en ganske toppstyrt og rask prosess, hvor de ansatte ble lite involvert. Dermed kom det også mye motstand fra de berørte vitenskapelige ansatte, både ved universitetet og ved de tidligere instituttene.

Ifølge den danske Forsknings- og innovasjonsstyrelsen har 21% av forskerpersonalet ved de tidligere instituttene jobbet med undervisningsoppgaver ved Aarhus. Det er likevel en lavere andel enn «fusjonerte» instituttansatte ved de andre universitetene. Universitetet har heller ikke registrert noen økning i eksterne inntekter som følge av fusjonene.

Ifølge en analyse av Foss-Hansen og Aagaard (2016) melder de sentrale brukerne av de innfusjonerte instituttene ved Aalborg og Aarhus om at kvaliteten på leveransene ikke har blitt forringet, men er heller ikke merkbart bedre etter fusjonene. Derimot meldes det om økt formalisering av kontakten mellom bruker og forskere, og at det som tidligere var dialogbasert samarbeid har gått mer over til et leverandør-kunde forhold. Noen brukere opplever at leveransene har blitt mer avhengige av den individuelle forskeren og mindre forankret i institusjonsledelsen. Flere departementer reiser dessuten en viss bekymring for at det som tidligere var instituttens sektorfokus tones ned til fordel for andre forskningsprioriteringer ved universitetene (Aagaard, Foss-Hansen og Gulddahl Rasmussen, 2015)

En hovedkonklusjon fra gjennomgangen av de danske fusjonene er at strukturendringer ikke kan betraktes statisk, men at dette er prosesser som må vurderes over tid. Ikke minst kan prosessene *etter* en strukturendring være like viktige for det langsiktige utfallet som selve endringen. I den forbindelse vises det også til at fusjonsprosesser avhenger av hva slags fusjoner det er snakk om. Fra forskningslitteraturen på feltet kan man trekke fram følgende aspekter som har betydning.

Tabell 2 Strukturendringer og fusjoner: Generelle erfaringer

Enklere fusjonsprosesser	Krevende fusjoner
Frivillige	Toppstyrte
Innenfor samme sektor	På tvers av sektor
Få aktører	Mange institusjoner
Geografisk nærhet	På tvers av regioner
En stor institusjon overtar en mindre	Like stor partnere

Kilde: Basert på bl.a. Harman & Harman (2003) og Foss-Hansen & Aagaard (2016)

Når prosessene ved universitetet på Aarhus så langt har framstått som langt mer krevende enn ved Aalborg kan det altså henge sammen med at prosessen omfattet flere av elementene i den høyre kolonnen ovenfor, nærmere bestemt var prosessen ved Aarhus i stor grad toppstyrt, gikk på tvers av sektorer og omfattet mange institusjoner. Selv om universitetet var den største aktøren, og det dermed var snakk om en *overtakelse* mer enn en fusjon, var det store enheter involvert og dermed sterke interesser som skulle forenes på kort tid.

2.3 Oppbygging og konsolidering av institutter i Sverige

Situasjonen og utviklingen i Sverige har på mange måter gått i motsatt retning av den vi har sett i Danmark. I de første tiårene etter andre verdenskrig hadde Sverige en utbygd sektor av både offentlig rettede og et tyvetalls ulike bransjeorienterte forskningsinstitutter rettet mot næringslivets behov. Utover 1970-tallet ble imidlertid instituttene rolle redusert, både i form av kutt i finansieringen og en bevisst omlegging av anvendt forskning mot universitetene. Ifølge Arnold et al³³ ble det ved slutten av 1970-tallet politisk vedtatt at universitetene skulle fylle rollen som Sveriges anvendte forskningsinstitutter. Følgelig ble universitetene vesentlig styrket finansielt, mens instituttene basisbevilgning ble redusert. I praksis ble dermed store deler av instituttsektoren avvirket. Et nyere eksempel på det var nedleggelsen av det svenske Arbeidsforskningsinstituttet (ALI), som ble politisk vedtatt da den første Reinfeldt-regjeringen overtok i 2007. Samtidig har Sverige over tid opplevd en stor ekspansjon i høyere utdanning, som igjen har skapt et system med et stort antall institusjoner. Per i dag har Sverige 16 universiteter og drøyt 30 private og statlige høyskoler.

Utover 2000-tallet har Sverige også revitalisert og gjenoppbygget den industrirettede delen av instituttsektoren. Denne revitaliseringen bygget på en erkjennelse av at systemet hadde blitt for polarisert, med et FoU-intensivt næringsliv på den ene side og en stor universitetssektor på den andre siden. Man konstaterte at samarbeidet og kunnskapsflyten i systemet ikke var godt nok. Et offentlig nedsatt utvalg ledet av professor Sverker Sörlin (KTH) adresserte dette og gikk bl.a. inn for å bygge opp en sektor av industrirettede forskningsinstitutter³⁴. Denne sektoren består nå i all hovedsak av det såkalte RISE-konsernet, som er et statlig holdingselskap med fire større selskaper, som igjen er inndelt i 24 instituttenheter. Konsernet mottar ca 20% av sin finansiering som basisbevilgning, som igjen distribueres på enhetene etter interne prioriteringer. De siste årene er det også innført en strategisk komponent i disse midlene, som fordeles etter konkurranse mellom instituttene.

Anvendt forskning for offentlig sektor er fortsatt i stor grad overlatt til universitetene og noen få institutter og direktorater internt i forvaltningen. Per i dag ser det ikke ut til at det er planer om eller påtrykk for noen større strukturendringer i Sverige på dette området. OECD har nylig også foretatt en evaluering av det svenske innovasjonssystemet³⁵. Her anbefales det heller ingen endringer i det bestående systemet, men en fortsatt styrking av RISE samtidig med at universitetene bør styrke fokuset på den tredje oppgaven og heve kvaliteten på forskningen. OECD reiser også en viss bekymring for at RISE skal rette seg for mye mot samarbeid med universitetene og for lite mot å betjene små og mellomstore bedrifters forskningsbehov og å legge grunnlaget for framtidens næringsliv. Med andre ord antyder OECDs gjennomgang behov en klarere arbeidsdeling mellom de svenske RISE-instituttene og universitetene.

---

³³ Arnold, E., Brown, N., Eriksson, A., Jansson, T., Muscio, A., Nählinder, J. and Zaman, R. (2007) The Role of Industrial Research Institutes in the National Innovation System. VINNOVA Analysis VA 2007:12.

³⁴ Sörlin, S. (2006). En ny instituttsektor: En analys av industriforskningsinstituttens villkor och framtid ur ett närings- och innovationspolitiskt perspektiv. Report to the Ministry of Enterprise, Energy and Communications. Stockholm: Royal Institute of Technology.

³⁵ OECD Review of Innovation Policies: Sweden 2016. OECD publishing. Paris 2016

2.4 Finland: Større institutter og mer konkurranse

Det finske systemet utvikler seg i en noe annen retning enn både Sverige og Danmark. I 2010 ble det gjennomført en større reform av de høyere utdanningsinstitusjonene, som bl.a. førte til at universitetene endret juridisk status fra statlige til uavhengige rettssubjekter. Hver institusjon ble gitt valget om å bli selvstendige offentlig-rettslige innretninger eller stiftelse underlagt privat lov. Av de 14 universitetene var det tolv som valgte å bli selvstendige offentlig-rettslige innretninger, mens to valgte å bli stiftelser.

Det siste alternativet ble valgt av det nye Alto-universitetet som bygger på en fusjon mellom Tekniska Høgskolan og to andre høyere utdanningsinstitusjoner i Helsinki for henholdsvis økonomi og kunst og design. Finland har også hatt noen flere fusjoner i UoH-sektoren, men på lang nær av samme omfang som i Danmark.

Finland har heller ikke gått inn for å slå sammen universiteter og institutter. Derimot har Finland nylig gjennomført en omfattende sammenslåing av eksisterende offentlige institutter til større enheter innenfor instituttsektoren. De nye enhetene skal fortsatt fungere som selvstendige enheter utenfor UoH-sektoren. Samtidig reduseres basisbevilgningen til instituttene mot at en større del av midlene må hentes gjennom åpen konkurranse om større prosjekter. Disse prosjektene skal fordeles av et nytt strategisk forskningsråd opprettet innenfor Finlands Akademi.

Disse endringene skjer i et system som, i likhet med Norge, lenge har hatt en utbygd instituttsektor. Men til forskjell fra Norge har Finland ikke gjennomgått den samme fristillingen av institutter som man gjennomførte i Norge på midten av 1980-tallet. Det har bl.a. den konsekvens at den finske staten som eier har formell beslutningsmyndighet til å foreta overordnede strukturgrep, mens dette i stor grad ikke er mulig i Norge, hvor de fleste instituttene er organisert som stiftelser. Unntaket i Norge er primærnæringsinstituttene, som i all hovedsak er statlig eide. Og der har man også sett politisk vedtatt sammenslåinger av den typen man har lagt seg på i Finland, bl.a. med opprettelsen av NOFIMA og NIBIO.

Endringene i Finland ble formelt vedtatt gjennom en resolusjon i 2013. Hovedhensikten med reformene var å etablere et system med større grad av tverrfaglig og tverrsektoriell forskning og få større og mer robuste forskningsmiljøer. En viktig bakgrunn for reformene var at forskningen skal rette seg mot store samfunnsutfordringer på tvers av fag og sektorer. Et system med sektorspesifikke institutter var derfor ikke ansett som en egnet struktur³⁶.

Helt nylig har også disse strukturreformene blitt fulgt opp med en satsing på samarbeid mellom universiteter, polytekniske høyskoler og institutter. Det såkalte KOTUMO-initiativet ble vedtatt for perioden 2015-17 og omfatter et bredt sett av tiltak for å styrke samarbeidet og synergiene mellom høyere utdanningsinstitusjoner og institutter. Dette kan i utgangspunktet minne om den norske SAK-politikken, men er mer rettet mot samarbeid institutt-universitet og har en mer eksplisitt strategi. Mer spesifikt omfatter den finske strategien tiltak rettet mot følgende fem områder:

- 1) samarbeid om formidling av forskning
- 2) samarbeid om utdanning
- 3) samlokalisering av enheter og felles campus
- 4) samarbeid om investeringer i og bruk av forskningsinfrastruktur
- 5) deling av data og tilgang til forskningsresultater

---

³⁶ European Commission (2016): RIO country report Finland, 2016.

Det er naturlig nok for tidlig å si noe om oppfølgingen og resultatene av disse initiativene. Det er satt ned en bredt sammensatt styringsgruppe som skal monitorere oppfølgingen og publisere en sluttrapport i 2017 om erfaringene med samarbeidstiltakene.³⁷

Generelt er det også problematisk å vurdere effektene av reformene i Finland ettersom de er gjennomført i en periode med gjentatte kutt i offentlige forskningsbevilgninger samtidig som forskningsinvesteringene i det finske næringslivet har gått kraftig ned. Således vil det være vanskelig å skille effekten av de organisatoriske grepene fra effekten av redusert tilgang på offentlige og private midler til forskning.

2.5 Samlede betraktninger

Overblikket ovenfor viser noen brede internasjonale utviklingstrekk. De har derfor ikke direkte relevans for samarbeidet mellom UiB og Uni Research. Utviklingen i andre land gir likevel noen erfaringer som kan være nyttige som bakteppe.

- En hovedtendens er at universiteter og høyskoler får økende betydning, samtidig som de må innfri økte forventninger om tydeligere og mer direkte bidrag til samfunns- og næringsliv. Dette utfordrer den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom akademisk orienterte universiteter og anvendte institutter.
- Strukturendringene i Danmark har så langt gitt blandete resultater. En viktig erfaring med tanke på dette prosjektet er at innlemmelse av større enheter i en universitetsstruktur kan by på store utfordringer hvis den nye enheten skal tilpasses en fakultetsstruktur.
- Sverige synes å ha funnet en struktur som innebærer få aktører og lite konkurranse innenfor instituttsektoren. Konsernmodellen for RISE-instituttene er en form for samarbeid som legger til rette for arbeidsdeling mellom institutter og som kan være overførbar til deler av den norske instituttsektoren dersom man ser at det er for mye konkurranse mellom for mange små aktører.
- Den finske modellen bygger på en annen form for konsolidering, hvor instituttene slås sammen til større enheter. Her er det interessant å merke seg at hovedbegrunnelsen ligger i behovet for å løse store samfunnsutfordringer på tvers av fag og sektorer. Dette er også et sentralt element i norsk forskningspolitikk og som norske strukturendringer må vurderes opp mot.

---

³⁷ Pelkonen and Nieminen (2015). Collaboration between Higher Education Institutions and Public Research Organisations: Barriers and Best Practices. Undervisnings- og Kulturministeriet 2015:7

3 Rammer og relasjoner mellom instituttsektoren og UoH-sektoren

Dette kapitlet belyser først *ytre rammevilkår* og deretter *samarbeidsrelasjonene* mellom instituttsektoren og universitets- og høyskolesektoren ut fra foreliggende statistiske data og annen tilgjengelig informasjon. De ytre rammevilkårene for samarbeid over sektorgrensene omtales generelt, siden de gjelder sektorene som sådan. Samarbeidsrelasjonene beskrives først generelt og deretter med særlig fokus på relasjonen mellom UiB og Uni Research.

3.1 Ytre rammevilkår for samarbeid over sektorgrensen

Samarbeid og arbeidsdeling mellom instituttsektoren og UoH-sektoren i Norge defineres av flere ytre forhold. Sentrale elementer her er lovverk og statlige retningslinjer, finansieringsgrunnlag og -incentiver, tilgang til forskerpersonale og institusjonenes eierstruktur og -styring.

3.1.1 *Lover og samfunnsmandat*

På helt overordnet nivå er det nedfelt klare mål og forventninger om hvilke formål universitetene og høyskolene og forskningsinstituttene skal oppfylle. For UoH-sektoren er disse nedfelt i Universitets- og høyskoleloven³⁸. For forskningsinstituttene finnes ingen tilsvarende lov, siden de fleste instituttene ikke er underlagt staten. Derimot er det nedfelt klare kriterier hva som skal til for at et institutt skal komme inn under statlige retningslinjer for basisfinansiering. Tabellen nedenfor sammenstiller krav og formål i disse to «samfunnsmandatene».

---

³⁸ Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven). LOV-2005-04-01-15.

Tabell 3 Samfunnsmandatet til UoH-institusjonene og forskningsinstituttene

Lov om universiteter og høyskoler	Statlige retningslinjer for basisfinansiering
<p><i>Universiteter og høyskoler skal arbeide for å fremme lovens formål ved å:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) tilby høyere utdanning som er basert på det fremste innen forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap. b) utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid. c) forvalte tilførte ressurser effektivt og aktivt søke tilføring av eksterne ressurser. d) bidra til å spre og formidle resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid. e) bidra til innovasjon og verdiskapning basert på resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid. f) legge til rette for at institusjonens ansatte og studenter kan delta i samfunnsdebatten. g) bidra til at norsk høyere utdanning og forskning følger den internasjonale forskningsfronten og utviklingen av høyere utdanningstilbud. h) samarbeide med andre universiteter og høyskoler og tilsvarende institusjoner i andre land, lokalt og regionalt samfunns- og arbeidsliv, offentlig forvaltning og internasjonale organisasjoner. i) tilby etter- og videreutdanning innenfor institusjonens virkeområde. 	<p><i>Statlig basisfinansiering kan bare gis til institutter som oppfyller følgende krav:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Instituttet må drive forskning og forskningsformidling på felter som er av interesse for norsk næringsliv, forvaltning eller samfunnsliv. • Instituttet må ha faglig og vitenskapelig kompetanse som kommer til uttrykk gjennom vitenskapelige publikasjoner i anerkjente publikasjonskanaler. • Instituttet må ha tilstrekkelig stor forskningsaktivitet til at det skjer reell kompetanseoppbygging i organisasjonen. • Instituttet må ha flere inntektskilder og delta i en åpen konkurranse om nasjonale og internasjonale forskningsmidler. • Instituttet må inngå i en hensiktsmessig arbeidsdeling i det norske forskningssystemet. • Verken instituttets overordnede organ, eiere eller enkeltforetak kan gis fortrinnsrett til forskningsresultater som er finansiert av basisbevilgningen. • Instituttet må være organisert og drevet slik at det ikke betales utbytte. • Instituttet må legge til rette for at prinsippene om akademisk frihet skal gjelde for all offentlig finansiert forskning som utføres av forskere ansatt ved instituttet, så fremt det ikke kommer i konflikt med arbeidsgivers styringsrett (...)

Kilder: Lov om universiteter og høyskoler av 1. april 2005 nr. 15 (universitets- og høyskoleloven § 1-3. Institusjonenes virksomhet samt Retningslinjer for statlig basisfinansiering av forskningsinstitutter. Fastsatt ved kongelig resolusjon 19. desember 2008. Reviderte retningslinjer fastsatt av Kunnskapsdepartementet 1. juli 2013.

Som sammenstillingen viser, er det formulert ganske like forventninger til de to institusjonstypene. Utdanningsoppgavene og kunstnerisk utviklingsarbeid gjelder riktignok kun for universitetene og høyskolene, men utover dette er det få formål og intensjoner som ikke er sammenfallende. For eksempel er både faglig kvalitet og anvendte oppgaver eksplisitt nevnt for begge institusjonstyper. Det samme gjelder i en viss grad også formidling. Et interessant poeng er for øvrig at UoH-institusjonene er lovpålagt å samarbeide med så å si alle forskningsutførende aktører *unntatt forskningsinstitutter*, jf. punkt h ovenfor. Selv om disse to overordnede «mandatene» har ulik status og gyldighet (lov vs. retningslinjer) er det grunn til å konstatere at forventningene i stor grad trekker institutter og universiteter i de samme retningene. Dette er et vesentlig poeng for denne studien ettersom hele Uni Research ble underlagt de statlige retningslinjene for basisfinansiering fra og med 2015.

Samtidig er det liten grad av forskningspolitiske prosesser som behandler institutter og UoH-institusjoner samlet. En gjennomgang av sentrale forskningspolitiske prosesser i Gulbrandsen mfl. (2012), viser at de fleste strukturelle grep overfor instituttsektoren og UoH-sektoren i stor grad har foregått gjennom separate prosesser. Flere av endringene har gått i retning av å styrke UoH-

institusjonenes samfunnsrolle, blant annet opphevelsen av lærerunntaket (2003), lovfesting av samfunnsansvaret (2005), belønning av eksternt finansiert virksomhet og åpningen for etablering av egne aksjeselskaper (begge i 2001). I senere tid har bl.a. strukturreformen vært en politikk primært rettet mot og drevet av høyere utdanningsinstitusjoner, selv om den nylige strukturmeldingen også har omtalt og åpnet for strukturendringer som omfatter instituttsektoren.³⁹

3.1.2 Finansieringsgrunnlag og incentiver

Når det gjelder finansieringsgrunnlag er det store forskjeller mellom universiteter og høyskoler på den ene side og forskningsinstitutter på den andre. Tabellen nedenfor viser de to sektorenes inntektskilder samlet og spesifikt for UiB og Uni Research i prosentandeler.

Tabell 4 Inntektskilder for UoH- og instituttsektorinstitusjonene

	Grunn- budsjett*	Nærings- liv	Forsknings- rådet	Andre off. kilder	Andre kilder	EU	Øvrig utland
UiB (2013)	71 %	3 %	18 %	4 %	6 %	3 %	1 %
UoH totalt (2013)	64 %	5 %	17 %	8 %	3 %	2 %	1 %
Institutter	13 %	29 %	18 %	20 %	5 %	5 %	10 %
Uni Research**	6%		28%	39 %	20%	6%	
Uni Research***		24%	38%	26%		9%	

Kilde: NIFU/FoU-statistikk herunder basisbevilgning for instituttsektorenheter. Bare deler av Uni Research inngikk i nøkkeltallsrapporteringen til Norges forskningsråd for 2014. ** For Uni Research er private kilder og utenlandske kilder ikke nærmere spesifisert. Uni Research-tallene er hentet fra <http://uni.no/nb/om-uni-research/> og omfatter også Uni Research Polytec AS. *** Sammenstilling basert på nøkkeltallsrapporteringen til Norges forskningsråd for 2014 for Uni Research Rokkansenteret, Uni Research Helse, Uni Research Miljø og Klima og Uni Research Tekn. ind.

Den største og vesentligste forskjellen gjelder andelen inntekter fra grunnbevilgning. For UoH-sektoren totalt (ekskl. universitetssykehus) var 64 prosent av FoU-utgiftene finansiert av grunnbevilgning i 2013. For instituttene underlagt statlige retningslinjer var andelen 13 prosent i 2014, hvilket understreker at instituttene er betydelig mer konkurranseutsatt enn UoH-sektoren. Dette gjenspeiler seg i en vesentlig høyere andel inntekter fra næringsliv, offentlige kilder og utenlandsk finansiering. Samtidig viser tallene at begge sektorer er omtrent like avhengige av støtte fra Forskningsrådet. Sistnevnte kilde utgjør dermed den største potensielle kilden til konkurranse mellom sektorene. For UiB ser vi at Forskningsrådet har omtrent like stor betydning for inntektene som i UoH-sektoren totalt, mens Uni Research virker å være vesentlig mer orientert mot forskningsrådsmidler enn instituttsektoren for øvrig. Det gjelder både om vi bruker Unis egne tall og tall fra nøkkeltallsrapporteringen til Forskningsrådet. Sistnevnte dekker imidlertid ikke hele Uni Reserach og må derfor leses med forbehold. Uansett ser vi at Forskningsrådsmidler har stor betydning for Uni Research totalt sett.

Universiteter og høyskoler fikk innført en resultatbasert komponent i sitt finansieringssystem i 2002⁴⁰, mens en tilsvarende ordning ble innført for instituttene i 2009. Incentivene og vektleggingen av dem er siden justert ved flere anledninger. Tabellen nedenfor gjengir kriteriene og vektingen i de to systemene slik de er per 2016:

³⁹ Meld. St. 18 (2014-2015) Konsentrasjon for kvalitet – Strukturreform i universitets- og høyskolesektoren

⁴⁰ Dette avsnittet er i stor grad basert på Borlaug mfl. (2015) Bedre sammen – en dybdestudie av samarbeidsrelasjonen mellom SINTEF og NTNU. NIFU Rapport 2015:29.

Tabell 5 Sammenstilling av incentiver for resultatbasert finansiering

Resultatbasert del i UoHs basisfinansiering	Resultatbasert grunnbevilgning i instituttsektoren
Utgjør i snitt 30 % av grunnbevilgningen: <ul style="list-style-type: none"> • Studiepoeng (åpen ramme) • Utvekslingsstudenter (åpen ramme) • Publikasjonspoeng (vitenskapelig publisering) • Doktorgradskandidater og kandidater fra KU-programmet • Finansiering fra EU • Finansiering fra Norges forskningsråd og regionale forskningsfond • Annen bidrags- og oppdragsfinansiert aktivitet (BOA), fra 2016	Utgjør i snitt 10% av grunnbevilgningen <ul style="list-style-type: none"> • nasjonale oppdragsinntekter (45%) • vitenskapelig publisering (30%) • internasjonale inntekter (20%) • avlagte doktorgrader (5%)

Kilder: Kunnskapsdepartementet, Norges forskningsråd.

Som det framgår av sammenstillingen, er incentivene omtrent likelydende for de to systemene og institusjonene belønnes for de samme resultatene på forskningssiden. En forskjell er at UoH-sektoren belønnes for midler fra Forskningsrådet og Regionale forskningsfond, mens dette incentivet er tatt ut av instituttens finansieringssystem.⁴¹ Det demper konkurranseaspektet til en viss grad, men som vist over er begge sektorer såpass avhengige av Forskningsrådsfinansiering at det uansett vil være konkurranse om disse.

Selv om mesteparten av finansieringen avhenger av andre forhold enn disse incentivene, i hvert fall for instituttene, er det dokumentert at incentivene har betydelig effekt for institusjonenes strategier og adferd (Damvad 2012, Aagaard et al 2015). De skaper også oppmerksomhet om hvilke institusjoner som skal krediteres for hvilke resultater og aktiviteter.

3.1.3 Randsoneaktivitet og eierskap

Noen UoH-institusjoner har valgt å organisere Bidrags- og oppdragsfinansiert aktivitet (BOA) i randsoneinstitusjoner, heriblant UiB. I 2013 utstedte KD Rundskriv F-07-13 om «Reglement om statlige universiteter og høyskolers forpliktende samarbeid og erverv av aksjer»⁴², som omhandler institusjonenes forpliktende samarbeid med selvstendige virksomheter og institusjonenes forvaltning av BOA og aksjer. Reglementet stiller opp kriterier for når BOA kan organiseres internt ved institusjonen, eller eksternt ved den samarbeidende virksomheten. I tillegg fastslår det at KD kan gi den enkelte institusjon myndighet til å organisere aktiviteten i aksjeselskap og skaffe seg eierposisjon i eksisterende selskaper

Ifølge vedlegg 1 til rundskriv F-07-13 gjelder følgende kriterier «...for forpliktende samarbeid med andre selvstendige virksomheter uavhengig av om institusjonen selv har aksjer i virksomheten eller ikke:

- a. Samarbeidet skal være av faglig interesse for institusjonen, og aktiviteten skal styrke institusjonens evne til å utføre sine primæroppgaver.
- b. Fagmiljøer internt ved institusjonen skal involveres i samarbeidet. Et hovedformål med å inngå samarbeid skal være at kvaliteten på aktiviteten i interne fagmiljøer blir bedre som resultat av samarbeidet.
- c. Institusjonen skal påse at samarbeidet ikke svekker institusjonens faglige uavhengighet.

⁴¹ Indikatorene for resultatbasert basisbevilgning til instituttene ble endret i 2013. Da forenklet man det ved å fjerne inntekter fra NFR, bistillinger og relevansvekt, altså fjernet man et av insentivene for samarbeid med universiteter og høyskoler

⁴² Rundskriv F-07-13 se: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-f-07-13-reglement-om-statlige/id734714/>

- d. Samarbeidet skal forvaltes slik at det ivaretar institusjonens økonomiske interesser.
- e. Institusjonen kan ikke direkte eller indirekte subsidiere aktivitet ved samarbeidende virksomhet. Samarbeidende virksomhet må fullt ut dekke de kostnader som følger av dens aktivitet.»

Vedlegg 2 til rundskrivet utdyper punkt d. Her står det at kriteriet om å ivareta økonomiske interesser gjelder for alle typer forpliktende samarbeid, men at ved ekstern organisering av BOA må det imidlertid tolkes i utvidet forstand. På s. 8. i vedlegg 2 står det:

Slik organisering av BOA forutsettes ikke bare å ivareta, men også å styrke institusjonens økonomiske interesser gjennom at etterspørselen etter FoU-tjenester og liknende levert av fagmiljøer ved institusjonen øker. Etterspørselen kan komme fra den samarbeidende virksomhet, eller ved at den samarbeidende virksomheten innhenter FoU-oppgaver fra andre eksterne aktører på vegne av fagmiljøer ved institusjonen.

I samme vedlegg står det videre at kriteriet om faglig interesse (punkt a over) pålegger institusjonens styre en strengere plikt til å godtgjøre at et slikt eierskap styrker fagutviklingen internt ved institusjonen.

Reglementet understreker også at UoH-institusjonene skal ha aktiv eierstyring i de selskapene de har eierinteresser i. Ifølge vedlegg 1, punkt 4.2., skal institusjonens styre fastsette resultatmål for sitt eierskap og resultater internt ved institusjonen. En viktig ting å merke seg er imidlertid at randsonaktivitet ikke gir uttelling i finansieringssystemet.⁴³ Føringsene i rundskriv F-07-13 utløser spenninger i de tilfeller hvor universiteter eier institutter som en del av randsonen. Over så vi at samfunnsmandatene til institusjonene er likelydende på mange punkter og incentivene i resultatbasert finansiering premierer for nesten lik atferd. Denne konvergensen i roller mellom institusjonene kan utløse utfordringer knyttet til å sikre at samarbeidet foregår i henhold til Rundskrivet – særskilt knytter dette seg til punktene om å sikre faglig- og økonomisk interesse. Vi kommer tilbake til dette i den kvalitative studien i kapittel 5 hvor vi ser på samhandlingen mellom UiB og Uni Research.

3.1.4 Arbeidsrettslige vilkår

Det er store forskjeller mellom UoH-sektoren og instituttsektoren⁴⁴ når det gjelder prosesser knyttet til tilsetning, fast ansettelse og oppsigelse.

Den største forskjellen ligger nok i tilsetningsprosessen, både for faste og midlertidige stillinger. Tilsetninger i UoH-sektoren er regulert i Loven om universiteter og høyskoler og i forskriftene, og kjennetegnes av å være både ressurs- og tidkrevende.⁴⁵ Reglementet knyttet til tilsetninger fastsetter at det skal være en offentlig kunngjøring, som oftest nordisk og internasjonalt, og det skal være en sakkyndig komité med relevant kompetanse som gjennomgår og vurderer søkerens vitenskapelige publisering. Hver UoH-institusjon har egne reglementer, som vanligvis fastsetter når den sakkyndige komiteen skal levere sin innstilling, f.eks innen tre måneder. Aktuelle kandidater blir så invitert til intervju og prøveforelesning og instituttet lager en innstilling som så sendes til fakultetsstyret eller tilsetningsrådet. Til sammen tar denne prosessen i gjennomsnitt mellom ½ -1 år – noen ganger lenger.

Til sammenligning er instituttene som er aksjeselskap og stiftelser ikke underlagt slike reglementer. Man trenger ikke å lyse ut stillinger, men kan tilby ansettelse umiddelbart til attraktive kandidater. I

⁴³ Rundskriv F-07-13 vedlegg 2 s.6

⁴⁴ Særlig institutter som har stiftelses- eller aksjeselskapsform

⁴⁵ Dette er basert på tilsetningsreglementet ved UiO:

<https://www.uio.no/om/regelverk/personal/vitenskapelig/tilsettingprof.html#toc4> og HF-fakultetet,

UiB: http://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/rutiner_ved_tilsetting_i_vitenskapelige_stillinger_ved_det_humanistiske_fakultet_rev_august_2015.pdf

tillegg kan man vektlegge andre kvalifikasjoner enn vitenskapelige. Muligheten for rask tilsetning av kandidater er et av de store fortrinnene til instituttene sammenlignet med UoH-sektoren.

Videre er det forskjeller knyttet til bruk av midlertidighet vs fast ansettelse og oppsigelser i sektoren, og dette dreier seg om at UoH-sektoren er innunder tjenestemannsloven⁴⁶, mens instituttene (stiftelsene og aksjeselskapene) forholder seg til arbeidsmiljøloven. Både tjenestemannsloven og arbeidsmiljøloven har den såkalte 4-årsregelen som er tuftet på at midlertidige ansatte etter fire år får stillingsvern på linje med de faste. Begrunnelsen er at arbeidsforhold som varer over fire år indikerer et permanent behov for arbeidskraften. Stipendiater, postdoktorer, tilsatte i bistillinger og åremålstilsatte ledere er unntatt denne regelen.

Videre har tjenestemannsloven bestemmelser om fortrinnsrett og ventelønn ved oppsigelse. Retten til ventelønn inntreffer dersom arbeidsgiver ikke klarer å skaffe annet passende arbeid. Dette har ikke arbeidsmiljøloven.

Når det gjelder oppsigelse/avskjed på grunn av arbeidstakers eget forhold omfattes ansatte under tjenestemannsloven av et sterkere oppsigelsesvern enn ansatte som kun jobber under arbeidsmiljøloven. Rindal-utvalget (2010) påpekte at universiteter og høyskoler ligger dobbelt så høyt som landsgjennomsnittet når det gjelder midlertidig tilsetning, også når utdanningsstillinger m.m ikke er medregnet. Utvalget mener at mer fast tilsetning kan føre til økt bruk av oppsigelse som virkemiddel ved bortfall av arbeid. Tjenestemannsloven åpner for oppsigelse under forutsetning av saklig grunnlag, men utvalget mener at eventuell økt bruk av oppsigelse vil kreve kulturendring i sektoren.

Med andre ord kan institutter som kun omfattes av arbeidsmiljøloven i større grad ta i bruk oppsigelser som et virkemiddel ved bortfall av arbeid. Stillingsvernet er ikke like sterkt og dette gjør det både enklere å ansette og si opp personale i institutter. Dette gir instituttene høyere grad av fleksibilitet enn UoH-institusjonene, og bedre vilkår for å kunne tilby fast tilsetning.

3.1.5 Betingelser knyttet til bidrags- og oppdragsinntekter

Ser vi på betingelsene for bidrags- og oppdragsaktivitet i de to sektorene er det noen forskjeller som kan virke konkurransevridende, og særlig gjelder dette hvordan man beregner timepriser.

For å beregne timeprisen til en forsker i eksternt finansierte forskningsprosjekter må direkte og indirekte kostnader inkluderes i regnestykket. Direkte kostnader inkluderer lønn til vitenskapelige stillinger, driftsmidler og leie (kjøp) av støttetjenester for forskning som er nødvendig for å gjennomføre prosjektet, dvs laboratorier, driftsmateriell og teknisk støttepersonell (leiested).⁴⁷ Indirekte kostnader er øvrige støttetjenester som sentrale fellestjenester (bibliotek etc) og lokal støtte (kontorer, administrasjon, ledelse).

Universiteter og høyskoler ble i 2007 pålagt å synliggjøre alle direkte og indirekte kostnader i eksternt finansierte prosjekter, og fra 2013 ble en totalkostnadsmodell – den såkalte TDI-modellen – innført som et verktøy for å beregne dette.

Tid i vitenskapelige stillinger er kostnadsdriver for de indirekte kostnadene. TDI-modellen tar utgangspunkt i ett vitenskapelig årsverk som er estimert til 1628 timer basert på EUs regler om produktive timer.⁴⁸ Inkludert i dette er tid til administrasjon, forskning og utdanning.

Til sammenligning benytter de fleste institutter den såkalte Forskningsrådsmodellen som tar utgangspunkt i antall fakturerbare timer. Utgangspunktet her varierer mellom instituttene, men antall

---

⁴⁶ Rapporten «Ansettelses forhold i staten» Rapport fra Tjenestemannslovutvalget» er p.d. ute på høring

⁴⁷ Se Hovednotat om totale kostnader i forskningsprosjekter
http://www.uhr.no/documents/TDI_gruppas_rapport_mai_2012__ver_jun_2013.pdf

⁴⁸ Se Hovednotat om totale kostnader i forskningsprosjekter, vedlegg 4:

fakturerte timer pr forskerårsverk ligger et sted mellom 1150 og 1200 timer. Det vil si at det skiller omtrent 400 timer mellom utgangspunktet for de to modellene.

For å illustrere hva dette betyr i praksis har vi laget et regnestykke (tabell 6) hvor vi har tatt utgangspunkt et fagområde med lave leiestedskostnader (for eksempel samfunnsvitenskapelig forskning). De to ansatte i regnestykket har begge en årslønn på 700 000 og andre direkte og indirekte kostnader holdes likt. Som regnestykket viser, gir det en forskjell i timepris på 357 kr.

Tabell 6 Timepris UoH-ansatt versus instituttansatt

	<i>TDI</i>	<i>Institutt</i>
Forskerlønn	700 000	700 000
Lønn inkl sosiale kostnader	915 000	915 000
Indirekte kostnader, antar 78%	713 700	713 700
Totalkostnad ett forskerårsverk	1 628 700	1 628 700
Hvor mange timer skal bære kostnaden?	1 628	1 200
Timepris	1 000	1 357

Kilde: NIFU

Det er verdt å understreke at beregningen av timepris vil variere mellom fagområder, institutter, høyskoler og universiteter. Forhold som vil påvirke fastsettelsen av timeprisen er grad av leiestedskostnader og indirekte kostnader knyttet til lokaler (f.eks om de eies eller leies), lokal administrasjon og ledelse.

Denne korte og relativt grove sammenligningen av TDI-modellen og Forskningsrådsmodellen (instituttmodellen) viser at universitets- og høyskoleansatte sannsynligvis har gjennomgående lavere timepris sammenlignet med instituttansatte. Siden UoH-institusjonene fra 2017 også blir belønnet for bidrags- og oppdragsinntekter utenom Forskningsrådet og EU, kan dette få konsekvenser for konkurransen om slike prosjekter ettersom UoH- ansatte kan tilby flere timer innenfor samme budsjett sammenlignet med instituttansatte.

3.1.6 Forskerpersonale

Tilgangen på forskerpersonale legger nødvendigvis en sentral føring for forskningsaktiviteten for enhver institusjon. Forskningsstatistikken NIFU innsamler viser at vel 8.400 forskere arbeidet i instituttsektoren i 2014 – mot vel 23.400 i universitets- og høyskolesektoren. Vi ser imidlertid også at andelen forskere med doktorgrad er omkring 45% og relativ lik på tvers av sektorgrensen. Disse aggregerte tallene tilslører likevel betydelige variasjoner mellom enkeltinstitusjoner i begge sektorer. De eldste universitetene har en klart høyere doktorgradsandel.

Tabell 7 Antall personer som deltar i FoU i Norge etter dr.grad og sektor for utførelse, 2009-2014

Sektor	Forskere/faglig personale			
	År	Totalt Antall	Med doktorgrad Antall	Andel
Instituttsektoren	2009	8198	3357	40,9
	2010	8277	3532	42,7
	2011	8434	3753	44,5
	2012	8386	3870	46,1
	2013	8540	4065	47,6
	2014	8440	4180	49,5
Universitets- og høgskolesektoren	2009	21315	8282	38,9
	2010	21643	8832	40,8
	2011	21812	9126	41,8
	2012	21901	9611	43,9
	2013	22588	10130	44,8
	2014	23404	10873	44,6

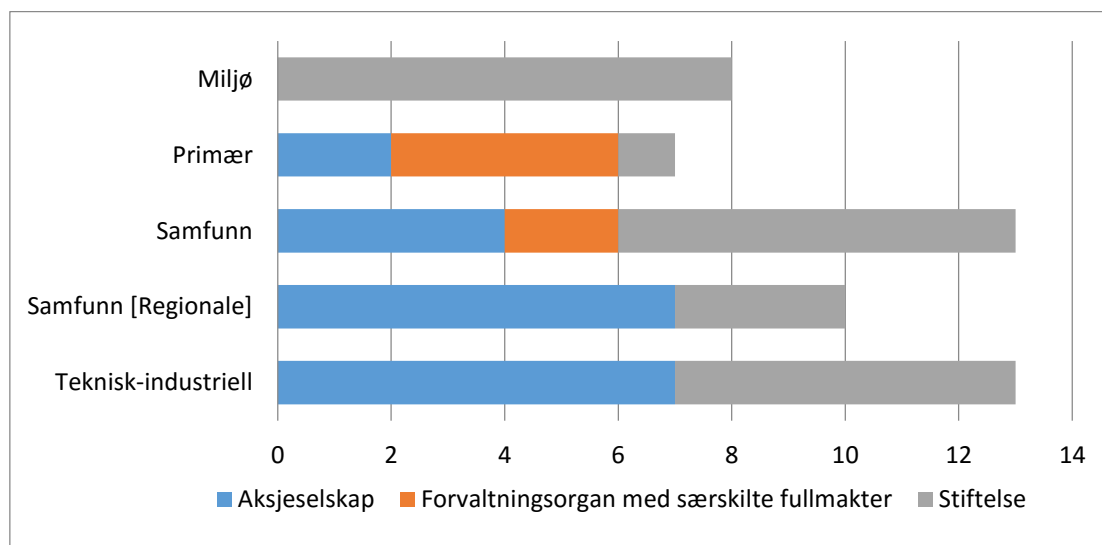
Kilde: NIFU/Forskerpersonalregisteret /FoU-statistikk-banken

3.2 Relasjoner mellom de to sektorene

3.2.1 Hovedmønstre i eierstruktur og styring

Flere institutter er en del av UoH-institusjonenes randsone, og mange selvstendige forskningsinstitutter har sitt historiske opphav som randsoneenhet. Det mest kjente eksemplet er SINTEF, som ble opprettet som et randsoneinstitutt under NTH. Et annet er Uni Research, som fortsatt er et randsoneinstitutt eid av UiB.

Forskningsinstituttene eieform er en viktig premis for styringsformer i sektoren. Eieformen varierer både mellom og innenfor ulike instituttgrupper. Figuren under viser eieformen for de 51 statlig- og privateide instituttene som var underlagt retningslinjene for statlig finansiering i 2012. I tillegg kommer statlige institutter som får sin basisbevilgning direkte fra eierdepartementene og en gruppe andre offentlige institusjoner med forskningsvirksomhet.

Figur 3 Eierform for 51 institutter som er underlagt retningslinjene for statlig finansiering av forskningsinstitutter i 2012 etter instituttgruppe. Antall*.

* Selvstendige juridiske enheter er utgangspunktet for kategoriseringen. Tre av instituttene i den teknisk-industrielle gruppen har også betydelig aktivitet innenfor samfunnsvitenskap. Dette gjelder NORUT Tromsø AS, IRIS og SINTEF (teknologi og samfunn).

Blant enhetene som var underlagt retningslinjene for statlig finansiering av forskningsinstitutter i 2012, finner vi at AS og stiftelse er klart mest utbredt. Blant miljøinstituttene var alle stiftelser, mens balansen mellom AS og stiftelse er mer jevnt fordelt på de andre arenaene. I 2014 var det kun 6 institutter som var statlige forvaltningsorganer. I dag er disse redusert til tre etter at NOVA ble fusjonert med Høgskolen i Oslo og Akershus, og tre statlige primærnæringsinstitutter fusjonerte til det nye NIBIO i 2015. Innlemmelsen av enhetene i Uni Research på flere av arenaene har bidratt til å opprettholde antallet institutter under de statlige retningslinjene (fortsatt 51) og samtidig økt andelen aksjeselskaper i det totale bildet.

Styrerepresentasjon

Forholdet mellom UoH- sektoren og instituttsektoren omfatter også samarbeide gjennom styre. En gjennomgang av styrestrukturen i Gulbrandsen mfl. (2012) viser at universitetene er representert i instituttstyrene i kraft av å være eier eller «moderinstitusjon», mens instituttene i liten grad er representert i universitetsstyret. Det siste kan forklares med at det er Kunnskapsdepartementet som oppnevner universitetsstyrenes fire eksterne representanter.

UoH-institusjonene står fritt til å selv velge eksterne representanter til fakultetsstyrene. Vi har gått igjennom de åtte universitetenes fakultetsstyrer og styrene ved det instituttet universitetet har mest samarbeid med. Tabellen under viser styresammensetningen i fakultetsstyrene og instituttstyrene i 2016.

Tabell 8 Styrerepresentasjon i fakultetsstyrene og instituttstyrene (2015/2016)

Universitet	Fra institutt	Institutt	Fra universitet
NTNU	1 + 2 vara SINTEF, 1 NINA	SINTEF stiftelsen	2 NTNU
NMBU	1 NIBR, 1 CMI, 1 NIBIO (vara)	SINTEF Energi	1 NTNU
UiO	1 IFE	IFE	1 UiO
UiB	Ingen fra inst.	UNI Research	4 UiB
UiT	1 NOFIMA	Norut	1 UiT
UiS	1 IRIS	IRIS	1 UiS
UiN	Har ikke fakultetsstyre	NIBIO	1 NHH, 1 UiN
UiA	Ingen fra inst.	NOFIMA	Ingen fra univ

Kilde: NIFU.

Som tabellen viser har fem av åtte universiteter, NTNU, NMBU, UiO, UiT og UiS instituttrepresentanter i et eller flere fakultetsstyrer. Alle universitetene unntatt Nord universitetet har fakultetsstyrer, og verken UiB eller UiA har representanter fra institutter i sine fakultetsstyrer. Av instituttene har alle unntatt NOFIMA styrerepresentanter fra universiteter eller høyskoler, og UiB har flest representanter med fire i Uni Research. Her bør det nevnes at UiB eier i 85 prosent av Uni Research, en langt høyere andel sammenlignet med andre universiteter som har eierandeler i instituttene. For eksempel eier UiT 65 prosent av Norut, mens UiS eier 50 prosent av IRIS.

Med andre ord så er det tettere bånd fra universitetene til instituttene enn motsatt vei. Noe dreier seg om historikk og eierskap, men også om tradisjoner og hvem man ønsker å bygge en sterkere relasjon med.

3.2.2 Samarbeid om forskningsinfrastruktur

Samarbeid om forskningsinfrastruktur er ønskelig og samtidig krevende å fremme fordi det er knyttet til en lang rekke formelle, praktiske og økonomiske barrierer når man vil samarbeide om kjøp, drift og bruk av tungt forskningsutstyr og annen infrastruktur. Kunnskapsdepartementet reglement om statlige universiteter og høyskolars forpliktende samarbeid og erverv av aksjer er et sentralt referansepunkt her⁴⁹. I 2014 utredet Universitet- og høyskolerådet (UHR), Forskningsinstituttene fellesarena (FFA) og Norges forskningsråd gjennom INFRA-samhandlingsutvalget hvilke hindre som faktisk eksisterer for å oppnå samarbeid om forskningsinfrastruktur⁵⁰. Utredningen peker på to hovedutfordringer knyttet til regelverket for offentlige anskaffelser:

⁴⁹ Rundskriv F-07-13 Reglement om statlige universiteter og høyskolars forpliktende samarbeid og erverv av aksjer.

⁵⁰ UHR (2014): Økonomiske føringer for samhandling mellom forskningsinstitusjoner om anskaffelse, drift og tilgjengeliggjøring av forskningsinfrastruktur (side 14). Utredningen tar ikke for seg barrierer knyttet til samarbeid om anvendelse av forskningsinfrastruktur som kan oppstå når det utveksles tjenester mot betaling innad i samarbeidet.

1. Statlige forskningsinstitusjoner kan ikke foreta direkte kjøp av tjenester knyttet til drift av forskningsinfrastrukturer fra sine samarbeidspartnere dersom ikke unntaket for egentlig eller utvidet egenregi eller unntaket om kun én leverandør kommer til anvendelse.

2. Statlige forskningsinstitusjoner kan normalt ikke foreta direkte kjøp av tjenester fra forskningsinfrastrukturer dersom ikke unntaket for egentlig eller utvidet egenregi kommer til anvendelse. Manglende mulighet til å foreta direkte kjøp fra nasjonale infrastrukturer kan få som konsekvens at tjenesten ikke er tilgjengelig eller blir betydelig dyrere. Den nasjonale infrastrukturen i UoH-sektoren har ofte ikke kapasitet til å delta i anbudskonkurranser, og om den deltar kan den være tvunget til å bruke priser som overstiger markedspris.

Utredningen peker også på flere andre dis-incentiver for samarbeid, deriblant merverdiavgift på leveranser fra forskningsinfrastrukturer på side 26:

Det er merverdiavgift på alle tjenester fra forskningsinfrastrukturer til aktører utenfor institusjonen eller konsortiet som eier infrastrukturen. Dette gjelder uavhengig av om forskningen er bidrags- eller oppdragsfinansiert og uavhengig av om kjøperen av tjenestene er privat eller offentlig. Dette er i første rekke et dis-insentiv for samarbeid der kjøperen er en statlig institusjon. For den enkelte institusjon kan det bli mer kostbart å samarbeide om infrastruktur enn å kjøpe sin egen, selv om totalkostnaden ville blitt lavere ved samarbeid.

Utredningen gir imidlertid også konkrete løsningsforslag for å fremme samarbeidet om infrastruktur gjennom: bl.a. fremme felles praksis og avklaringer knyttet til gjeldende regelverk, harmonisering av regelverk og på sikt fremme nytt regelverk for strategisk og langsiktig forskningsinfrastruktur.

Ser vi på UiB og Uni Research spesielt viser registerdata fra Forskningsrådet at UiB fremmet 12 søknader til Norges forskningsråd i perioden 2007-2015 om nasjonal satsning på forskningsinfrastruktur, og seks av disse søknadene ble innvilget. Totalt inngikk her 58 partnere (flere av dem i ulike søknader). Uni Research var partner i to prosjektsøknader innenfor humaniora og én innenfor samfunnsvitenskap. På de øvrige fagområdene søkte ikke UiB om infrastrukturmidler sammen med Uni Research i perioden. UiB fremmet for øvrig flest infrastrukturensøknader innenfor matematikk og naturvitenskap og tre av disse ble innvilget.

Uni Research fremmet på sin side to søknader til Forskningsrådet om nasjonal forskningsinfrastruktur, begge innenfor fagområdet matematikk og naturvitenskap. UiB var én av flere partnere i begge disse søknadene, og Forskningsrådet innvilget ett av disse (et forprosjekt). Søknadene om infrastrukturmidler til Norges forskningsråd viser dermed et betydelig innslag av samarbeid. UiB og Uni Research søkte også andre finansieringskilder for infrastrukturensatsinger deriblant EU som vi kommer tilbake til under.

3.2.3 *Forskningsfinansiering gjennom Forskningsrådet*

Som vist ovenfor er inntekter fra Forskningsrådet en viktig finansieringskilde både for universiteter og høyskoler og forskningsinstitutter. Dermed er dette en sentral arena både for konkurranse og samarbeid. Dette er ikke minst tilfellet for relasjonen mellom UiB og Uni Research, hvor sistnevnte samlet sett henter rundt en tredel av inntektene utenom basisbevilgning gjennom Forskningsrådet. Et sentralt spørsmål i den forbindelse er i hvilken grad de to institusjonene samarbeider eller konkurrerer om midler fra Forskningsrådet.

For å belyse dette har vi analysert metadata fra Forskningsrådets prosjektdatabase for perioden 2007 til 2015. Disse tallene omfatter kun søknader hvor enten UiB eller Uni Reserach står som hovedsøker. Søknader hvor de to institusjonene er partner med en annen hovedsøker er ikke belyst her. Dels på grunn av begrensninger i datatilgangen, dels fordi de bevisste strategiske valgene av partner framkommer best ved å se på de søknadene hvor institusjonen selv er hovedsøker. Vi går heller ikke

nærmere inn på de søknadene hvor UiB eller Uni Research er hovedsøker uten eksterne partnere. Slike «individuelle» søknader utgjør det aller meste av søknadsmassen, men er likevel mindre relevante når formålet er å se på samarbeidsrelasjoner og valg av prosjektpartner.

UiB og Uni Research sendte 4401 søknader både *med og uten eksternt samarbeid* i perioden 2007-2015. Omkring 90 prosent av søknadene fra de to institusjonene hadde ingen eksterne samarbeidspartnere. Søknadene uten ekstern partner hadde også lavest suksessrate. Som vist i tabell 9 finner vi en samlet suksessrate på henholdsvis 0,24 for Uni Research som hovedsøker, og 0,26 for UiB som hovedsøker.

Tabell 9 Forskningsrådssøknader hvor henholdsvis UiB og Uni Research er hovedsøker. Antall søknader sendt med oppstartsår i perioden 2007-2015 og andel innvilgede (suksessrate)

	Hovedsøker		
	UiB	Uni Research	Totalt
Innsendte søknader totalt	3620	781	4401
Innvilgede søknader totalt	948	184	1132
<i>Suksessrate for alle innsendte søknader</i>	<i>0,26</i>	<i>0,24</i>	
Innsendte søknader med eksternt samarbeid	345	92	437
Innvilgede søknader med eksternt samarbeid	234	50	284
Antall partnere totalt i søknadene	1152	326	1478
<i>Suksessrate for alle innsendte søknader med</i>	<i>0,68</i>	<i>0,54</i>	
Felles innsendte UiB/ Uni Research søknader	64	53	117
Innvilgede felles UiB/ Uni Research søknader	46	27	73
<i>Suksessrate for felles UiB/ Uni Research</i>	<i>0,72</i>	<i>0,51</i>	
Innsendte søknader med andre eksterne partnere	335	84	419
Antall partnere i søknadene med andre	1087	271	1358
Innvilgede søknader med andre eksterne	126	48	174
<i>Suksessrate for søknadene med andre eksterne</i>	<i>0,38</i>	<i>0,31</i>	

Kilde: NIFU/ Norges forskningsråds prosjektdatabase.

I fortsettelsen undersøker vi utelukkende *søknadene fra UiB og Uni Research som hadde én eller flere samarbeidspartnere*. Tabellen over viser at UiB og Uni Research tilsammen sendte 437 slike søknader til Forskningsrådet i perioden, hvorav UiB var hovedsøker for 345, mens Uni Research var hovedsøker for 92.

Totalt 117, altså omkring en fjerdedel, av disse «samarbeidssøknadene» omfattet samarbeid mellom UiB og Uni Research. Av disse ser vi at UiB var hovedsøker for 64 søknader, mens Uni Reserach stod som hovedsøker for 53. Det betyr at Uni Research har med UiB i mer enn halvparten av sine forskningsrådssøknader hvor det inngår eksterne partnere, mens UiB har med Uni Research i knapt hver femte søknad med ekstern partner. Når det gjelder søknader til Forskningsrådet er altså Uni Research mer tilbøyelig til å søke sammen med UiB enn omvendt. Det gjenspeiler trolig forskjeller både i faglig bredde og størrelse.

Et annet spørsmål er hvordan de to institusjonene lykkes med søknader med og uten hverandre som partner. UiB har noe høyere suksessrate for de av deres søknader der Uni Research inngår som partner (0,72 mot 0,68), mens for Uni Research er suksessraten marginalt lavere for søknader der UiB inngår som partner (0,51 mot 0,54). Forskjellene er imidlertid såpass marginale at det grovt sett ser ut til at suksessraten er omtrent den samme enten UiB og Uni Research samarbeider eller ikke. Her må det også understrekes at slike aggregerte suksessrater ikke sier noe om størrelsen og suksessraten på de enkelte prosjektene.

Under ser vi nærmere på bl.a. fagområdene og programtypene for samarbeidssøknader.

Uni Research var hovedsøker for totalt 92 samarbeidssøknader til Forskningsrådet med til sammen vel 320 partnere (både ved UiB og ved andre institusjoner). 50 av disse søknadene ble innvilget. For søknader der UiB var partner, finner vi følgende:

- UNI Research var hovedsøker og søkte Forskningsrådet sammen med UiB om 53 prosjekter. 27 av disse prosjektene ble innvilget og hadde oppstart i perioden (mens 23 ble avslått, 2 lukket og behandlet av andre).
- *Fagområdefordeling:* 17 av de innvilgede prosjektene er kategorisert innen fagområdet matematikk og naturvitenskap (herav 5 Store programmer, 4 fri prosjektstøtte, 4 handlingsrettede program), 6 handlingsrettede programmer innenfor *fagområdet samfunnsvitenskap* samt 2 Brukerstyrte innovasjonsprogrammer og 2 innenfor *teknologiområdet*

Uni Research hadde søknadspartnere fra totalt over 130 enkeltinstitusjoner. UiB var den enkeltorganisasjonen som deltok i de høyeste antallet innvilgede Uni Research-ledede prosjekter (20), etterfulgt av UiO (9) og Havforskningsinstituttet (8). Svært mange forskningsorganisasjoner deltar i kun ett eller to Uni Research-prosjekter som er innvilget støtte. UiB er dermed en av få «faste partnere» i de innvilgede søknadene.

Uni Research var for øvrig hovedsøker til Forskningsrådet for 84 søknader med vel 270 partnere der *UiB ikke inngikk*. 48 av disse søknadene ble innvilget og knapt halvparten av disse igjen var innenfor matematikk og naturvitenskap. Det er svært mange ulike partnere til disse innvilgede prosjektene.

Universitetet i Bergen var på sin side hovedsøker for totalt 345 samarbeidssøknader til Forskningsrådet med til sammen over 1150 partnere. 234 av disse søknadene ble innvilget.

- UiB var hovedsøker i 64 prosjekter der Uni Research også deltok. 46 av disse ble innvilget og hadde oppstart i perioden 2007-2015 (18 søknader ble avslått og 1 videresendt andre).
- *Fagområdefordeling:* 20 prosjekter er innvilget innenfor fagområdet Matematikk og naturvitenskap derav halvparten innenfor store programmer, 8 prosjekter innenfor fagområdet Teknologi, 4 innenfor Humaniora, 4 innenfor Medisin, 7 innenfor Samfunnsvitenskap og ett innen Landbruks- og fiskerifag (SFI).

UiB hadde søknadspartnere fra over 500 ulike organisasjoner i den aktuelle perioden. De omkring 250 innvilgede UiB-søknadene hadde til sammen vel 800 registrerte søknadsinstitusjoner. Svært mange av institusjonene har med andre ord vært partner i flere søknader gjennom perioden.

Uni Research var den enkeltorganisasjonen som deltok i det høyeste antallet innvilgede UiB-ledede prosjektene (46), tett etterfulgt av UiO (43), andre UiB-enheter enn hovedsøkeren (33) og NTNU (25), Havforskningsinstituttet (21). Deretter følger Stiftelsen Nansen senter for miljø og fjernmåling (9), Christian Michelsen Research AS, (9), Helse Bergen (8), Met (7) og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (7). Her er det viktig å merke seg at tallene *ikke* reflekterer søknadssamarbeid der andre institusjoner enn UiB var hovedsøker.

Samarbeid og konkurranse i søknader med eksterne partnere

Under ser vi nærmere på graden av konkurranse mellom UiB og Uni Research ut fra *deres* registrerte søknader med *eksterne samarbeidspartnere* i Forskningsrådets programutlysninger for perioden 2007-2015.

Vi ønsker her å belyse i hvilken grad de to institusjonene har fremmet søknader uavhengig av hverandre til samme program/utlysning. Ser vi på alle prosjekter med eksternt samarbeid for de to institusjonene i perioden, ser vi at UiB og Uni Research sjelden søker på samme program uten å være partner i hverandres søknader. Det mest vanlige er at UiB og Uni Research søker på ulike utlysninger og med andre partnere.

Blant de totalt 437 samarbeidssøknadene i vårt utvalg var det ca. 80 søknader hvor UiB og Uni Research konkurrerte innenfor samme program/utlysning. Blant programmer og utlysninger med særlig sammenfall i søkningen var: CLIMIT (Brukerstyrt innovasjonsprosjekter), Klimaforsk (Store programmer), Nor klima, Fri prosjektstøtte: FRIHUMSAM, FRINAT (Matematikk og naturvitenskap) og FRINATEK i tillegg til de handlingsrettede programmet FINNUT (Forskning og innovasjon i utdanningssektoren), GLOBVAC og GLOBHELSE samt PETROMAKS. For de øvrige samarbeidssøknadene var det enten partnerskap mellom de to institusjonene eller de søkte med andre partnere til ulike utlysninger. Videre finner vi at:

- Søkningen til ulike programaktiviteter/utlysninger innenfor klimaforskningen viser størst tegn på konkurranse – utover en betydelig felles prosjektaktivitet mellom de to institusjonene. Hele 49 av de 80 prosjektsøknadene med klare samsvar i søkningen til enkeltprogrammer/utlysninger fra de to institusjonene, forekommer innenfor dette tverrvitenskapelige temaområdet (som her omfatter matematikk, naturvitenskap og teknologi).
- For de fåtall søknadene til Forskningsrådets programmer innenfor helsefeltet, finner vi enkelte felles søknader som ble innvilget innenfor samme program fra de to institusjonene.
- For Fripro- prosjekter finner vi foruten en høy andel avslag fram til 2013 for begge institusjoner, et utstrakt gjensidig partnersamarbeid registrert for søknadene fra både UiB og Uni Research.
- De fire prosjektsøknadene fra UiB og Uni Research innenfor Petromaks-programmet ble alle innvilget med ulike startår slik at de neppe kan ha vært i konkurranse med hverandre.
- For utdanningsforskningsprogrammet FINNUT finner vi flere indikasjoner på partnerskap enn konkurranse mellom UiB og Uni Research (8 søknader med startår 2014 og 2015) der to søknader fra Uni Research og to fra UiB ble innvilget. Av disse hadde tre søknader igjen lokalt partnerskap.

Vår analyse av metadata for søknader til Forskningsrådet fra Universitetet i Bergen og Uni Research i perioden 2007-2015 kan oppsummeres i følgende hovedfunn:

- (1) De aller fleste søknadene fra UiB og Uni Research har ikke eksterne samarbeidspartnere.
- (2) I de søknadene hvor det inngår eksterne partnere, er UiB partner i mer enn halvparten av Uni Research-ledete søknader, mens Uni Research er partner i knapt hver femte av de UiB-ledede søknadene
- (3) UiB og Uni Research er de enkeltpartnerne som hyppigst forekommer i hverandres søknader til Forskningsrådet.
- (4) Suksessraten er omtrent lik for forskningsrådssøknader som omfatter UiB/Uni Research-samarbeid og søknader som har andre partnere.
- (5) Det er hyppigere samarbeid enn konkurranse mellom de to institusjonene i søknader som de sender sammen *med eksterne partnere* til Forskningsrådet.

3.2.4 Forskningsfinansiering fra EUs rammeprogram for forskning

EUs rammeprogrammer er en annen sentral finansieringskilde i relasjonen mellom institutter og UoH-institusjoner. Målt i volum og andel av samlet FoU utgjør EU imidlertid en langt mindre betydningsfull kilde enn for eksempel forskningsrådsfinansiering (se tabell 4 foran). EU-finansiering er likevel strategisk viktig, både fordi den gir uttelling i begge sektorers resultatbaserte finansiering, og ikke minst fordi regjeringen har gått langt i å forvente og legge til rette for at hele forsknings-Norge skal engasjere seg mer i dette samarbeidet. Følgelig har det blitt stadig viktigere for alle institusjoner å kunne framvise aktivitet og uttelling på dette området. I tillegg er EU-søknader kompliserte og omfattende prosesser som ofte krever gode samarbeidsrelasjoner. I dette avsnittet skal vi se nærmere på EU-finansieringen og eventuelle samarbeidsprosjekter vi finner mellom UiB og Uni Research med hensyn til EU-prosjekter. Analysen bygger dels på egenrapporterte tall fra UiB og Uni Research spesifikt for dette prosjektet, dels på tall hentet fra E-CORDA-databasen over EU-søknader.

Til sammen er det registrert 636 *prosjektsøknader* med deltakelse fra de to institusjonene for FP7⁵¹. Uni Research står oppført som deltaker i 85 av prosjektsøknadene mens 551 søknader er registrert med Universitetet i Bergen som deltaker. Vi har funnet 47 av 158 *utlysninger* i FP7 som har søknader med deltakelse fra UiB og/eller Uni Research (jf. tabell 24 i vedleggsdelen). Blant disse finner vi kun 5 utlysninger hvor UiB og Uni Research har deltatt med samme søknad. Dette indikerer at det tilsynelatende er lav grad av samordning om EU-søknader mellom de to institusjonene. Det trenger imidlertid ikke å bety at det er stor konkurranse mellom søknader fra Uni Research og UiB på samme FP7-utlysninger der begge parter søker sammen med *andre partnere* – da disse søknadene kan rette seg mot ulike deler i bredere utlysninger. Videre finner vi unntaksvis enkeltutlysninger blant de 158 undersøkte der det *ikke* er flere søknader fra UiB jf. vedlegget. Slik sett kan konkurrerende søknader fra UiB være langt mer vanlig enn konkurrerende søknader innenfor samme utlysning med deltakelse fra både UiB og Uni Research.

Vi vurderte også metadata for 125 innvilgede søknader registrert på UiB og/eller Uni Research i FP7 nærmere. 101 av disse var registrert med deltakelse fra UiB. Vi finner kun *fire felles prosjekter* blant de 125 innvilgede søknadene for forskere fra UiB og Uni Research registrert i FP7 (alle gjaldt utlysninger i perioden 2010-2013). Tre av partnerprosjektene er innenfor klimafeltet og det siste omhandler bio-raffinering av alger. De 24 innvilgede prosjektene hvor Uni Research deltar uten at UiB deltar, er alle innen naturvitenskap og teknologi med unntak av to som er merket helse.

De 101 innvilgede prosjektene med UiB-deltakelse i FP7 har en større tematisk bredde (inkluderer også samfunnsvitenskap, humaniora) sammenlignet med de innvilgede prosjektene med Uni Research deltakelse. Flere UiB prosjektsøknader er dessuten støttet av det europeiske grunnforskningsrådet ERC. UiB-prosjektene som mottok støtte fra FP7 er også dominert av naturvitenskap og teknologi – med vekt på tverrfaglige temaer som klima, miljø og helse.

Når vi vurderer metadata for *de* 511 avslåtte FP7-prosjektsøknadene med deltakelse fra UiB og/eller Uni Research, finner vi kun seks felles prosjektsøknader, én til ERC, én søknad innen Energy, to søknader innen Environment, én søknad innen ICT og én innen Social Science & Humanities. De øvrige 505 avslåtte søknadene har ikke registrert samarbeid på tvers av de to institusjonene.

Ser vi på alle 636 prosjektsøknader i FP7 – uavhengig av om de er innvilget eller ikke, finner vi at den lokale konkurransen om EU-midler innenfor én og samme utlysning er langt sterkere mellom ulike søknader med UiB-deltakelse sammenlignet med utlysningene som har prosjektsøknader med deltakelse fra Uni Research. Dette er spesielt tydelig for ERC-utlysningene som har mange parallelle UiB-deltakelser, men få Uni Research-deltakelser. For Energy-utlysningene finner vi forholdsvis flere søknader med Uni Research deltakelse både i samarbeid og i konkurranse med UiB-søknadene.

Kort oppsummert finner vi at den felles deltakelsen i FP-7 søknader fra UiB og Uni Research er marginal. Vi har kun registrert 4 innvilgede og 6 avslåtte felles prosjektsøknader blant totalt 636 søknader. Disse søknadene dekker flere fagområder, men det er innenfor klima vi finner de innvilgede. Konkurransen mellom UiB og Uni Research er vurdert ut fra antall søknader til samme utlysning. Vi finner imidlertid at antallet søknader fra UiB til samme utlysning er langt høyere – og at dette trolig bidrar vesentlig mer til lokal konkurranse enn konkurrerende søknader fra Uni Research. Potensialet for samarbeid om EU-søknader mellom UiB og Uni Research, synes dermed å være betydelig. Så langt i Horizon 2020 er det relativt få innvilgede søknader fra UiB og Uni Research slik at det er vanskeligere å si noe om utviklingen etter 2014⁵².

---

⁵¹ Hele 511 av de 636 prosjektsøknadene fra de to institusjonene er kategorisert med delvis «ukjent» status (herav er 448 er «rejected», 14 «ineligible», 18 søknader ble ikke invitert til «stage 2», mens 2 ble trukket og 26 fortsatt er oppført som «reserve» i e-cordadatabasen i mai 2016). 32 prosjekter er imidlertid oppført som avsluttet og 91 prosjekter har «Signed contract» eller «signed amendment».

⁵² Blant de registrerte EU-søknader til Horizon 2020 fra Uni Research og UiB per mars 2016 er det trolig kun to felles søknader fra de to institusjonene som er innvilget. Uni Research hadde da for øvrig registrert 14 enkeltsøknader i Horizon 2020. Datamaterialet som foreligger for perioden 2014-2016 er imidlertid ufullstendig.

3.2.5 SFF, SFI, FME: Prosjekteiere og samarbeidspartnere fra UoH- og instituttsektoren

Senterutbyggingen startet med opprettelsen av de første Sentre for fremragende forskning (SFF) i 2002. Ordningen er senere utvidet og supplert med Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI) og ordningen med Forskningscentre for miljøvennlig energi (FME). En fjerde utlysningrunde for SFF og en ny runde for FME-sentre, startet for øvrig i 2015. Norges forskningsråd opprettet 83 sentre siden starten i 2002, fordelt på 34 SFF-, 38 SFI-, og 19 FME-sentre som inngår i tabellen under. Andelen SFF-sentre med instituttdeltakelse har økt marginalt til 44 prosent i den siste treårs-perioden, mens andelen SFI-sentre med instituttdeltakelse er redusert til 71 prosent. Forsknings samarbeid mellom institutter og UoH-institusjoner er definitivt den mest utbredte samarbeidskonstellasjonen for både SFI- og FME-sentrene. SFF-ordningen domineres derimot av universiteter. Fram til 2015 finner vi vel ti av 34 universitetslede SFF-sentre uten forskningspartnere i andre norske forskningsmiljøer enn ved eget universitet.

Tabell 10 Forsknings samarbeid for SFF, SFI og FME etter verts institusjon og samarbeid UoH/institutt i perioden 2002- juni 2016

Senter-ordning	Sentre totalt	UoH som verts institusjon	Institutt [1] som verts institusjon	Samarbeid UoH-institutt [3]	Andel samarbeid [2]
SFF(I-III)	34	30	3	15	44 %
SFI (I-III)	38	19	14	27	71 %
FME(I-III)	19	6	13	19	100 %

Kilde: NIFU/ Norges forskningsråd.

Noter: [1] Hvorav SIMULA er en av verts institusjonene. [2] For SFI kun som andel av aktive sentre. [3] Nyopprettede SFler er utelatt fra grunnlaget for samarbeidsraten. Vi finner dessuten et fåtalls sentre hvor universitetssykehus er verts institusjon og samarbeider med universitetsmiljøer – samt én bedrift som har ledet en SFI med universitetspartnere.

Som tabellen viser, er det samarbeid i alle FMEer og i over 2/3 deler av SFlene. Videre finner vi at institutter er verts institusjon for flertallet av FMEene, mens universitetene er verts institusjon for flest SFler. I kapittel 4.8 som tar for seg regional konkurranse om senterordningene, blir for øvrig Hordalands gjennomslag i senter- og klyngeordninger sammenlignet med uttellingen for Sør-Trøndelag og Oslo.

Ser vi på UiBs og Uni Researchs forhold til Forskningsrådets senterordninger, finner vi at UiB er prosjekteier og verts institusjon for fire SFFer samt partner i en ledet av UiO.). Uni Research er ikke partnerinstitusjon for noen SFF i dag.

Videre er UiB prosjekteier og vertskap for ett SFI, og her er Uni Research partner. Både UiB og Uni Research er partnere i en annen SFI og tre FMEer ledet av andre institusjoner. I tillegg deltar UiB i en SFI og Uni Research i tre andre FMEer.

Gulbrandsen et al. (2012:73) viser til partnersamarbeid i senterordninger som sentrale elementer i samarbeidet mellom UoH- og instituttsektoren i Norge. Sentrene er gjerne bygd rundt eksisterende allianser mellom vertsinstitusjon og samarbeidspartnere. I SFF-ordningen er det svakest innslag av sektorovergrepene samarbeid, mens dette er relativt høyt innen SFI og FME. Sammenlignet med NTNU og SINTEF synes det å være relativt lite samarbeid i slike senterordninger mellom UiB og Uni Research.

3.2.6 Bistillinger på tvers av sektorgrensene

Omfanget av bistillinger på tvers av sektorgrensen mellom universitet og forskningsinstitutt kan gi en annen indikasjon på strategisk orientert samarbeid. Dette er imidlertid krevende å belyse på nasjonalt plan på grunn av ufullstendig registrering. NIFU har heller ingen god oversikt UoH-forskere med bistilling i instituttsektoren.

Vi har imidlertid mottatt data fra Universitetet i Bergen som tegner et godt bilde av den lokale situasjonen. Tabell 21 og tabell 22 i vedleggsdelen viser henholdsvis antall ansatte ved UiB med bistilling ved Uni Research og antall ansatte ved Uni Research med bistilling ved UiB.

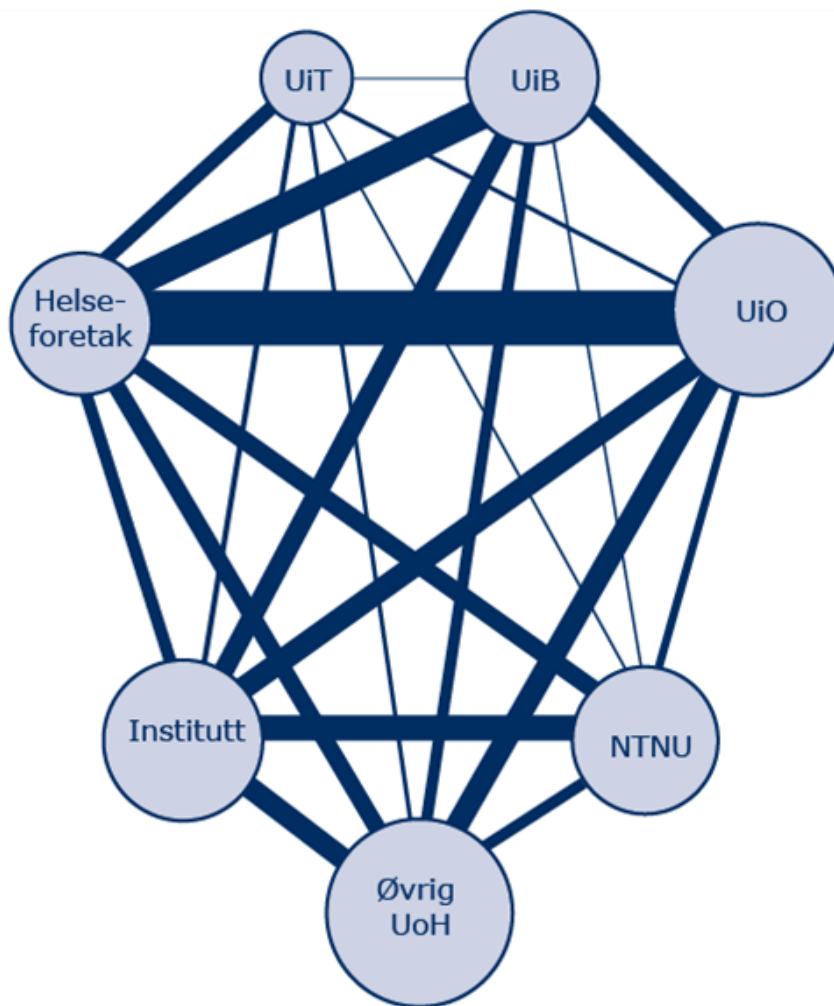
Vi ser her at omfanget av bistillinger er relativt likt i absolutte størrelser. Begge institusjoner har omkring 30 egne ansatte i bistillinger hos samarbeidspartneren. Målt i forhold til antall ansatte i hovedstillinger har dermed bistillingene relativt størst utbredelse for Uni Research-ansatte med bistilling ved UiB. Over halvparten av de omkring 60 bistillingene totalt er tilknyttet følgende UiB-institutter og Uni Research-avdelinger som kan indikere at disse enhetene har tettere kontakt mot partnerinstitusjonen de øvrige instituttene/avdelingene: Institutt for økonomi, Institutt for biologi, Institutt for global helse og samfunnsmedisin, Uni Research Helse, Uni Research Rokkan-senteret og Uni Research Miljø.

Det er vanskelig å vurdere nivået på antall bistillinger ved UiB og Uni Research da vi mangler aggregerte data på nasjonalt nivå og data fra direkte sammenlignbare institusjoner. Vi mangler også tall på antall bistillinger over tid. Uansett kan bistillinger være et viktig og strategisk virkemiddel for å fremme økt faglig kontakt og samarbeid om forskningsaktivitet som også strekker seg ut over samarbeid om doktorgradsutdanning.

3.2.7 Vitenskapelig sampublisering

Figuren under tegner et overordnet bilde av samarbeid om vitenskapelig publisering på sektornivå og for de fire breddeuniversitetene. Analysen er basert på data over nasjonalt samforfatterskap i 2013. Størrelsen på sirklene illustrerer de ulike sektorenes/institusjonenes totale størrelse (i form av antall publikasjoner), som i en viss forstand kan sies å representere potensialet for samarbeid. Bredden på strekene representerer omfanget (antall artikler) av samarbeid. (Arealet av sirklene er proporsjonal med de ulike institusjonenes/sektorenes totale størrelse (i form av antall publikasjoner), mens bredden på linjene er proporsjonal med antall samarbeidspublikasjoner).

Figur 4 Norsk forskningssamarbeid belyst med vitenskapelig samforfatterskap i 2013

Kilde: Indikatorrapporten 2014, figur 3.3.4.

Vi ser at breddeuniversitetene har flest samarbeidsartikler med helseforetakene (Med unntak av NTNU). Videre er majoriteten av samarbeidene mellom medisinske fakulteter og tilknyttede helseforetak. For eksempel hadde 56 prosent av publikasjonene fra Det medisinsk-odontologiske fakultetet ved UiB også medforfattere fra Helse Bergen. Medisin og helsefeltet utgjør en integrert forskningsarena med et betydelig antall ansatte med kombinerte stillinger ved universitetet og universitetssykehuset.

Tabell 11 Nasjonalt samarbeid per sektor/institusjon i 2013. Prosentandel av publikasjonene med samforfatterskap

Institusjon/ sektor	Samarbeidende institusjon/sektor							Antall publika- sjoner*
	UiO	NTNU	UiB	UiT	Øvrig UoH- sektor	Inst. sektor	Helse- foretak	
UiO		4 %	7 %	2 %	11 %	11 %	26 %	5 101
NTNU	5 %		2 %	2 %	8 %	17 %	12 %	3 764
UiB	11 %	2 %		2 %	9 %	16 %	25 %	3 040
UiT	8 %	4 %	4 %		7 %	9 %	24 %	1 474
Øvrig UoH- sektor	9 %	5 %	5 %	2 %		9 %	7 %	6 109
Institutt- sektor	12 %	14 %	11 %	3 %	12 %		7 %	4 486
Helse- foretak	39 %	13 %	22 %	10 %	12 %	9 %		3 483

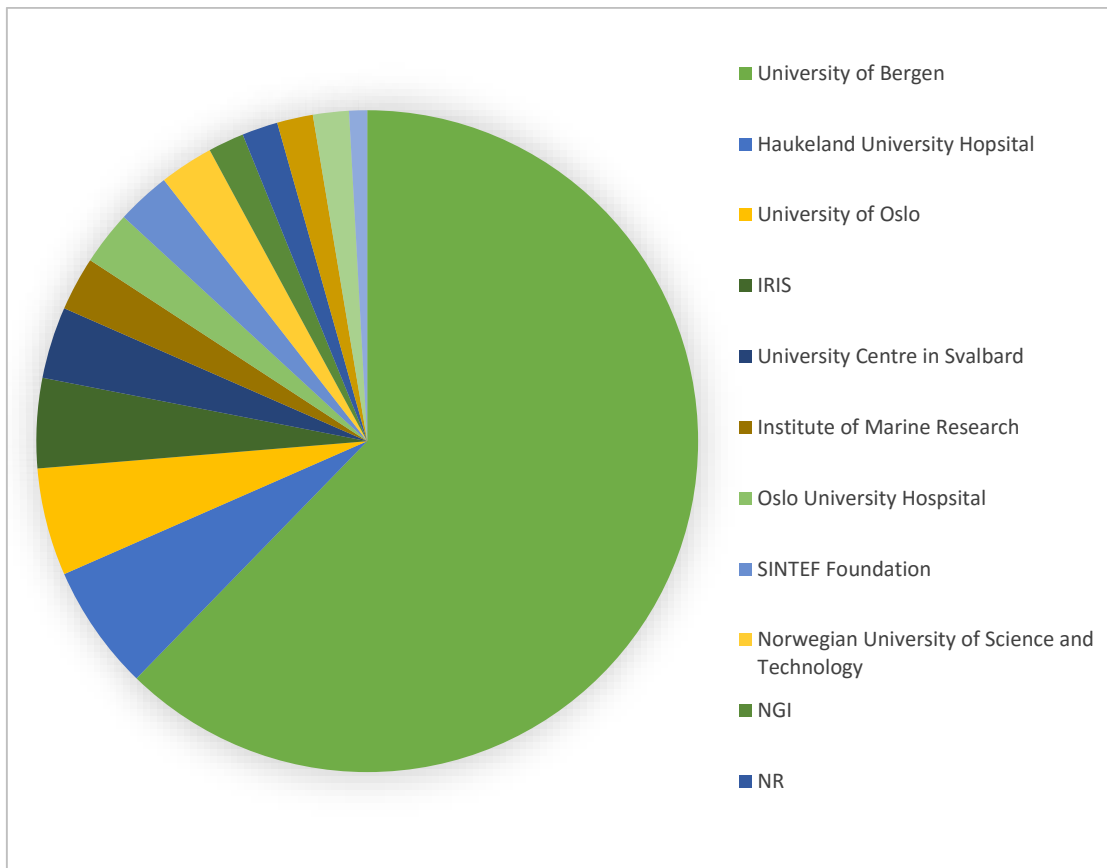
Kilde: CRISStin. Beregninger: NIFU. * Totalt antall publikasjoner (inkluderer publikasjoner både med og uten nasjonalt samarbeid).

Tabellen over viser et annet interessant trekk som er at omfanget av samarbeid mellom de fire breddeuniversitetene er relativt begrenset, mens det er mer samarbeid mellom universitetene og instituttsektoren og øvrig universitets- og høyskolesektor. NTNU har mest samarbeid med instituttsektoren. SINTEF er viktigste samarbeidspartner.⁵³

Vi ser at 4 prosent av det totale antallet artikler fra UiO hadde medforfattere fra NTNU, mens det tilsvarende tallet for NTNU var 5 prosent. Videre involverte 7 prosent av UiOs publikasjoner samarbeid med forskere fra UiB, og motsatt hadde 11 prosent av UiBs artikler samarbeid med UiO. At andelene blir lavere for UiO enn motsatt skyldes at UiO har klart flest publikasjoner totalt (jf. N), mens antallet samarbeidspublikasjoner som andelen beregnes fra, er det samme. NTNU er videre det breddeuniversitetet som har høyest andel publikasjoner med samarbeid med instituttsektoren (17 prosent), knapt over UiB med 16 prosent. For UiT utgjorde denne andelen 9 prosent. Tabellen forteller oss ellers at UiB har mest publiseringssamarbeid med helseforetak, instituttsektoren og UiO.

Uni Researchs teknologiske forskning ble videre belyst i evalueringen av TI- instituttene (2015). Publiseringanalysen her viste at Universitetet i Bergen er klart største nasjonale partner for Uni Research for vitenskapelig publisering i teknologiske fagfelt (omfatter Uni CIPR og Uni Computing). Deretter følger Haukeland universitetssykehus. Totalt 184 artikler med forfatteradresse ved Uni Research i perioden 2011-2013 hadde medforfattere i det norske forskningssystemet.

⁵³ Indikatorrapporten 2014, tabell 3.3.3

Figur 5 Samarbeidsartikler i Uni Researchs teknologisk orienterte publisering

Kilde: NIFU (2015): Evaluation of technical-industrial institutes – Publication and citation analysis

3.2.8 Sammenligning av kjennetegnene til UiB og Uni Research

Som et avsluttende poeng i dette kapitlet har vi sammenstilt de særegne kjennetegnene til UiB og Uni Research. I tabell 14 viser vi en oversikt over eierskap, primære oppgaver, størrelse, finansiering og publisering. Her har vi tatt utgangspunkt i nøkkeltallene rapportert for 2014, og valgt å vise forskjellene mellom avdelingene innad i Uni Research istedenfor aggregert fordi vi mangler opplysninger om noen avdelinger i Uni Research. Uni Research samlet fikk først basisbevilgning i 2015 og rapporteringen er ennå ikke tilgjengelig, Tabellen er således ikke helt representativ, men den gir likevel et inntrykk av forholdet mellom de to institusjonene.

Tabell 12 Kjennetegn ved UiB og Uni Research

	UiB	Uni Research
Eierskap	Statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter	Aksjeselskap eid av Universitetet i Bergen og Stiftelsen Universitetsforskning Bergen. Uni Research eier igjen 51% av Uni Research Polytec AS (datterselskap).
Primære oppgaver	Forskning, utdanning, formidling og innovasjon	Forskning og annen virksomhet som naturlig hører sammen med dette. Skal fremme innovasjon og nyskaping i samarbeid med samfunn og næringsliv.
Antall forskerårsverk/faglige stillinger (UFF)	2140 (DBH, 2014)	Rokkansenteret: 35 (2014) Helse: 45 (2014) Miljø og Klima: 86 (2014) Tekn.Ind: 60 (2014)
Grunnbevilgning som andel av totale FoU-utgifter	66,3% (2013)	Rokkansenteret: 9% Helse: 0% Miljø og Klima: 0% Tekn.Ind: 0%
Publiseringspoeng per faglig årsverk (UFF)	1,48 (DBH, 2014)	Rokkansenteret: 0,94 Helse: 1,14 Miljø og Klima: 0,47 Tekn.Ind: 0,87
Finansiering fra Norges forskningsråd som andel av totale FoU-utgifter	17,6%	Rokkansenteret: 61% Helse: 13% Miljø og Klima: 32% Tekn.Ind: 24%
Finansiering fra utlandet som andel av totale FoU-utgifter	3,1%	Rokkansenteret: 3% Helse: 0% Miljø og Klima: 10% Tekn.Ind: 11%
Bidrags- og oppdragsinntekter (utenom NFR og EU) som andel av totale driftsinntekter.	13,6%	Rokkansenteret: 36% Helse: 22% [Forvaltoppdr:65%] Miljø og Klima: 53% Tekn.Ind: 68%

Kilder: Nøkkeltallsrapporteringen – Forskningsrådets årsrapport for forskningsinstituttene for 2014. NIFU FoU-statistikkbanken og NSDs Database for statistikk om høgre utdanning (DBH).

Som tabellen viser er det betydelige forskjeller mellom organisasjonene hva gjelder rammebetingelser, antall faglige stillinger og aktivitet. UiB har lang høyere publikasjonspoeng enn det Uni Research

avdelingene har. En annen interessant observasjon er at Uni Research har mer finansiering fra Forskningsrådet som andel av totale FoU-utgifter enn UiB, og dette er særlig høyt ved Uni Research Rokkansenteret (61%). Sammenligner vi dette med forholdet mellom NTNU og SINTEF, er dette omvendt.⁵⁴ NTNU hadde i 2014 22 prosent av totale FoU-utgifter finansiert av Forskningsrådet, mens SINTEF hadde 18,2.

De andre instituttene på Vestlandet har også høyere andel finansiering fra Forskningsrådet som andel av totale FoU-utgifter enn UiB. CMR hadde i 2014 32 prosent og IRIS 22 prosent.

3.2.9 Oppsummering

Kort oppsummert gir gjennomgangen av ytre rammevilkår og samarbeidsrelasjoner et ganske blandet bilde av relasjonene mellom sektorene generelt og Uni Research/UiB spesielt.

På et overordnet nivå er det flere faktorer som tyder på at institutter og universiteter konvergerer mot de samme mål og roller. Både lovverk og statlige retningslinjer har nedfelt mange av de samme formålene. De resultatbaserte finansieringssystemene inneholder også incentiver som i stor grad drar i samme retning. Den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom anvendte og oppdragsorienterte institutter på den ene side og akademisk orienterte universiteter på den andre side er med andre ord ikke like aktuell. Isteden foregår mye av samarbeid og konkurranse i landskapet mellom institutter og universiteter.

Samtidig ser vi at institutter og universiteter opererer med ganske ulike rammevilkår og forutsetninger på flere områder. Mer spesifikt opereres det med ulik praksis når det gjelder timepriser, arbeidsrettslige vilkår, styrepresentasjon mv. Dette skaper utfordringer når institusjonene i økende grad må samarbeide og konkurrere om de samme midlene og mulighetene.

Relasjoner mellom de to sektorene Vi finner et betydelig samarbeid på tvers av sektorene i dag både nasjonalt plan så vel som mellom UiB og Uni Research. I delkapittel 3.2 omtalte vi ulike samarbeidsrelasjoner og fant blant annet følgende:

- Styresammensetningen i fakultetsstyrene og instituttstyrene i 2016 viser at det er tettere bånd fra universitetene til instituttene enn motsatt vei. UiB har som eier fire representanter i styret for Uni Research mens det er ingen representanter fra Uni Research i UiBs fakultetsstyrer.
- Både UiB og Uni Research har omkring 30 egne ansatte i bistillinger hos samarbeidspartneren. Målt i forhold til antall ansatte i hovedstillinger har dermed bistillingene relativt størst utbredelse for Uni Research-ansatte med bistilling ved UiB.
- Vår analyse av metadata for søknader til Forskningsråd fra UiB og Uni Research i perioden 2007-2015 viste følgende hovedfunn:
  - (1) UiB og Uni Research er ofte hovedsøkere i hverandres prosjektsøknader til Forskningsrådet.
  - (2) UiB og Uni Research er hyppigst den foretrukne søknadspartneren i hverandres søknader til Forskningsrådet.
  - (3) UiB og Uni Research oppnår best resultater i sine felles søknader til Forskningsrådet i motsetning til søknader der de *ikke* er hverandres partnere.
  - (4) Det er hyppigere samarbeid enn konkurranse mellom de to institusjonene om søknader til Forskningsrådet. UiB og Uni Research konkurrerer relativt sjelden med hverandre i søknadene i den aktuelle perioden.
- I SFF-ordningen er det svakest innslag av sektorovergripende samarbeid selv om vi for UiBs del tidligere fant eksempler på dette. UiB er prosjekteier og vertsinstitusjon for fire SFFer i dag mens Uni Research ikke er partnerinstitusjon for noen SFF i dag. UiB er videre vertsinstitusjon for én SFI (Sea Lice Research Centre) I sistnevnte er Uni Research én av partnerne. Sammen med Uni

---

⁵⁴ Se Borlaug, S.B. et al (2015)

Research er UiB i tillegg partnere i én SFI som NOFIMA leder (Centre for Closed-containment Aquaculture) og to FMEer som Christian Michelsen Research leder. Sammenlignet med NTNU og SINTEF er det relativt lite samarbeid om SFI og FME mellom UiB og Uni Research.

- Den felles deltakelsen i FP-7 søknader fra UiB og Uni Research er marginal. Vi har kun registrert 4 innvilgede og 6 avslåtte felles prosjektsøknader blant totalt 636 søknader. Konkurransen mellom UiB og Uni Research er vurdert ut fra antall søknader til samme utlysning som kan omfatte flere ulike deler, og her finner vi at institusjonene har sendt søknader hver for seg til 43 samme utlysninger. Vi finner imidlertid at antallet søknader fra UiB til sammen utlysning er langt høyere – og at dette trolig bidrar til lokal konkurranse enn det søknader fra Uni Research gjør. Potensialet for samordning av EU-søknader både innenfor UiB og mellom UiB og Uni Research, synes imidlertid å være betydelig. Så langt i Horizon 2020 er det relativt få innvilgede søknader fra UiB og Uni Research slik at det er vanskelig å si noe om utviklingen etter 2014.
- Vi finner et relativt begrenset omfang av samarbeid om vitenskapelige publikasjoner mellom de fire breddeuniversitetene, mens det er mer samarbeid mellom universitetene og instituttsektoren og øvrig universitets- og høgskolesektor. Vi finner også at UiB har mest publiserings samarbeid med helseforetak, instituttsektoren og UiO. Universitetet i Bergen er ellers den klart største nasjonale partneren for Uni Research for vitenskapelig publisering i teknologiske fagfelt.
- Sammenligningen av kjennetegn mellom de to institusjonene viser at UiB har betydelig grunnfinansiering og høyre andel publiseringspoeng enn Uni Research. Utvalgte avdelinger i Uni Research har derimot høyere finansiering fra Forskningsrådet som andel av totale FoU-utgifter sammenlignet med UiB, og i tillegg høyere andel BOA.

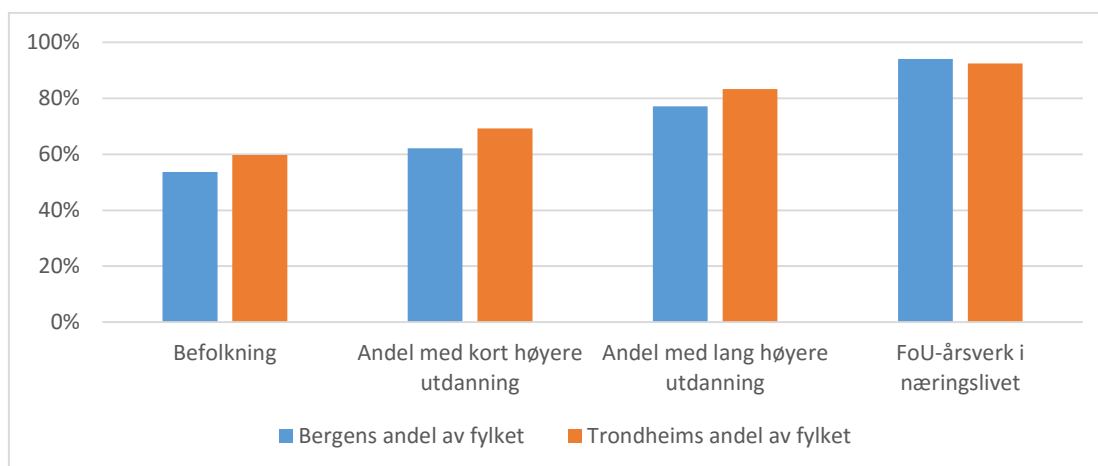
4 En sammenligning av forskningsbyene Oslo, Bergen og Trondheim

De tre største universitetsbyene Oslo, Bergen og Trondheim står helt sentralt i norsk forskning. Til sammen står disse tre byene/fylkene for 58 prosent av all FoU utført i Norge i 2013 (Indikatorrapporten 2015). Disse byene sysselsetter også mer enn ni av ti norske arbeidstakere med lang høyere utdanning. Dette henger naturlig sammen med at byene huser landets tre største universiteter, de tre største helseforetakene og flere av de største FoU-enhetene i instituttsektoren og næringslivet.

I dette kapitlet sammenstiller vi tilgjengelige tall fra ulike kilder for å gi en profil av de tre byene på forskningsområdet. Hensikten er å gi et regionalt bakteppe for vurderingen av samarbeidet mellom UiB og Uni Research. Et sentralt spørsmål er hvilken samarbeidsform mellom UiB og Uni Research som best tjener Bergen og Bergensområdet som kunnskapsregion. Et annet spørsmål er hvilke lokale behov, konkurranseforhold og samarbeidsmuligheter UiB og Uni Research må forholde seg til.

4.1 Fylke vs. kommune som enhet

Utgangspunktet for denne analysen er å sammenligne *byene* Oslo, Bergen og Trondheim. Men ettersom en god del statistikk kun finnes på fylkesnivå, vil det i mange tilfeller være nødvendig å bruke Hordaland og Sør Trøndelag som enhet for Bergen og Trondheim (For Oslo er fylke og kommune samme enhet). Når vi snakker om FoU og kunnskapsintensiv virksomhet er det likevel grunn til å anta at det meste av fylkets virksomhet er sentrert rundt de to aktuelle byene. Figuren nedenfor illustrerer dette ved å sammenlikne fire dimensjoner hvor det finnes tall både på kommune- og fylkesnivå for Bergen og Trondheim.

Figur 6 Bykommuners andel av tilhørende fylke mht. befolkning (2015), andel med høyere utdanning (2014) og FoU-årsverk i næringslivet (2013)

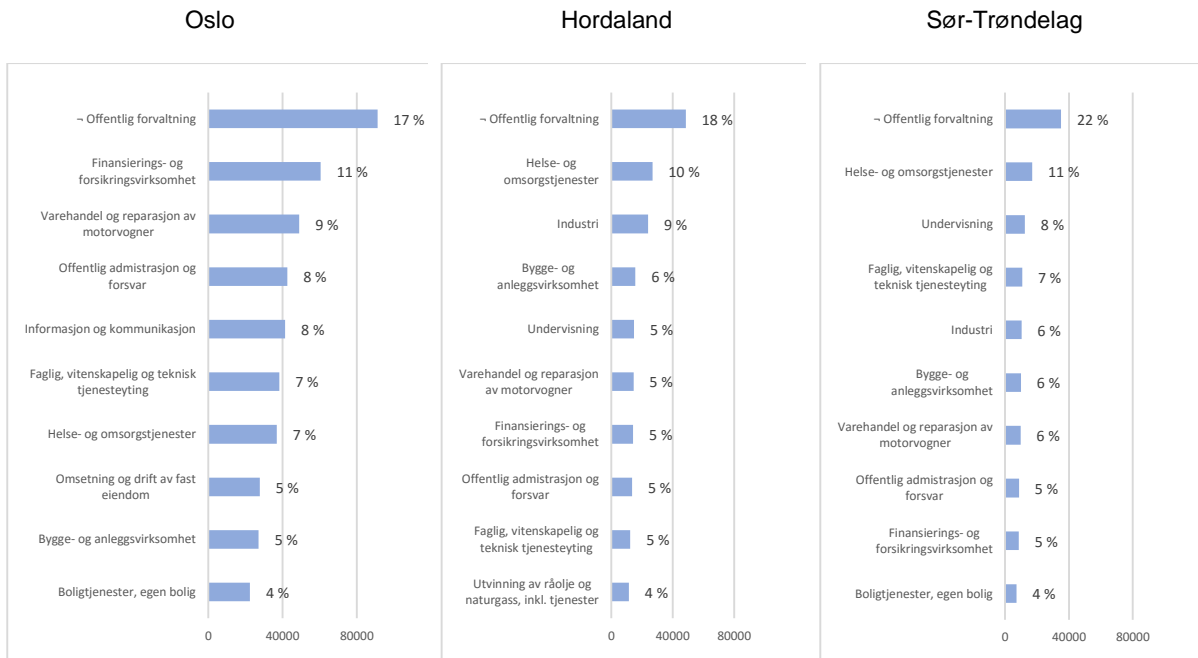
Kilde: SSB/Indikatorrapporten

Selv om Bergen og Trondheim bare har litt over halvparten av innbyggerne i sine respektive fylker, ser vi at en vesentlig større andel av den mer kunnskapsintensive virksomheten i fylkene er lokalisert til de to byene. Vi vet også at både universitetene, høyskolene, helseforetakene og de fleste forskningsinstituttene og forskningstunge bedriftene er lokalisert til de to aktuelle byene. Dette tilsier at tall for Hordaland og Sør Trøndelag i det store og hele reflekterer den FoU-aktiviteten som foregår i henholdsvis Bergen og Trondheim. I det følgende vil vi derfor bruke tall for bykommune og fylke om hverandre, avhengig av hvor det finnes tall på kommunenivå og ikke.

4.2 Strukturelle forhold

Ifølge SSBs nasjonalregnskap for 2013 har alle de tre byene en vesentlig del av sin økonomiske aktivitet innenfor offentlig forvaltning. Figuren nedenfor sammenstiller de ti viktigste næringene i de tre byene:

Figur 7 De ti største næringene i hvert fylke. Bruttoprodukt i basisverdi. Mill. kroner og andel av totalt bruttoprodukt i 2013

Kilde: SSB/Nasjonalregnskapet

Vi ser at Hordaland skiller seg ut med en vesentlig høyere aktivitet innenfor industri enn Oslo og Sør-Trøndelag. Det gjelder både som andel av fylkets bruttoprodukt og i totalt volum. Med et samlet bruttoprodukt i industrien på nærmere 24 mrd. kroner er Hordaland et viktigere industrifylke enn både Oslo og Sør-Trøndelag, som har henholdsvis 14 og 10 mrd. i verdiskaping innenfor industri.

Hordaland er også det eneste av de tre fylkene hvor olje- og gassvirksomhet utgjør en vesentlig næring målt i bruttoprodukt. I Hordaland står denne næringen for 11,4 mrd. kroner eller 4 prosent av samlet aktivitet, mens den samme næringen kun står 2,3 mrd. kroner i Oslo og i underkant av 1 mrd. kroner i Sør Trøndelag. Men som vi skal se nedenfor, er ikke næringsstruktur nødvendigvis avgjørende for hvor mye og hva slags FoU som utføres i de ulike fylkene.

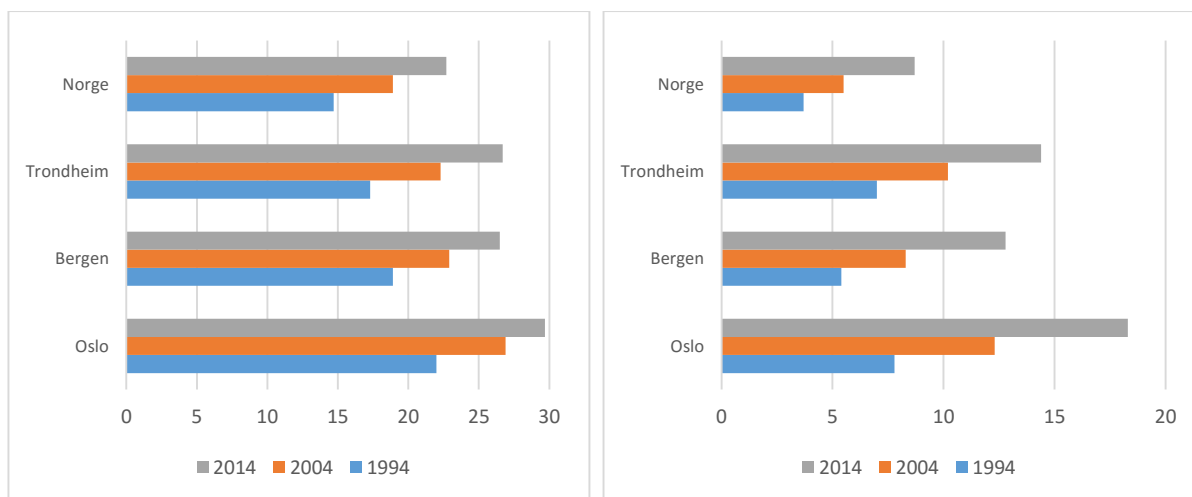
Flere av de viktigste næringene i de tre byene er også næringer med et høyt utdanningsnivå nasjonalt. Det gjelder særlig undervisning, finansiering og forsikring, IKT og helse- og omsorgstjenester. Faglig, vitenskapelig tjenesteyting omfatter konsultantselskaper, næringsrettede institutter, rådgivende ingeniører mv. Det er en svært kunnskapsintensiv næring med stor betydning i alle de tre byene, men en relativt liten næring nasjonalt sett. Sammenlignet med Oslo og Trondheim har Hordaland en noe høyere andel av virksomheten i næringer med lavere utdanningsnivå, så som bygg og anlegg og varehandel.

4.3 Utdanningsnivå

Ser vi nærmere på utdanningsnivå, har alle de tre byene en vesentlig høyere tetthet av innbyggere med høyere utdanning enn resten av landet. Det gjelder både om man ser på kort og lang⁵⁵ høyere utdanning. Figuren viser utviklingen over tid i utdanningsnivå for de tre aktuelle byene samt for landet som helhet.

Universitets- og høgskolenivå kort (t.o.m. 4 år)

Universitets- og høgskolenivå lang (4 år +)

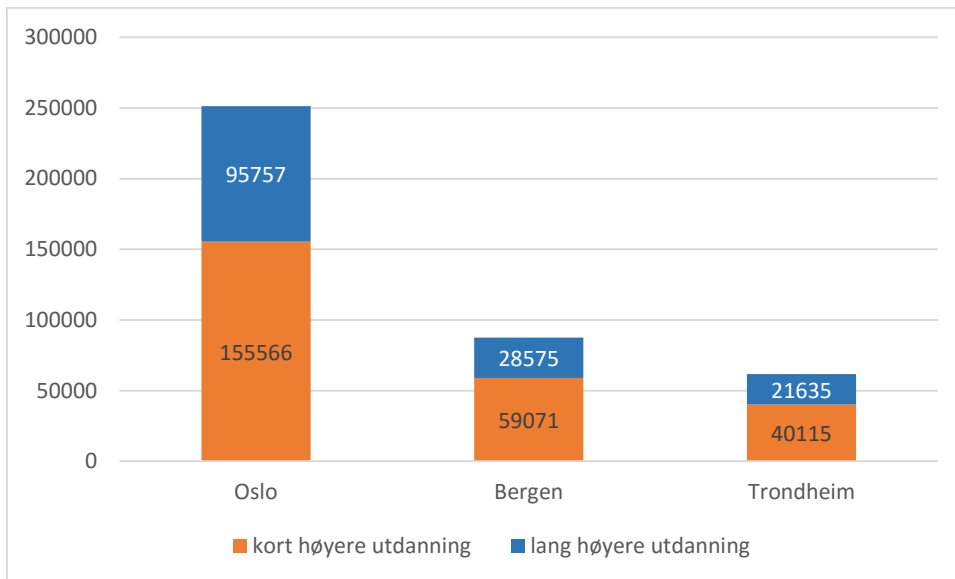
Figur 8 Andel av befolkningen over 16 år med kort og lang høyere utdanning. Prosentandeler i 1994, 2004 og 2014

Kilde: SSB/Utdanningsstatistikk

Utdanningsnivået er jevnt økende, både i de tre aktuelle byene og i landet som helhet. Oslo har hele tiden hatt den største andelen høyt utdannete, både når det gjelder kort og lang høyere utdanning. Andelen med lang høyere utdanning var ganske lik mellom Oslo og Trondheim på midten av 1990-tallet, men avstanden har økt betydelig fram til i dag. Mens andelen med lang høyere utdanning i Trondheim «bare» har doblet seg siden 1994, har andelen i Oslo økt med 135 prosent i samme periode. Veksten i andelen med lang høyere utdanning har imidlertid vært aller størst i Bergen, med en økning på 137 prosent siden 1994. Trondheim har på den annen side den største veksten i andelen med kort høyere utdanning. På dette utdanningsnivået ligger Bergen og Trondheim omtrent likt i 2014.

Målt i totalt volum bosetter de tre byene til sammen nærmere halvparten (46%) av landets befolkning med kort høyere utdanning og hele 92 prosent av alle med en lang høyere utdanning. Figur 3.4 viser antall høyt utdannete etter utdanningsnivå for de tre byene. Her ser vi at alle de tre byene har en fordeling med om lag 2/3 av de høyt utdannete med kort høyere utdanning og 1/3 med lang høyere utdanning. Selv om tettheten av høyt utdannete er høyere i Trondheim enn i Bergen, har Bergen totalt sett merkbart flere innbyggere med høy utdanning enn Trondheim.

⁵⁵ Universitets- og høgskolenivå kort omfatter utdanninger t.o.m. 4 års varighet. Universitets- og høgskolenivå lang, omfatter utdanninger på mer enn 4 år, samt forskerutdanning.

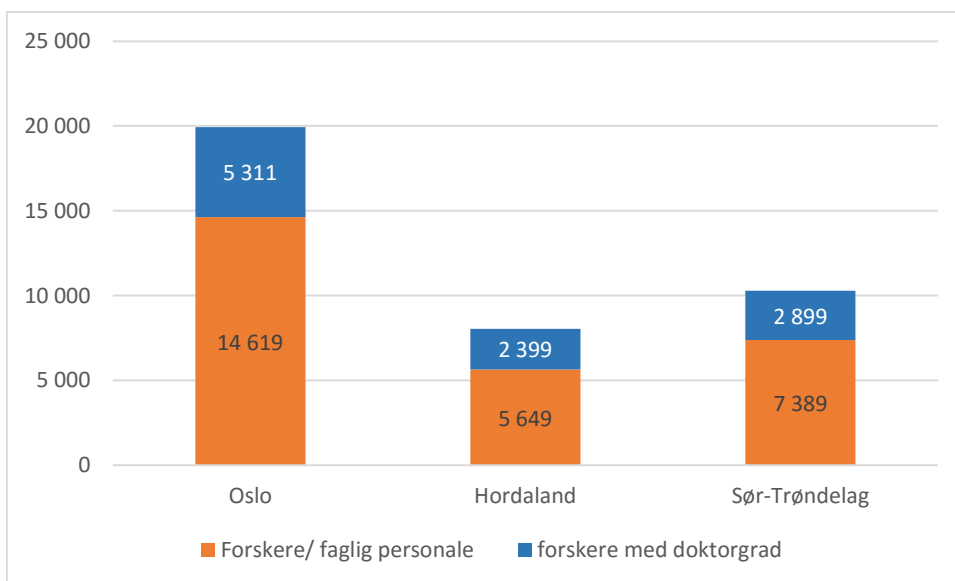

Figur 9 Antall innbyggere over 16 år med kort og lang høyere utdanning i 2014

Kilde: SSB/Utdanningsstatistikk

4.4 FoU-personale og doktorgradstetthet

Det er interessant å sammenstille tallene ovenfor med tall for forskere med og uten doktorgrad. Da er det et litt annet bilde som framtrer.

Figur 10 Antall forskere/faglig personale, med og uten doktorgrad i 2013

Kilde: NIFU/Indikatorrapporten 2015

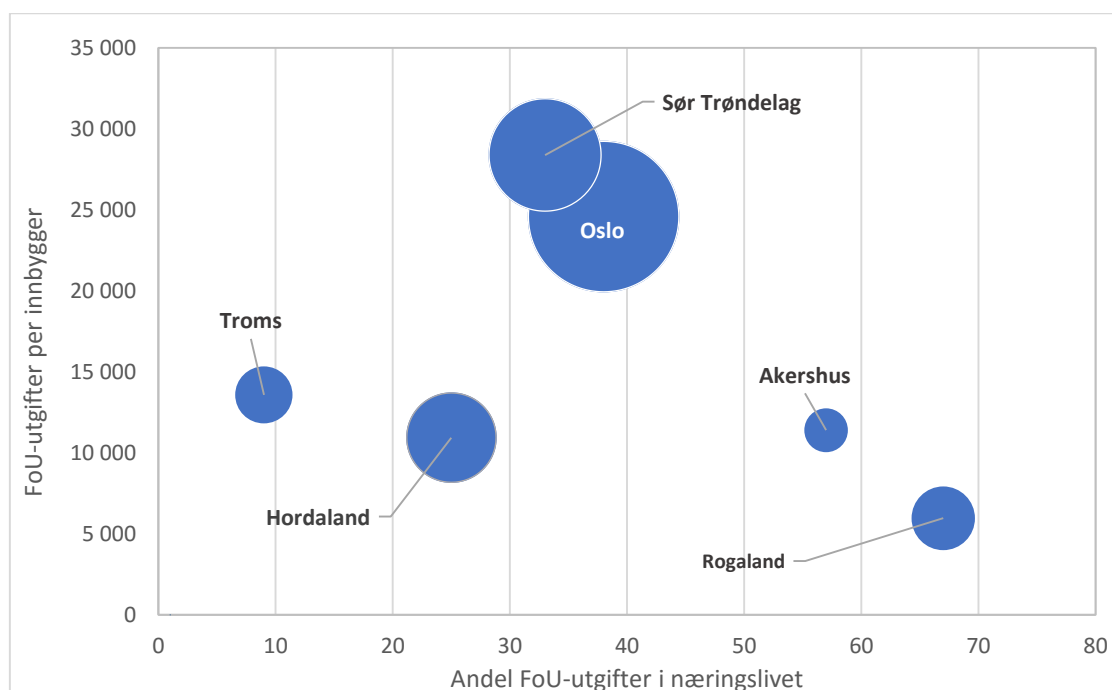
Oslo er naturlig nok klart størst når det gjelder antall forskere. Men her ser vi at Sør-Trøndelag har vesentlig flere forskere enn Hordaland fylke. Dette til tross for at Hordaland har flere med høy utdanning. Som figuren viser, ligger hovedforklaringen i at Sør-Trøndelag har flere forskere uten doktorgrad enn i Hordaland. Men Sør-Trøndelag har også flere forskere med doktorgrad enn antall høyt utdannede skulle tilsi. I Sør-Trøndelag utgjør forskere med doktorgrad 10 prosent av fylkets befolkning med lang høyere utdanning, mot 6 prosent både i Bergen og Oslo. På den annen side har

Hordaland en høyere doktorgradsandel blant forskerne i fylket. Bare Troms har en høyere andel forskere med doktorgrad.

Samlet sett indikerer dette at høyt utdannete i Sør-Trøndelag/Trondheim har en større tilbøyelighet til å gå inn i forskningsvirksomhet enn i Hordaland og Oslo. Samtidig ser vi at det er flere av forskerne i Hordaland som har doktorgrad enn det som er tilfellet i Oslo og Sør-Trøndelag. Det kan dermed se ut til at forskningsaktiviteten i Hordaland er mindre omfattende, men mer vitenskapelig orientert enn i Sør-Trøndelag og til dels i Oslo. Det henger trolig igjen sammen med at det er mer av forskningen i Bergensregionen som foregår i rene forskningsmiljøer i UoH-sektoren og ved institutter og helseforetak, mens Bergen har mindre innslag av FoU i næringslivet. I tillegg ser det ut til at den FoU-aktiviteten som skjer i næringslivet rundt Bergen er mindre kunnskapsintensiv og handler mer om *utvikling* enn *forskning*. Ett tegn på det er at andelen FoU-årsverk i næringslivet som utføres av personale med høy utdanning eller doktorgrad er vesentlig lavere enn i Trondheim, nærmere bestemt 64% mot 82%. Sammenliknet med Trondheim ser det altså ut at Bergen har et mer polarisert system, med høyt utdanningsnivå i forskningsinstitusjoner og offentlig sektor og mindre kunnskapsintensitet i næringslivet.

4.5 FoU-innsats og FoU-intensitet etter fylke

Observasjonene ovenfor tyder på at det er forskjell på fylkene når det gjelder FoU-intensitet og profil på FoU-aktiviteten. Det bekreftes av figuren nedenfor, hvor vi sammenstiller noen hovedtall for de seks største «FoU-fylkene» i Norge.

Figur 11 FoU-utgifter totalt, per innbygger og andel utført i næringslivet for Norges seks største «FoU-fylker» i 2013

Kilde: NIFU/Indikatorrapporten 2015

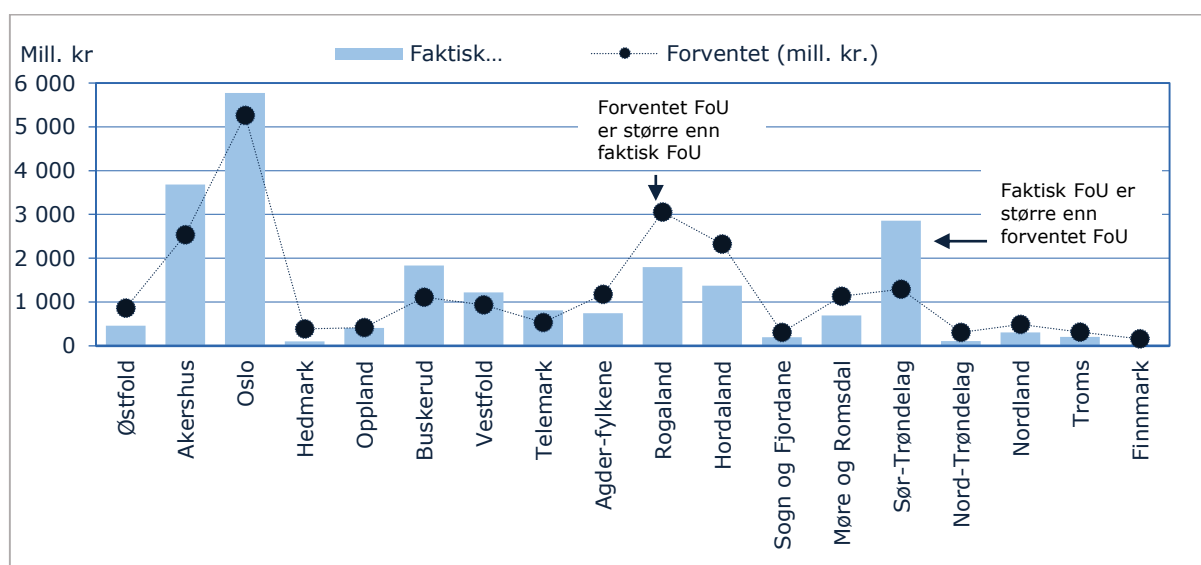
Størrelsen på boblene reflekterer samlet FoU-innsats i fylkene. Da er Oslo naturlig nok klart størst, med Sør-Trøndelag som nummer to. Siden Sør-Trøndelag har færre innbyggere enn flere av de andre fylkene, er Sør-Trøndelag det mest FoU-intensive fylket målt ved FoU per innbygger. Hordalands FoU-intensitet er vesentlig lavere enn Oslo og Sør-Trøndelag, men høyere enn i Rogaland. Det er også verdt å merke seg at de to fylkene med høyest volum og intensitet også har jevnest balanse mellom FoU utført i og utenfor næringslivet. Fylker som er helt avhengige av enten næringslivet eller offentlig

sektor har gjennomgående lite samlet FoU. Det er først og fremst den lavere andelen FoU i næringslivet som skiller Hordaland fra Oslo og Sør-Trøndelag.

4.6 Profil og struktur på næringslivets FoU

Hvor mye FoU som utføres i næringslivet i ulike byer og fylker avhenger både av næringslivets sammensetning av næringer og av FoU-intensiteten innenfor hver næring. En faktor som ofte er utslagsgivende i regionale sammenlikninger, er hvor de ulike bedriftene velger å lokalisere FoU-virksomhet og annen virksomhet. For eksempel kan et fylke eller en region ha mye aktivitet i en FoU-intensiv næring, men likevel ha lite registrert FoU på grunn av at forskningsavdelingene i de aktuelle foretakene er lokalisert til andre steder av landet.

En måte å avdekke dette på er å sammenlikne faktisk utført FoU i hver næring med den FoU-innsatsen man skulle forvente hvis næringen i det aktuelle fylket hadde utført FoU på samme nivå som for Norge totalt i den samme næringen. Det siste kan vi kalle «forventet FoU». Figuren nedenfor viser totalbildet for denne sammenlikningen for alle fylker i Norge.

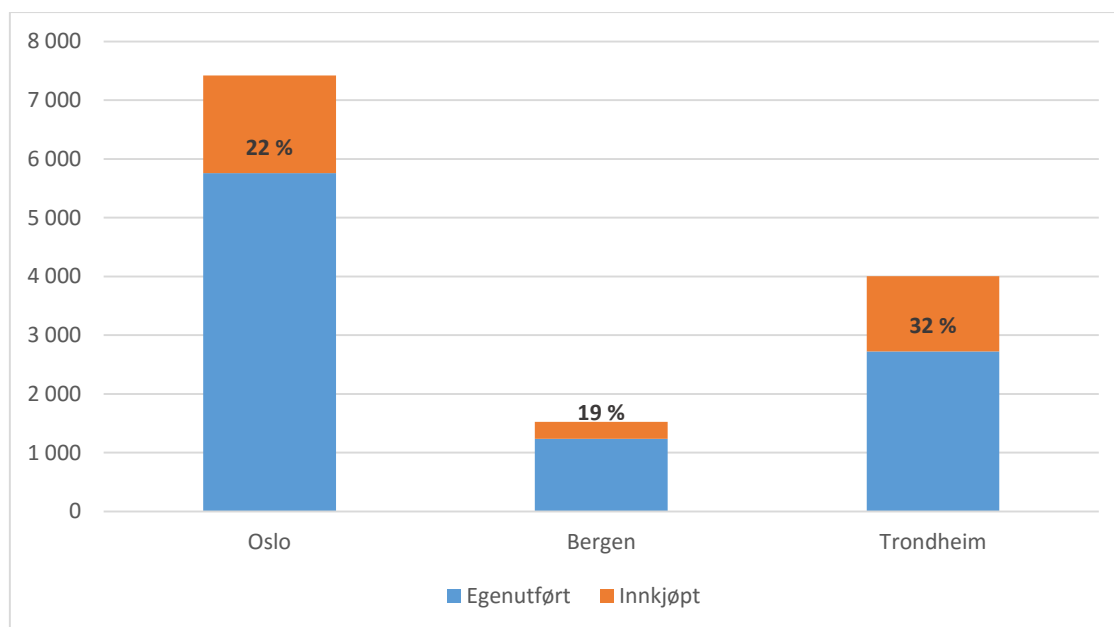
Figur 12 Faktiske FoU-utgifter i næringslivet sammenliknet med forventet aktivitet ut fra fylkenes næringsstruktur. Mill. kroner i 2013

Kilde: NIFU/Indikatorrapporten 2015

Her går det klart fram at Hordaland, sammen med Rogaland, er fylker hvor næringsstrukturen i utgangspunktet skulle tilsi at det ble utført mer FoU i fylket enn det som faktisk rapporteres. I Sør-Trøndelag er bildet motsatt, mens Oslo har en FoU-aktivitet i næringslivet som i stor grad er i tråd med det man kan forvente ut fra næringsstrukturen. Her kan det selvsagt være metodiske forhold som spiller inn, for eksempel ved at en omorganisering av FoU-aktiviteten innenfor en bedrift kan føre til at rapporteringen endres. Men med dette forbeholdet ser det ut til at bedrifter rundt Bergen har relativt mindre FoU utført lokalt enn det som er tilfellet for bedrifter i Oslo og spesielt Trondheim. Nærheten til SINTEF og NTNU kan være en naturlig forklaring på den spesielt høye FoU-intensiteten rundt Trondheim.

Et annet forhold som har betydning for FoU-miljøer er næringslivets tilbøyelighet til å kjøpe FoU fra andre aktører versus egenutført FoU. Slike innkjøp er selvsagt ikke bare rettet mot lokale tilbydere av forskningstjenester. Ofte kan det være vel så naturlig å hente inn ekstern FoU fra forskningsmiljøer i andre deler av landet og ofte også fra utenlandske FoU-miljøer. For de nærliggende FoU-miljøene har det likevel betydning hvorvidt de lokale bedriftene kjøper FoU fra andre.

Figuren nedenfor viser omfanget av næringslivets innkjøpte FoU i de tre byene. Her framgår det klart at næringslivet i Oslo og Trondheim kjøper mer FoU fra eksterne aktører enn det som er tilfellet for Bergen. Mens bedrifter i Oslo og Trondheim kjøpte inn FoU fra eksterne aktører for nærmere 1,7 mrd. kroner i 2013, kjøpte Bergensbasert bedrifter FoU for under 300 mill. kroner samme år. Som figuren viser, er det to forklaringer på denne forskjellen. For det første utføres det mindre FoU totalt sett i næringslivet rundt Bergen. For det andre er Bergensbedriftene mindre tilbøyelige til å kjøpe FoU enn i de to andre byene (jf andelen innkjøpt FoU).

Figur 13 Egenutført og innkjøpt FoU i næringslivet i Oslo, Bergen og Trondheim i 2013. Mill. kroner og andel innkjøpt FoU av samlet FoU i næringslivet

Kilde: SSB/FoU-undersøkelsen 2013

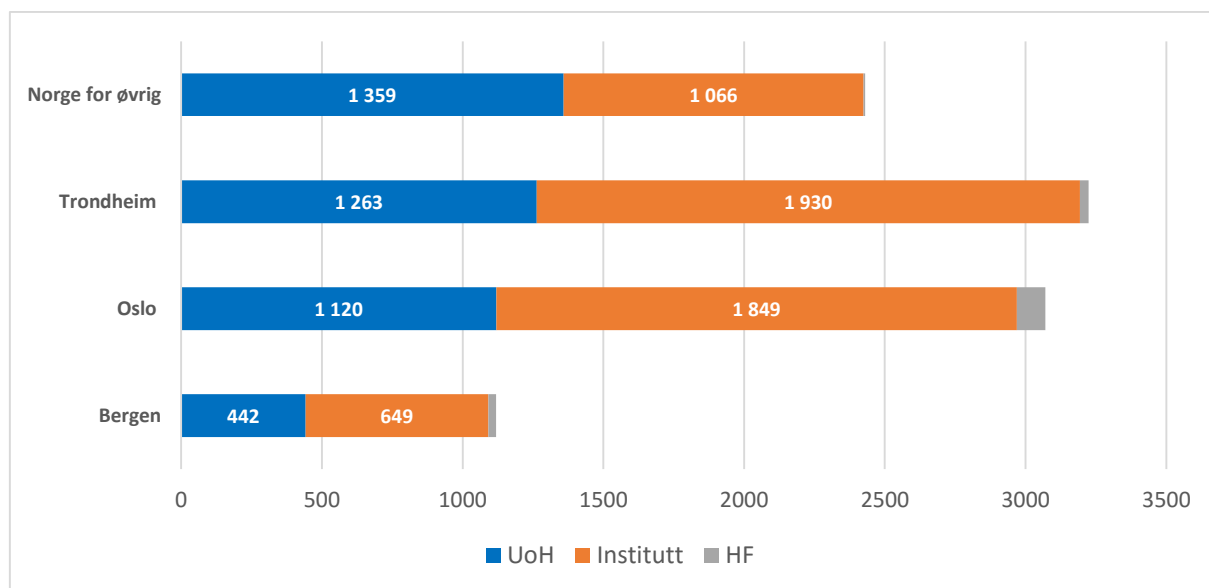
Dette kan leses som at forskningsmiljøene i Bergen har et mindre lokalt privat FoU-marked å rette seg mot enn i de to andre byene. Men det kan også leses som at forskningsmiljøene i Bergen ikke er like gode til å utløse FoU-innkjøp fra lokalt næringsliv. Forklaringen kan med andre ord ligge både på tilbuds- og etterspørselssiden. Dette kan også belyses nærmere ved å se på bedriftenes bruk av samarbeidspartnere for egen innovasjonsvirksomhet. Dette er et spørsmål som besvares av alle bedrifter som deltar i FoU- og innovasjonsundersøkelsene. Svarene viser at om lag hver fjerde bedrift i Bergen/Hordaland sier at de har innovasjonssamarbeid med institutter og universiteter/høgskoler. Det er noe lavere enn i Oslo og landet totalt, hvor andelen er noe over 30 prosent, mens en relativt høy andel av bedriftene i Trondheim svarer at de har innovasjonssamarbeid med institutter og universiteter/ høyskoler (Indikatorrapporten 2016, *kommende*). Dette bekrefter bildet av at Bergen har et næringsliv som er a) mindre FoU-intensivt, b) mindre tilbøyelig til FoU-samarbeid generelt og c) mindre tilbøyelig til FoU-samarbeid med forskningsmiljøer sammenliknet med Oslo og spesielt Trondheim.

4.7 Finansiering av FoU – omfang og profil

Spørsmålet om lokale markeder for FoU kan også belyses fra tilbudssiden, dvs. ved å se på forskningsinstitusjonenes inntekter, og spesielt på den delen av inntektene som hentes gjennom oppdrag for næringsliv og offentlige kilder. Med utgangspunkt i tallene ovenfor er det naturlig å anta at forskningsmiljøene i Bergen har lavere inntekter fra næringslivet, gitt det relativt lave nivået på innkjøpt FoU fra lokale bedrifter. Men det behøver ikke nødvendigvis å forholde seg slik hvis

forskningsmiljøene i Bergen evner å hente FoU-inntekter fra offentlige og private oppdragsgivere utenfor egen by.

I figuren nedenfor har vi sammenstilt alle oppdragsinntekter for FoU-miljøene i Oslo, Bergen og Trondheim. Oppdragsinntekter omfatter her både oppdrag for næringslivet og offentlig sektor.

Figur 14 Oppdragsinntekter fra offentlig sektor og næringsliv for FoU-miljøer i UoH- og instituttsektoren i 2013. Mill. kroner

Note: Tallene for UoH omfatter kun universiteter og vitenskapelige høyskoler, ikke inntekter fra statlige høyskoler. Kilde: NIFU, basert på FoU-statistikken og nøkkeltall for forskningsinstitutter.

Totalt sett ser vi at omfanget av oppdragsinntekter er vesentlig lavere i Bergen sammenliknet med forskningsmiljøene i de andre to byene. Et hovedmønster i de tre største byene er at instituttene henter mer oppdragsinntekter enn UoH-sektoren, mens helseforetakenes oppdragsinntekter har liten betydning totalt sett.

Tallene sier ingenting om hvorvidt inntektene er hentet fra lokale oppdragsgivere eller fra andre deler av landet. Men ut fra tallene ovenfor om næringslivets tilbøyelighet til samarbeid og FoU-innkjøp, er det naturlig å anta at det lokale oppdragsmarkedet er med på å forklare de regionale forskjellene i FoU-miljøenes inntekter fra oppdrag.

For Bergen er det dessuten viktig å påpeke at Havforskningsinstituttet og Universitetet i Bergen er de to klart største aktørene på det offentlige oppdragsmarkedet. Disse to institusjonene hentet henholdsvis 300 og 433 mill. kroner i oppdragsinntekter fra det offentlige i 2013/14. Det utgjør over 80 prosent av Bergensregionens samlede offentlige oppdragsinntekter dette året. Når det gjelder inntekter fra næringslivet er UNI samlet sett den største aktøren i Bergen med totalt 65 mill. kroner i næringslivsinntekter i 2014. Men her er det totale omfanget relativt beskjedent og inntektene jevnt fordelt på mange aktører. Tabellen nedenfor viser driftsutgifter til FoU for de sentrale forskningsaktørene i Bergensregionen med fordeling på finansieringskilder:

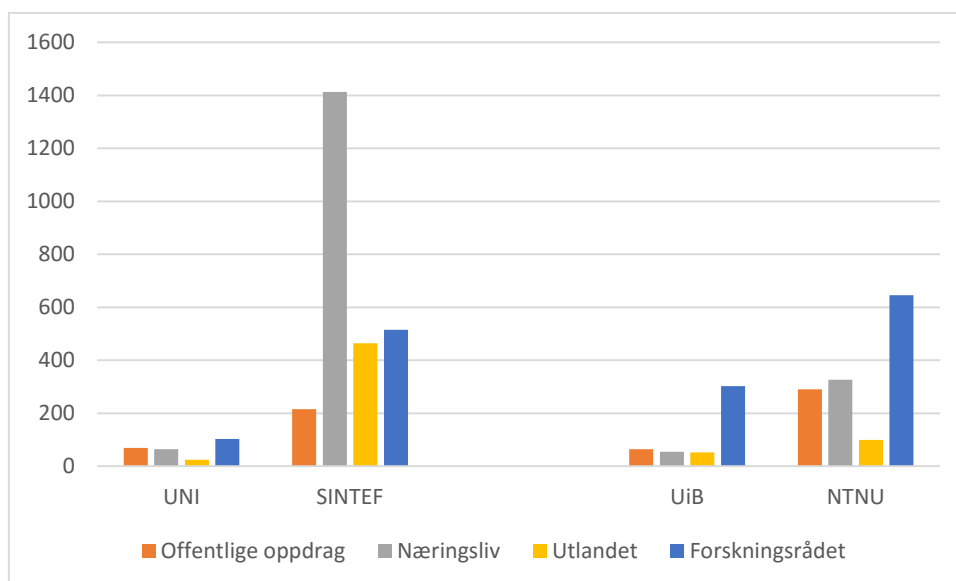
Tabell 13 Driftsutgifter til FoU ved sentrale institusjoner i Bergen fordelt på finansieringskilder. Tall for 2013 for UoH og helseforetak og 2014 for institutter. Mill. kroner

	Totalt	Norges forskningsråd	Offentlig forvaltning	Næringsliv	Utland	Andre kilder
Universitetet i Bergen	1720,9	302,8	433,3	54,4	53,1	103,9
Havforskningsinstituttet	517,0	104,1	300,5	36,9	46,9	28,7
Haukeland univ.sykehus	409,8	2,2	0,0	2,3	0,8	3,2
Norges Handelshøyskole	168,1	12,1	13,8	6,1	0,3	0,0
CMR	131,0	46,7	5,9	54,5	3,9	20,0
Uni Miljø og Klima	109,8	38,9	27,8	30,6	11,4	1,2
Uni Tekn. ind.	86,5	27,9	15,6	32,7	9,8	0,5
CMI	78,9	23,5	34,3	0,8	17,2	3,1
NIFES	66,9	18,4	24,8	22,3	1,1	0,3
NERSC	61,8	27,0	5,7	8,5	20,5	0,2
SNF	57,1	35,1	7,8	12,7	0,9	0,6
Uni Research Rokkansenteret	39,4	23,4	10,8	0,6	1,6	3,0
Uni Research Helse	35,1	12,5	15,4	1,2	2,1	3,8

Kilde: NIFU/FoU-statistikk 2013 og Nøkkeltall 2014. Tallene for Uni Research bygger på innrapporterte nøkkeltall.

Sammenliknet med for eksempel systemet rundt Trondheim framstår dermed Bergen med et landskap med relativt mange aktører på instituttsiden. Dette kan skape en situasjon med mer lokal konkurranse mellom institusjoner enn det man finner i Trondheim. Figuren nedenfor sammenlikner de inntektskildene det potensielt kan være konkurranse om mellom institutter og UoH-institusjoner for de aktuelle institusjonsgruppene i Bergen og Trondheim.

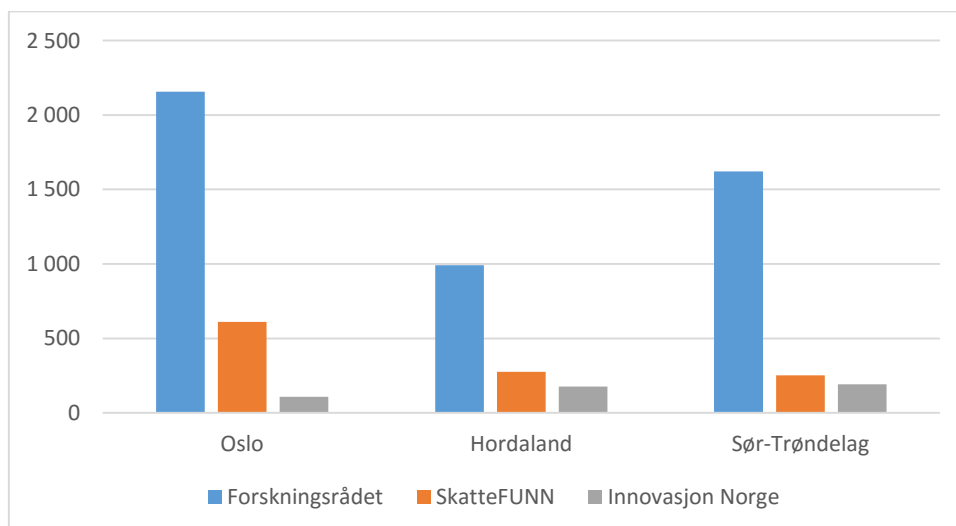

Figur 15 Inntekter fra offentlige kilder (utenom basis og bidrag), næringsliv, utlandet og Forskningsrådet for UiB/NTNU (2013) og Uni Research/SINTEF (2014)

Kilde: NIFU/FoU-statistikk 2013 og nøkkeltall 2014

Samlet viser disse tallene at FoU-miljøene i Bergen henter vesentlig mindre oppdragsinntekter enn for eksempel FoU-miljøene i Trondheim. Selv om miljøene i Trondheim også henter mer fra Forskningsrådet og utlandet, er det først og fremst nasjonale oppdragsinntekter som skiller NTNU/SINTEF fra UiB/UNI.

Det siste bekreftes ytterligere hvis vi ser på de aktuelle regionenes samlede inntekter fra de tre sentrale nasjonale kildene Forskningsrådet, Skattefunn og Innovasjon Norge. Figuren nedenfor viser inntektene fra disse kildene fordelt på de tre fylkene i 2014.

Figur 16 Midler fra Norges forskningsråd, SkatteFUNN og Innovasjon Norge i 2014 etter fylke

Note: Tallene omfatter totale bevilgninger fra Norges forskningsråd, provenytnap i tilknytning til SkatteFUNN og nettotilsagn fra Innovasjon Norge.

Kilde: NIFU/Indikatorrapporten 2015, basert Forskningsrådet og Innovasjon Norge

Som figuren viser, henter Hordaland/Bergen mindre midler totalt sett fra disse tre sentrale kildene sammenliknet med Oslo og Trondheim/Sør Trøndelag. Hovedforskjellene ligger imidlertid i omfanget

av inntekter fra Forskningsrådet. Her er nivået i Bergen litt over halvparten av inntektene for Trondheim. For de andre to kildene ligger Bergen likt med og til dels over nivået i de to andre byene. Gitt det relativt lave nivået på FoU i næringslivet i Bergen (se ovenfor) er det noe overraskende at Hordaland henter mer støtte fra Skattefunn enn Oslo og Sør-Trøndelag. En naturlig forklaring på det er at Skattefunn-ordningen primært treffer små og mellomstore bedrifter og bedrifter med mer utviklingsorientert enn forskningsorientert virksomhet. Det så vi også av analysen av de menneskelige ressursene i forskning i kap 3.4 ovenfor. Samlet sett ser det altså ut til at Bergensregionen er minst like godt rustet som Oslo og Trondheim når det gjelder å hente midler til innovativ, men ikke nødvendigvis FoU-intensiv virksomhet.

4.8 Gjennomslag i senter og klyngeordninger

I forlengelsen av regionenes gjennomslag i sentrale støtteordninger kan det være relevant å se mer spesifikt på hvordan de tre byene/regionene har evnet å få tildelt støtte til ulike forskningssentre og klyngeordninger. Dette er ordninger som har blitt vesentlig utvidet i løpet av de siste ti årene. De utgjør dermed strategisk viktige ordninger og gir en indikasjon på miljøenes evne til å mobilisere ressurser rundt strategiske områder.

Mer spesifikt har det nå vokst fram tre senterordninger i regi av Norges forskningsråd (SFF, SFI og FME) og tre klyngeordninger i regi av Norwegian Centers of Innovation Clusters (NCE, Arena og GCE). Tabellen nedenfor gir en oversikt over antall sentre og klynger som ledes av institusjoner i de tre byene/regionene vi her ser på.

Tabell 14 Gjennomslag i senterordninger per juni 2016

Aktive forskningssentre under Forskningsrådets senterordninger	Hordaland	Oslo	S-Trøndelag	Norge
Sentre for fremragende forskning (SFF)	4	10	4	21
Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI)	4	8	15	38
Forskningssentre for miljøvennlig energi (FME)	2	2	11	19
Aktive klyngeprosjekter under Norwegian Innovation Clusters				
Global Centers of expertise (GCE)	1	0	0	3
National Centers of Expertise (NCE)	4	2	1	14
Arenasatsinger	1	2	2	22

Kilde: Norges forskningsråd/Norwegian Innovation Clusters

Vi ser at Oslo dominerer SFF-ordningen hvor vitenskapelig kvalitet er tungt vektlagt. Men her har også Bergen og Trondheim fire sentre hver, hvilket gjør at SFF-sentrene i stor grad er sentrert til disse tre byene i Norge. SFI og FME-ordningene er mer orientert mot samarbeid mellom forskning og næringsliv. Her ser vi at Trondheimsmiljøene har en klar dominans, mens Bergen har vesentlig færre sentre, gjelder spesielt innenfor FME-ordningen, som er målrettet mot samarbeid om fornybar energi. Bergensregionen har imidlertid samlet sett mye bedre uttelling i klyngeordningene enn både Oslo og Trondheim.

Uttellingen i disse ordningene bygger på mange forhold, som ikke nødvendigvis bunner i regionale forutsetninger. En observasjon kan likevel være at den manglende kontakten og matchingen mellom lokalt næringsliv og forskningsmiljøene i Bergen kan ha skapt et dårligere grunnlag for å skape gode SFI og FME-konsortier sammenliknet med de forutsetninger som ligger til grunn særlig i Trondheim.

Dertil kommer at den tematiske profilen i FME-ordningen åpenbart treffer SINTEF/NTNU-miljøet bedre enn profilen til UiB/Uni Research og andre miljøer rundt Bergen.

Den relativt gode uttellingen i klyngesatsingene kan på den annen side reflektere at det er rom for å skape lokale samarbeid rundt Bergen, som både involverer bedrifter, forskningsmiljøer og offentlig sektor. For eksempel er både UiB og Uni Research partnere i GCE Subsea, som arbeider med avansert undervannsteknologi, og som er en av Norges tre klynger som har oppnådd status som Global Center of Expertise (GCE).

4.9 Samlet vurdering

Sammenstillingen ovenfor bygger på en blanding av tall på fylkes- og kommunenivå. Det har heller ikke vært rom for å grundig inn i kontekstuelle forhold. Tilgjengelige data gir likevel bakgrunn for noen generelle betraktninger om forskningen og kunnskapssystemet i de tre byene.

- I likhet med Oslo og Trondheim har Bergen en høyt utdannet befolkning. Selv om andelen med lang høyere utdanning er noe lavere enn i de to andre byene, har Bergen den sterkeste veksten i befolkning med de høyeste utdanningene.
- Bergen har også en høy andel forskere i befolkningen, men også her noe bak Oslo og Trondheim. Derimot har Bergen en relativt høy andel forskere med doktorgrad, hvilket kan indikere at forskningsaktiviteten totalt sett er mer vitenskapelig rettet enn andre steder i landet.
- Samtidig er det flere indikasjoner på at næringslivet rundt Bergen er mindre kunnskapsintensivt og FoU-intensivt enn i Oslo og Trondheim. Det som skjer av FoU i Bergensbaserte bedrifter framstår som mer utviklingsorientert enn forskningsorientert. Følgelig ser vi at bedriftene rundt Bergen har høy uttelling i Skattefunn, klyngesatsinger og Innovasjon Norges ordninger.
- På den annen side kan denne profilen utgjøre et større «kunnskapsgap» mellom et utviklingsorientert næringsliv og mer vitenskapelig orienterte forskningsmiljøer enn det man ser for eksempel i Trondheim. Det kan være noe av forklaringen på at Bergen hevder seg bra i «begge endene av skalaen» på sentrale virkemidler (SFF vs. Skattefunn) og mindre bra på ordninger som vektlegger mer likeverdig FoU-partnerskap mellom forskningsmiljøer og bedrifter (SFI og FME).
- Ser vi på oppdragsmarkedet mer generelt har Bergen et mindre og mer fragmentert oppdragsmarked for forskning enn Trondheim, som på sin side har et større marked som domineres av to store aktører.

5 Kvalitativ studie av samarbeidsrelasjonene

I dette kapitlet undersøker vi de kvalitative sidene av samarbeidsrelasjonene mellom Uni Research og UiB. Kapitlet er basert på intervjuer med forskere og ledere i begge organisasjonene. Vi redegjør først for den metodiske tilnærmingen, deretter beskriver vi informantenes oppfatninger av samarbeidet og til slutt gir vi en oppsummering av hovedfunnene.

5.1 Samarbeidsrelasjoner innenfor tre utvalgte fagområder

For denne delen av oppdraget er mandatet vårt å gjennomføre en kvalitativ studie av samarbeidsrelasjonen mellom UiB og Uni Research. Ifølge oppdragsteksten skal vi:

- kartlegge hvordan samarbeidet fungerer med vekt på daglig samhandling, strategisk samhandling i søknadsprosesser og samarbeid om infrastruktur
- peke på sterke og svake sider ved de to institusjonene
- foreta nærmere casestudier av samarbeidet innenfor universitets strategiske satsningsområder

I tillegg ble vi bedt om å undersøke ansattes syn på fremtidig organisering av samarbeidet mellom UiB og Uni Research med vekt på alternativene full fusjon eller flere virkemidler for samarbeid.

5.1.1 Datagrunnlag

I samarbeid med arbeidsgruppen for prosjektet bestående av ledere ved Uni Research og UiB, valgte vi ut tre fagområder som case: helse, samfunnsvitenskap og klima. Bakgrunnen er at disse representerer ulike samarbeidsmønstre og -dynamikker mellom institusjonene.

Studien bygger på data hentet inn gjennom intervjuer, dokumentstudier og et møte med arbeidsgruppen. Intervjuene har vært individuelle, med unntak av ett gruppeintervju, og alle er gjort over telefon eller Skype.

For å skaffe oss relevant bakgrunnsinformasjon om samarbeidet mellom Uni Research og UiB har vi gjennomført to innledende intervjuer. Med unntak av disse to har arbeidsgruppen foreslått informanter til studien. Det har vært en åpen prosess internt ved Uni Research og ved UiB.

Intervjuene har vært semistrukturerte, og et viktig hensyn har vært å få frem aspekter og problemstillinger ved samarbeidet som de deltagende miljøene synes er viktige. Vi har også vært opptatt av å få frem ulike virkelighetsoppfatninger til fagmiljøene for å vise spenningene, og vil derfor understreke her at denne delen av rapporten således ikke representerer «fakta».

Vi har gjennomført fem intervjuer innen fagområdet klima, seks intervjuer innen samfunnsvitenskap og åtte intervjuer innen helse. Av disse er seks med dekaner og forskningsdirektører. I tillegg har vi intervjuet rektor og universitetsdirektør ved UiB og administrativ direktør og tidligere og nåværende styreleder ved Uni Research. Til sammen har vi gjennomført 25 intervjuer.

Dette kapitlet presenterer hovedfunnene fra intervjuene. Informasjonen her er som sagt basert på informantenes oppfatninger av samarbeidet og deres syn på alternativene fusjon eller flere virkemidler for samarbeid. Kapitlet presenterer først vurderinger fra forskerne på hvert fagområde for seg for så å beskrive ledernes vurderinger av strategisk samhandling og ledelse og samarbeidsrelasjonene mellom de to institusjonene.

5.2 Klima

5.2.1 Samarbeidshistorikk og organisering

Klimaforskningsmiljøet har utspring fra Bjerknessenteret som ble etablert i 2000 og fikk status som Senter for fremragende forskning (SFF) i 2002. UiB var vertsinstitusjon, og Uni Research – daværende Unifob – var partner sammen med Nansensenteret og Havforskningsinstituttet. SFFen – Bjerknessenteret - ble lagt til Unifob blant annet fordi man opplevde det som enklere å ansette nye forskere her sammenlignet med på universitetet. SFF-finansieringen bidro til at tidligere spredte forskergrupper i Bergen fikk jobbe sammen. Finansieringen opphørte i 2012, men Bjerknessenteret⁵⁶ har siden fått en direktebevilgning over 12 år fra Kunnskapsdepartementet (KD) på 25 mill kr. årlig som gis frem til 2021.

Senteret har opplevd en kraftig vekst siden oppstarten og særlig de siste tre til fire årene. Fagmiljøet teller nå i underkant av 200 forskere - inkludert forskere fra Nansensenteret og Havforskningsinstituttet. Sentralt i senteret er særlig to institutter ved Det matematisk-naturvitenskapelig fakultet på UiB og en avdeling fra Uni Research, Uni Research Klima. Senteret driver også forskerskolen ResClim – The Norwegian School in Climate Dynamics.

Bjerknessenteret er et sterkt navn nasjonalt og internasjonalt, og er underlagt UiB. Bevilgningen fra KD finansierer en liten administrasjon i senteret samt en kjernegruppe, herunder direktøren. I ledergruppen for senteret sitter representanter for alle partnerne og hvert år legges det en strategiplan for arbeidet. I tillegg fungerer ledergruppen som et slags miniforskningsråd ettersom de basert på søknader fordeler midler fra bevilgningen til forskerne. Bjerknessenteret representerer således et eget organisatorisk lag i samarbeidsforholdet mellom UiB og Uni Research, i den forstand at det har egne organisatoriske strukturer. Dette må vi ha med i betraktningen når vi ser på samarbeidsrelasjonen mellom Uni Research Klima og UiB siden store deler av klimaforskningen i Bergen er organisert i Bjerknessenteret.

Ifølge informantene har den kraftige veksten i Bjerknessenteret blant annet vært avhengig av den dynamikken UiB og Uni Research til sammen representerer; man har ansatt svært mange stipendiater og post.docer ved UiB og med UiBs regler om midlertidighet – altså den såkalte fire årsregelen - ville det ikke vært mulig å opprettholde veksten og kontinuiteten uten å kunne ansette disse videre i Uni Research.

Flertallet av de ansatte tilknyttet UiB eller Uni Research Klima har eller har hatt kryssende institusjonstilhørighet; ansatte i Uni Research Klima har vært stipendiater og post docs på UiB, mens

---

⁵⁶ Det er Senter for klimadynamikk som har fått bevilgning. Senteret og Bjerknessenteret regnes som synonyme enheter

noen seniorer ved UiB har vært ansatt ved Uni Research Klima. I tillegg er det tre ansatte ved Uni Research Klima med II-stilling ved UiB, og fire ansatte ved UiB med bistilling ved Uni Research Klima. Det kan også nevnes at direktøren for Bjerknessenteret nylig har blitt utnevnt som styreleder for Uni Research.

Den kraftige veksten i miljøet har ført til at man sitter trangt. Uni Research-forskerne har vært samlokalisert med de to sentrale instituttene ved UiB, og slik sett sittet spredt. Stedvis har det ikke vært gode arbeidsforhold ettersom lokalene har vært slitte. Ønsket om å samle forskerne og bedring av arbeidsforhold var derfor noe av bakgrunnen for at Uni Research-ledelsen i 2015 besluttet å flytte sine ansatte ut av UiB og inn i et nytt bygg sammen med andre avdelinger i Uni Research. Flytteprosessen skapte en del støy i forholdet mellom Uni Research og UiB, og vi vil komme tilbake til dette under 2.4 hvor vi ser på strategisk samhandling og ledelse. Klimaforskerne ved UiB og Uni Research vil igjen bli samlokalisert når et nytt bygg – Geofysen -står ferdig i 2017, som er en del av klyngesatsningen til UiB.

5.2.2 Samhandling

Mye av forskningen i Bjerknessenteret er grunnleggende, og således har UiB og Uni Research-forskere relativt overlappende kompetanse - særlig gjelder dette mellom ett av instituttene ved UiB og Uni Research Klima. Uni Research Klima har noen klare anvendte oppgaver som klimamodellering og klimaservice, som ifølge informantene ikke hører hjemme på UiB. Disse oppgavene krever ansatte med både teknisk- og forskningskompetanse – en kombinasjon noen mener det er utfordrende å legge til rette for ved UiB ettersom man ikke har et eget karriereløp for dette og heller ikke har prioritert stillinger til dette. Informantene understreket at denne typen kompetanse representerer en viktig del av Uni Researchs komplementaritet til UiB.

Både Uni og UiB-ansatte tar initiativ til prosjektsøknader, og informantene understreket at dette fungerer veldig bra. De tenker ikke på hvor den enkelte er ansatt, men er opptatt av dennes ekspertise. De fleste søknader er initiert av forskerne selv, og ikke av ledelsen. Ifølge informantene har senteret har en policy om at alle kan delta i søknader, og det fører til at det ofte blir sendt inn konkurrerende søknader. Dette er ansett som positiv konkurranse og som at man «har flere lodd i lotteriet». For eksempel fikk Bjerknesmiljøet (inkludert de andre instituttene) 80 prosent av forrige klimarelaterte utlysning i Forskningsrådet. Ifølge informantene ville ikke dette vært mulig uten flere søkeinstusjoner og mange søknader. I tillegg fremhevet flere at man er gode på å heie hverandre frem uavhengig av institusjonstilhørighet.

Informantene understreket at forskere fra UiB og Uni Research har en tett historie, de kjenner hverandre godt, samarbeider godt om veiledning av stipendiater og driver hverandre fremover. De har et kjent felles merkenavn som står sterkt både nasjonalt og internasjonalt. Når det er sagt, ble det nevnt at samarbeidet også var preget av noen utfordringer.

Den første er knyttet til prosjekteierskap. Flere nevnte at selv om samarbeidet om søknader er bra på grunnplanet, opplever man at det er få klare retningslinjer for hvilken institusjon som skal eie prosjektet og hvordan prosjektet skal forvaltes. UiB har en hovedregel om at prosjektet skal legges til universitetet hvis prosjektleder er fra UiB. Flere mente at dette er en utfordring for Uni Research fordi deres forskerstab, grovt sett, består av yngre forsker, mens senioren kommer fra UiB. I de tilfellene hvor Uni Research-ansatte står for ideen og mesteparten av innsatsen, men må ha med en senior fra UiB på grunn av CV og kompetanse, oppleves det uriktig at prosjektet skal forvaltes og eies av UiB. Noen ansatte ved UiB har også bistilling ved Uni Research, og flere pekte på at for disse kan diskusjonen om prosjekteierskap oppleves som særlig utfordrende ettersom de «havner i en skvis mellom to arbeidsgivere» som begge forventer at prosjektet skal legges til dem; UiB gjennom sin hovedregel, mens Uni Research forventer det gjennom bistillingen. Her etterlyses det særlig retningslinjer. Utfordringen med prosjektforankring er tilstede også i de andre fagområdene, og særlig innen samfunnsvitenskap hvor det er en høy andel bistillinger.

I tilknytning til prosjektsøknader er det også diskusjoner om budsjettfordeling. Her opplever UiB-ansatte at Uni Research-ansatte ofte ønsker store deler av budsjettet. På den ene siden skjønner man at Uni Research jobber under andre rammebetingelser og må tjene inn egen lønn med mer. På den andre siden har noen UiB-ansatte opplevd at selv i prosjekter hvor UiB-ansatte har lagt inn stor innsats og skal utføre store deler av prosjektet, ønsker Uni Research en stor del av budsjettet. Noen har også inntrykk av at Uni Research-forskere «skriver budsjett med gaffel». utfordringer her kommer, ifølge informantene, særlig til syne når man må kutte i budsjetter, og fordi Uni Research og UiB prissetter timer og årsverk ulikt og at årsaken til dette ikke er godt nok kommunisert. Flere mente at man trengte overordnede retningslinjer for budsjettering og å skape en felles forståelse for hverandres rammebetingelser. I tillegg mente begge parter at man må være raus med hverandre når det gjelder prosjekteierskap for å få til et godt samarbeid.

En annen utfordring knytter seg til prosjekter der UiB er prosjektleder mens Uni Research er prosjekteier. I noen av disse har det for eksempel vært uklarheter knyttet til hvem som har ansvar for rapportering til Forskningsrådet, og dette har ført til unødvendig ekstra arbeid. I slike prosjekter er det viktig at man avklarer arbeidsdelingen i forkant.

En tredje utfordring dreier seg om forskningsledelse. Ifølge noen av informantene har noen ansatte ved UiB bygget opp forskningsgrupper med deltakere fra Uni Research og UiB. utfordringen for disse forskningslederne er at de ikke har full ledelse av gruppen ettersom Uni Research-ansatte ofte deltar i andre prosjekter og kanskje ikke kan disponeres slik forskningslederen ønsker. De som pekte på dette mener at det handler om kultur hos noen av seniorenene ved UiB, og det virker ikke å være en utbredt utfordring.

En siste utfordring knytter seg til laboratorier. UiB har de fleste labene og inntil 2007 hadde man felles bruk av utstyr. Da dette opphørte var det ifølge informantene tilnærmet ingen informasjon om leiekostnader, og det førte også til at Uni Research kjøpte inn noe eget dublerende utstyr, men dette skjer nå i liten grad. Begge parter understreket at det er viktig å skape gode ordninger slik at man ikke får en dublering av utstyr. Uni Research betaler markedspris for lab, men opplever at prisingen på labtjenester ved noen av UiBs laber er uforutsigbar og dette skaper utfordringer for budsjetteringen av prosjekter. Deler av dette synes å knytte seg til en usikkerhet om hvem som skal betale teknikerne – er det prosjektet eller er de inkludert? Dette begynner å gå seg til, men en klarere praksis etterlyses av flere.

Informantene understreket videre at UiB og Uni Research har ulike roller; UiB har i tillegg til forskning også utdanningsoppgaven, mens Uni Research primært gjør forskning og derfor mer søknadsarbeid. Flere fremhevet at Uni Research har bygget opp en administrasjon rundt nettopp søknadsskriving, som mange opplever som effektiv og god. I tillegg har Uni Research flere småprosjekter, som sannsynligvis UiB ikke ville hatt, mente noen.

5.2.3 Synspunkter på fusjon/flere virkemidler for samarbeid

Når vi spurte informantene om deres synspunkter på fusjon var det delte syn, men de fleste mente det ville være negativt. Argumentene for fusjon knyttet seg til ulike forhold - noen instrumentelle, mens andre av mer overordnet karakter. Av de instrumentelle ble muligheten for å være én organisasjon inn i EU-søknader ansett som positivt. Det ble også muligheten for å redusere faktureringen på tvers av organisasjonene.

Overordnet mente man at en fusjon kan føre til mer effektiv drift ved UiB ved at man får Uni Researchs administrasjon som er bygget opp rundt søknadsarbeid. Ifølge informantene vil bedre drift kunne gi bedre forskning ettersom forskerne ikke trenger å gjøre administrative oppgaver. I tillegg vil man unngå en dublering av infrastruktur, som f.eks. forskningsadministrasjon knyttet til EU-søknader. Et annet element som ble fremhevet, er at forskningsledere ved UiB vil få en reell innflytelse over sin egen forskningsgruppe som nå sitter spredt på UiB og Uni Research. Likeledes mente noen at siden

store deler av fagmiljøet er ansatt på Uni Research vil en fusjon kunne bidra til at man får sterkere og mer samlet fagmiljø og dermed større fleksibilitet innad i miljøet ettersom man disponerer personalressursene fullt ut.

Selv om – og kanskje særlig UiB-forskerne- så flere positive sider ved fusjonen, ble det pekt på at en fusjon vil gi mange utfordringer. For det første mente de fleste at alternativet om å fusjonere inn de delene av Uni Research som har høy grad av overlappende kompetanse, vil kunne virke ødeleggende på forskningsbyen Bergen. Flere stilte spørsmålet: Hva vil skje med de resterende fagmiljøene og hvor skal man sette grensen? En annen utfordring knytter seg til ansettelsesforhold på universitetet. UiB har en høy grad av midlertidighet og med dagens lovverk har man for få verktøy til å håndtere dette, ifølge informantene. De mente at yngre ansatte må få større forutsigbarhet, og dette kan Uni Research gi. Alle understreket betydningen av Uni Research for å bevare og rekruttere forskningskompetanse til fagmiljøet.

Uni Research-forskere fryktet at man ved en fusjon ikke vil klare å bevare kulturen og praksisene man har bygget opp for søknadsarbeid. Alle avdelingene er organisert rundt forskning og det å få inn prosjekter, og dette kan man miste ved en fusjon, mente de.

Informantene var mer stemt for å etablere flere virkemidler for samarbeid. De var enig om at UiB og Uni Research trenger bedre kjøreregler for rolle- og arbeidsdeling i prosjekter og -søknader. Man mener det er et behov for større grad av koordinering i forkant av store utlysninger slik at man kan samle innsatsen om noen søknader. I tillegg trakk flere frem at det er et behov for bedre dialoglinjer mellom grunnplanet og ulike ledernivåer og mellom lederne på UiB og Uni Research.

5.2.4 Oppsummering

Intervjuene vi har gjort med forskere fra klimamiljøet viser at Bjerknessenteret er en sterk overbygning, og mange har sin organisatoriske identitet her. Miljøet er kjennetegnet av tett og god samhandling på grunnplanet og mye felles søknadsarbeid mellom UiB- og Uni Research-forskere. Samtidig er det noen utfordringer i samarbeidet, og disse dreier seg primært om prosjekteierskap, budsjettfordeling og herunder forståelse av hverandres rammebetingelser som timepriser. Det er også noen utfordringer knyttet til forskningsledelse og det at forskergruppen er delt mellom to institusjoner. I tillegg er det utfordringer knyttet til uklarheter om leiestedskostnader for laboratorier.

Meningene om alternativene fusjon eller flere virkemidler for samarbeid er i dette fagmiljøet delte. Alle er enige om at man ikke kan fortsette som nå, men at det må etableres retningslinjer og kjøreregler for samarbeidet. Alle fremhevet de institusjonelle komplementaritetene som et argument mot fusjon, mens noen mente at en fusjon for dette fagmiljøet vil gi et sterkere fagmiljø og mer fleksibel disponering av personalressursene. Noen mente også at det ville være positivt å være en institusjon inn i EU-søknader.

5.3 Samfunnsvitenskap

5.3.1 Samarbeidshistorikk og organisering:

Vi har intervjuet forskere fra to fagmiljøer ved Uni Research og UiB. Det ene fagmiljøet består av ca 20-25 personer, med ca. halvparten på hver institusjon (inkludert stipendiater), mens det andre miljøet består primært av fem personer fra Uni Research og to fra UiB.

Det største miljøet har en samarbeidshistorikk som går tilbake til da SEFOS og LOS var selvstendige institutter. I det andre miljøet har man hatt et stort samarbeidsprosjekt siden 2008. Begge fagmiljøene kjennetegnes av høy grad av kryssende institusjonstilhørighet; ansatte ved Uni Research har tatt doktorgrad og gjerne post doc ved UiB, og flere av seniorene ved UiB har vært ansatt ved Uni Research og/eller har bistilling på der. Av 60 stillinger på Uni Research Rokkansenteret er det 20

bistillinger, og UiB-ansatte besitter 15, mens det er fire ansatte ved Uni Research Rokkansenteret som har bistilling ved UiB.

Ifølge informanter fra det største fagmiljøet har både Uni Research og UiB vært viktige brikker i å bygge fagmiljøet. De institusjonelle forskjellene, som f.eks. ansettelsesforhold, har bidratt til å beholde sentral og viktig kompetanse i Bergen. Dette miljøet er sterkt og får til sammen store deler av den eksterne finansieringen innen dette fagfeltet. Det andre fagmiljøet samarbeider i tillegg tett med en annen institusjon i en annen del av landet og det virker som det er primært denne institusjonen som har bygget opp et forskningsmiljø på tematikken.

Inntil høsten 2015 var Uni Research Rokkansenter-forskere samlokalisert med UiB. UiB ønsket å benytte lokalene til egne ansatte, og Uni Research Rokkansenter-forskerne ble derfor samlokalisert med deler av Uni Research i de nye lokalene. Flere av informantene mente at dette kan skape utfordringer for samarbeidet. Selv om det er gangavstand mellom der hvor Uni Research Rokkansenteret er lokalisert nå og UiB, kan avstanden, hevder flere, redusere den hyppige og uformelle kontakten som mange anser som en viktig forutsetning for samarbeidet.

5.3.2 Samhandling

Det er noe ulik samhandlingsdynamikk i de to miljøene. I det største miljøet har man stor grad av overlappende kompetanse, og dette har vært viktig for å utvikle fagmiljøet. Ifølge UiB-miljøet ville det ikke vært interessant å samarbeide med «rene» oppdragsforskere – og det er den kompetansen Uni Research har i dag og som de har bygget opp gjennom store langsiktige prosjekter, samarbeidet bygger på.

Det andre miljøet har også overlappede kompetanse, men miljøet er langt mindre enn det andre. Det er et tydeligere skille mellom seniorer og juniorer; seniorene er på UiB, mens yngre forskere er på Uni Research. Disse faktorene gjør samarbeidet sårbart ettersom det i større grad enn det andre fagmiljøet er avhengig av enkeltpersoners kapasitet og forskningsinteresser.

Selv om det er stor grad av overlappende kompetanse, er Uni Research mer anvendte, ifølge informantene. Både UiB og Uni Research får henvendelser fra oppdragsgivere (som departementer), men det er – ifølge informantene - oftest Uni Research som svarer på henvendelsen og eventuelt utfører oppdraget. Slik sett er Uni Research nærmere oppdragsgiver enn UiB.

Begge miljøer har ulike former for felles møteplasser. I det ene miljøet møtes man én gang i måneden, det er god kontakt på kryss av institusjonene, og det oppleves som enkelt å ta kontakt. I det andre miljøet inviterer Uni Research UiB til seminarer, men vi har inntrykk av at det ikke er like utstrakt den andre veien. I dette miljøet har de også uformelle og sosiale møteplasser og informantene understreket at det er et godt sosialt miljø, men at det faglige har blitt utfordret den siste tiden på grunn av kapasitetsutfordringer ved UiB. Alle informantene fremhevet at faglige og sosiale møteplasser var viktig for å skape rom for samarbeid på tvers av institusjoner og faggrenser.

Begge miljøer og parter hevdet at de opplever mer konkurranse mellom institusjonene knyttet til krav om ekstern finansiering og at dette skaper utfordringer for samarbeidet. I begge miljøer har det ifølge informantene vært en tradisjon for at UiB-ansatte legger eksternt finansierte prosjekter til Uni Research, men dette har endret seg de siste årene. Det nye rektoratet har gått til valg på at UiB skal øke den eksterne finansieringen, som informantene mener har ført til et sterkere press på at eksternt finansierte prosjekter der UiB-ansatte er prosjektleder skal forvaltes av UiB. Informantene opplever dette som en lite fleksibel holdning som er basert på økonomiske og ikke faglige hensyn. UiB-ansatte påpekte at det virker urimelig at UiB skal forvalte prosjekter der Uni Research-forskerne gjør den største innsatsen. Uni Research-ansatte påpekte at de ofte er avhengig av CVen og kompetansen til seniorforskere ved UiB i søknader, men synes det er problematisk hvis prosjektet skal ligge der når de har gjort mesteparten av søknadsarbeidet. Men som en informant sa: «For enkeltforskeren er det likegyldig hvor prosjektet ligger, bare man får gode arbeidsvilkår til å forske». Kravet om økt ekstern

finansiering skaper med andre ord spenninger på grunnplanet, særlig der hvor det ikke er klare retningslinjer. Det ble også nevnt at de ansatte har opplevd spenninger knyttet til prosjekteierskap mellom instituttene internt ved UiB.

UiB-ansatte hevdet videre at universitetssystemet ikke stimulerer til å søke om ekstern finansiering, om det ikke inkluderer finansiering til stipendiater eller post docer. Ansatte har forskningstid i stillingen og har i prinsippet ikke behov for mer finansiering. Videre mente noen at det var langt mer administrasjon for forskerne hvis prosjektet var eid av UiB; Uni Research har en administrativstruktur som er bygget opp rundt søknadsarbeid og håndtering av eksternt finansierte prosjekter, og det oppleves som enklere å legge prosjekter her. Den administrative strukturen på UiB er bygget rundt flere oppgaver, for en større organisasjon og blir derfor ikke like effektiv og nære - hevdet noen.

Når det gjelder søknadssamarbeid er det i det ene miljøet en oppfatning om at Uni Research inviterer UiB med i prosjekter, men at UiB ofte ikke har kapasitet til å delta. Dette gjelder særlig mindre utlysninger og her avtar samarbeidet - også fordi UiB-ansatte ikke lenger legger prosjekter til Uni Research, og fordi forskere ved Uni Research orienterer seg nå i større grad mot andre samarbeidsinstitusjoner. Når det gjelder større utlysninger er det, ifølge informantene, fortsatt naturlig å søke sammen. Noen av informantene ved UiB opplever at søknadsarbeid kommer på toppen av alle andre faste oppgaver, og at det ikke er skapt rom for søknadsarbeid ved universitetet. Her ble det nevnt at ledelsen kunne legge til rette for søknadsarbeid ved å gi undervisningsfri til sentrale ansatte når man vet at det er store søknadsfrister. I det andre miljøet tas det initiativ til samarbeid begge steder.

På grunn av de institusjonelle forskjellene er det noe ulik kultur knyttet til søknadsarbeid. Uni Research-ansatte må tjene inn egen lønn og mener derfor de er mer villig til å søke på utlysninger som er noe på siden av kjernekompetansen. Uni Research-ansatte har inntrykk av at UiB-ansatte kun vil søke prosjekter som treffer i kjernen. Et annet inntrykk formidlet av informantene er at man ved Uni Research har større grad av samarbeid, mens UiB-ansatte generelt er mer individuelle i sitt virke. Videre opplever Uni Research-ansatte at UiB-ansatte ikke er interessert i rapportskriving. UiB-ansatte prioriterer vitenskapelig publisering og har også større rom for å gjøre dette, men det er også dette som er deres ressurs i samarbeidsprosjektene, mener flere.

Uni Research Røkkansenteret har et avdelingsråd hvor SV-dekanen er leder (se kap. 5.5. for en beskrivelse). Informantene syntes avdelingsrådet er positivt for den strategiske samhandlingen mellom institusjonene, men noen mente at ledelsen ikke er godt nok informert om utfordringene på grunnplanet, og de opplevde at ledelsen var «lite på». Det synes derfor å være et behov for å skape bedre dialogrutiner internt.

5.3.3 Synspunkter på fusjon/flere virkemidler for samarbeid

Informanter fra begge fagmiljøer og institusjoner var negative til ideen om fusjon. I det ene miljøet fremhever man at arbeidsdelingen mellom Uni Research og UiB er hensiktsmessig. Gjennom Uni Research har man en fleksibilitet til å ta mindre oppdrag; Uni Research gjør at man kan rekruttere og holde på kompetanse i Bergen og Uni Research har en effektiv administrasjon. De to siste poengene ble også understreket av det andre fagmiljøet. Flere mente at det er viktig med en samfunnsvitenskapelig instituttsektor i Bergen slik at forskningsarenaen Bergen kan være et alternativ til Oslo og Trondheim.

En Uni Research-forsker mente at en fusjon ville på kort sikt gi uttelling for universitetet i form av økt ekstern finansiering og andre tellekanter, men at man på lang sikt vil miste kulturen og dynamikken hos instituttansatte ettersom de vil «få større grad av trygghet, mer slack og bli slukt inn i UiBs tungsinn».

Noen UiB-ansatte mente at Uni Research har vokst seg for stort og er underveis til å ligne et universitet. De har inntrykk av at Uni Research bygger en stor fellesadministrasjon og bruker mye

ressurser på organisasjons- og identitetsbygging. I så måte mener de at det kunne være rasjonelt å fusjonere de to institusjonene.

Alle var enige om at en trenger flere virkemidler for å styrke samarbeidet. Uni Research Rokkansenteret og UiB har allerede et avdelingsråd, som fungerer godt som informasjonskanal mellom organisasjonene. Informantene mente at man trenger mer tydelig ledelse som legger til rette for samarbeid mellom partene. Kravet om eksternt finansierte prosjekter må ikke gå utover det gode samarbeidet man har på grunnplanet, og man må i fellesskap komme frem til gode retningslinjer og rutiner for rolle- og arbeidsdeling.

5.3.4 Oppsummering

Informantene i de to fagmiljøene innen samfunnsvitenskap fremhevet samarbeidet mellom institusjonene som viktig, fagmiljøene blir sterkere og det ble understreket at man må stå sammen lokalt for å hevde seg i den nasjonale og internasjonale konkurransen. Intervjuene viser at samarbeidsdynamikkene i de to fagmiljøene er ulike; små fagmiljøer er mer sårbare for endringer i personale og betingelser sammenlignet med større fagmiljøer. Intervjuene viser også at flere mener at flyttingen av Uni Research Rokkansenter-forskerne kan ha negativ innvirkning på samarbeidet siden det sannsynligvis vil gi mindre uformell samhandling.

Utfordringene i dette fagområdet dreier seg også om prosjekteierskap, men her ser vi i tillegg at kjennetegn ved fagområdet som at universitetsforskere ofte ikke har behov for ekstern finansiering med mindre det inkluderer finansiering av rekrutterings-stillinger, kan skape utfordringer for motivasjonen for UiB ansattes deltagelse i søknader. Videre viser intervjuene at kapasiteten hos UiB-ansatte er en utfordring; de er for eksempel bundet opp i undervisning som noen ganger fører til at de ikke har anledning eller kapasitet til å delta i søknader. Dette sammen med andre faktorer har blant annet ført til at Uni Research-ansatte bygger samarbeidsrelasjoner med andre forskningsinstitusjoner.

Det ble understreket i intervjuene at det var viktig å ha stor grad av faglig overlapp for å sikre et felles kompetansegrunnlag. Slik sett ser vi at det er en spenning for Uni Research-ansatte mellom det å være anvendt og oppdragsorientert og bygge en akademisk profil.

Flere mente at de opplever økt konkurranse om Forskningsrådsprosjekter, men at dette ikke nødvendigvis er negativt.

Informantene innen dette fagområdet var generelt negative til fusjon, men ønsket velkommen flere virkemidler for samhandling og særlig retningslinjer for prosjekteierskap.

5.4 Helse

5.4.1 Samarbeidshistorikk og organisering

Innenfor helseområdet var det på 2000-tallet utstrakt prosjektsamarbeid mellom Uni Research/ Unifob og UiB, da samarbeidet omfattet også innbefattet basalmedisin. Samarbeidet om helseforskning framstår i dag som lite institusjonalisert, og primært basert på enkeltpersoner i tillegg til det institusjonaliserte samarbeidet om doktorgradskandidater. Samarbeidet omfatter i hovedsak miljøet ved RKBU. Utover dette inngår enkeltforskere fra flere fakulteter og institutter ved UiB fortsatt i samarbeid med enkeltmiljøer/enkeltforskere ved Uni Research Helse som i 2016 har omkring 130 ansatte. Offentlig helseforvaltning utgjør viktigste finansieringskilde. Den faglige aktiviteten i Uni Research Helse er organisert i sju avdelinger der flere har en kunnskaps-/kompetansesenterfunksjon med faste oppdrag gjennom bevilgningsbrev fra helsemyndighetene. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge er et slikt senter som utvikler og driver forskning, utdanning, fagutvikling og informasjonsvirksomhet om barn og unges psykiske helse og barnevern. Dette og

andre kunnskaps-/kompetansesentre bidrar til at Uni Research Helse får en sterkt anvendt og brukerrettet profil i regionen⁵⁷.

Samarbeidspartnerne ved UiB er lokalisert ved flere fakulteter og en rekke institutter. Forskere ved psykologisk fakultet har betydelig samarbeid med Uni Research Helse, mens det også er kontakt med enkeltmiljøer både innenfor medisin og odontologi, samfunnsvitenskap og humaniora⁵⁸.

Helseforskningen ved UiB framstår imidlertid på et overordnet plan som mest orientert mot grunnleggende forskning (samtidig som det også foregår helseforskning med et anvendt perspektiv ved UiB). Den medisinske forskningen ved UiB omfatter dessuten to sentre for fremragende forskning deriblant CCBIO (Centre for Cancer Biomarkers) mens Stiftelsen K.G. Jebsen sentre for medisinsk forskning hvor forskere fra UiB og forskere fra Haukeland universitetssykehus inngår. Innenfor helsefeltet spesielt kjenner vi kun til én virksom strategisk samarbeidsavtale mellom Uni Research Helse og UiB i 2016 som omhandler omkring musikkterapiforskningen ved Griegakademiet/Uni Research. Forsknings samarbeidet med UiB omfatter enkeltpersoner ved en rekke ulike institutter.

Årstadvollen er tiltenkt rollen som universitetets «helsecampus» der Uni Research Helse m.fl. kan inngå⁵⁹. I dag ligger fagmiljøene i odontologi, medisin og helsefag nær universitetssykehuset Haukeland og på Haraldsplass. Psykologisk fakultet ligger imidlertid på Nygårdshøyden mens Uni Research Helse i dag er lokalisert i Nygårdsgaten nær Bergen trafikkstasjon og Meteorologisk institutt i Bergen. Avdelingens forskningsenheter innenfor allmennt medisin, odontologiske biomaterialer, musikkterapi og legevaktmedisin er imidlertid samlokalisert med sine respektive miljøer ved UiB.

Informantintervjuene ga oss en klar indikasjon på at det i dag er begrenset med strategiske samarbeidsavtaler og ledelsesforankring av forskningssamarbeidet mellom Uni Research- og UiB-ansatte innenfor medisin og helsefeltet. Unntaket er avtaler om doktorgradsveiledning og professor II-stillinger.

Ledelsesforankringen av forskningssamarbeid virker svak utover dette. I stedet tegner informantene et bilde av at det primært er enkeltforskere fra de to institusjonene som har kontakt og at helseforskningssamarbeidet dermed ofte er basert på enkeltpersoner som kjenner hverandre fra tidligere. Flere av Uni Research-forskerne viser samtidig til at større prosjekter må være forankret i ledelsen ved Uni Research Helse, og at det er avgjørende for samarbeidet.

5.4.2 Samhandling

Informantene på helseområdet har til dels svært ulike erfaringer knyttet til samhandlingen mellom UiB og Uni Research Helse, slik at det ikke alltid er enkelt å beskrive hva som forener disse. Vi forsøker likevel å illustrere noen hovedtrekk under fra informantintervjuene for henholdsvis UiB-forskere og Uni Research-forskere.

Flere av UiB-informantene på helsefeltet oppgir at det i dag er en uklar arbeidsdeling mellom UiB og Uni Research i etter perioden motsetning til den tida da Unifob var et redskap for UiBs eksterne forskningsaktiviteter. Unifob var i sin tid viktig for UiB fordi de kunne håndtere eksterne prosjekter og ga universitetet fleksibilitet som de vanskelig kunne oppnå internt. I dag oppgir flere av UiB-informantene på helseområdet Uni Research som mindre fleksibelt for dem og at Uni Research-fagmiljøene er blitt for like universitetsmiljøene.

---

⁵⁷ De fleste vitenskapelige ansatte ved Uni Research Helse og informantene våre herfra, er tilknyttet RKBV Vest.

⁵⁸ Herunder musikkterapi ved Griegakademiet, Institutt for musikk, UiB. GAMUT - Griegakademiets senter for musikkterapiforskning samler forskere fra Uni Research Helse og Griegakademiet, UiB og forsker på forholdet mellom musikk og helse, i kliniske og hverdagslige sammenhenger. GAMUT senteret er et eksempel på strategisk institusjonelt samarbeid mellom UiB og Uni Research Helse.

⁵⁹ Universitetsstyret vedtok nylig å slutte seg til planene om å etablere en kunnskapsklynge for helsefagene med flere nybygg: Helsecampus Årstadvollen «har som visjon å bli et internasjonalt kraftsentrum som skal skape innovative helse- og omsorgsløsninger for hele mennesket, ved hjelp av fremragende forskning og utdanning, fullverdige praksisarenaer og tverrfaglig samhandling» Kilde: Universitetsstyret 72/16. 02.06.2016.

Det forskerbaserte samarbeidet mellom de to organisasjonene tar gjerne utgangspunkt doktorgradskandidater og/eller tidligere personlig kjennskap. Disse enkeltforskerne kjenner hverandres fagkompetanse, mens de i begrenset grad kjenner kompetansen til fagfellene i deres respektive miljøer. Enkelte større forskningsprosjekter er utgangspunkt for forskersamarbeidet, men flertallet av helseinformantene samarbeider primært som veiledere/biveileder for doktorgradsstudenter ofte med tilhørende samarbeid om publisering av vitenskapelige artikler. Denne felles publiseringen kan også være knyttet til tidligere fellesprosjekter. Prosjektsamarbeid utover doktorgradsprosjekter er dessuten basert på enkeltmedarbeideres spesielle metodekompetanse som ikke er tilgjengelig i egen organisasjon. Informantintervjuene etterlater seg et inntrykk av at det i dag er relativt få prosjektsamarbeid mellom de to organisasjonene. Uni Research-forskerne vi intervjuet uttrykte ønske om mer med UiB-forskere og vil derfor bli flinkere til å ta initiativ til fellessøknader: «Vi ønsker mer samarbeid mot UiB. Vi er opptatt av å vise at det er prosjekt med samarbeidspartnere som kan gi økt kompetanse og styrke forskningsmiljøet. Vi må være aktive og invitere til samarbeid», oppga en informant.

Flere av informantene mente at ledelsen og fagpersonalet i egen organisasjon kjenner for dårlig til hverandres faglige aktiviteter. De foreslår flere tiltak for å fremme samarbeidet som:

- mer bruk av bistillinger som kan brukes til felles forskningssamarbeid,
- invitasjon til samlinger for Uni Research/UiB -miljøene flere ganger årlig
- ledelsesrapportering til relevante institutter til Uni Research/UiB om hva man arbeider med for å få bedre kjennskap til hverandres prosjekter

Flere av informantene peker på bedre informasjonsflyt. Forskerne må kjenne bedre til hverandres kompetanse for på sikt å kunne øke samarbeidet mellom institusjonene. Felles deltakelse i hverandres forskningskoordinerende organer (forskningsutvalg) vil videre kunne styrke samarbeidet. Et saksorientert samarbeid på forskerledernivået pekes dessuten på som viktig faktor for å fremme samarbeid – gjennom å kunne komme i forkant av viktige utlysninger for å utarbeide felles søknader om ekstern forskningsfinansiering. Når man vurderer mulighetene for å fremme en felles søknad i utlysninger som er varslet kanskje et halvt år i forkant, vil man lettere kunne bygge et slagkraftig miljø som kan konkurrere om utlysningene. Over en lengre tidsperiode kan man tenke seg at man sammen også kan videreutvikle et samarbeid utover enkeltsøknader.

En av informantene som var svært skeptisk til å styrke samarbeidet utover enkeltkontrakter, mente at det var nødvendig med rolleavklaringer på ledelsesnivå – utvikle organisasjonenes respektive (og ulike) målsettinger – for så å samordne dette i en ny samarbeidsavtale. Flere av forskerinformantene peker på svak kontakt mellom institusjonene på fakultets/avdelingsnivået som et problem. Uten en styrket strategisk planlegging og koordinering er det vanskelig å oppnå et styrket forskningssamarbeid på helsefeltet. På dette nivået må utfordringen om gode retningslinjer og felles forståelse for prosjekteierskap også utvikles.

5.4.3 Synspunkter på fusjon/ flere virkemidler for samarbeid

Når vi spurte informantene om dette, mente flere av medisin/helseinformantene ved UiB at Uni Research Helse er blitt konkurrent om de samme midlene og er blitt for lik UiB. Enkelte oppfattet fusjon som «like greit». Alternativt oppga en at «grenseflaten må aktiveres på en helt annen måte» som gir mindre konkurranse institusjonene mellom. Samtidig viser andre til utfordringer med hvordan den praksisnære, brukerorienterte forskningen ved Uni Research Helse skal kunne ivaretas innenfor et universitet.

En av UiB-informantene mente imidlertid at fusjon vil være et feilsteg, og at Uni Research Helse – og instituttsektoren i Bergen generelt må styrkes. Forskningsaktiviteten vil styrkes ved at man satser på to hester i stedet for én. Det gir samtidig flere muligheter på arbeidsmarkedet for personer med doktorgradsutdanning. Informanten vektla at dette vil kreve en virkelig satsning fra institusjonenes side slik at også personer som er ferdig med sin doktorgradsutdanning får et anvendt forskningsmiljø å gå til, med en annen profil enn universitetet.

Ved Uni Research Helse stiller flere av informantene seg spørrende til hva man vil oppnå ved en fusjon – og hva er spørsmålet er, dersom fusjon er svaret? De vektlegger at institusjonene må styrke samarbeidet i stedet, og bygge på det komplementære; både det praksisnære ved Uni Research Helse og den akademiske profilen ved universitetet. Ved en eventuell fusjon vil lett fleksibiliteten og brukerorienteringen for oppdragstakerorganisasjonen Uni Research gå tapt. Fusjonstanken gir videre opphav til usikkerhet omkring hvordan Uni Research Helse kan løse sitt samfunnsoppdrag overfor brukere på lokalt og regionalt plan så vel som nasjonalt - innenfor universitetet.

Uni Research-informanter stiller spørsmål ved hvordan Uni Research innenfor universitet, kan gi universitetet mer eksterne inntekter for én felles institusjon enn ved universitetet og Uni Research til sammen, slik som i dag. Også argumentet om flere og bedre felles søknader på helsefeltet etter en fusjon, stilles det spørsmål ved. I et slikt tilfelle vil man måtte forankre fellessøknader kun i ett fakultet (framfor flere i dag). Kulturelle særtrekk ved organisasjonene vil også kunne påvirke søknadstilbøyeligheten ved en fusjon. Dette vil kunne medføre at fagmiljøene vil samarbeide mer internt enn og taper noe viktig for at søknadene som skrives skal bli bedre og få gjennomslag. Hvis en ønsker bedre og flere søknader bør en legge opp til å styrke dette med utgangspunkt to samarbeidende institusjoner ifølge en informant ved Uni Research Helse.

Det er vesentlig når man vurderer fusjon at en spør seg hvordan vi skal være organisert felles – hva vil det medføre – og om en vil vi bli mer produktive sammen ifølge en av våre helseinformanter ved Uni Research. Vedkommende mente at fusjon neppe vil gi mer produktivitet og ekstern finansiering.

5.4.4 Oppsummering

Intervjuene vi har gjennomført med forskere på helsefeltet indikerer klart at Uni Research Helse og mange av de samarbeidende UiB-miljøene i dag kjenner hverandre dårlig. Det er også et begrenset samarbeid på institusjonelt nivå utover samarbeid om doktorgradsveiledning og enkelte bistillinger ved universitetet. Samarbeidet på personnivå knyttet til personlige relasjoner og doktorgradskandidater gir imidlertid et godt utgangspunkt for å kunne styrke forskningssamarbeidet framover forutsatt at man på ledelsesplan kan oppnå et tettere samarbeid. Flere UiB- informanter oppfatter imidlertid at de to institusjonene er blitt for like og at det er behov for en rolleavklaring. Samtidig er det i dag stor spennvidde i grunnfinansieringen og det eksterne oppdragsbaserte finansieringsbehovet for organisasjonene. Flere av avdelingene i Uni Research Helse har en svært praksisnær prosjektbase finansiert av direktoratsmidler. Hvordan en slik portefølje eventuelt kan ivaretas innenfor en fusjonert institusjon er viktig å vurdere – i likhet med innspill fra forskerne til hvordan forskningssamarbeidet mellom to forskjellige organisasjoner kan styrkes framover.

5.5 Strategisk samhandling og ledelse

5.5.1 Strategisk samhandling

Ifølge flere informanter, har forholdet mellom Uni Research og UiB vært et såkalt ikke-tema i mange år, og det er først de siste årene – etter at UiB fikk nytt rektorat og at Uni Research fikk ny ledelse sammen med endringer i rammebetingelsene til institusjonene at forholdet har kommet på dagsordenen.

I intervjuene med ledelsen, forskningsdirektører, instituttledere, dekaner og toppledelsen kom det frem at det er varierende grad av strategisk samhandling mellom avdelingene i Uni Research og fakultetene/instituttene ved UiB. På øverste ledelsesnivå gis det uttrykk for at man har hyppige møter og nær dialog mellom de to institusjonene. Samtidig pekes det på at denne typen dialog foregår på et overordnet styringsnivå og sjelden kan gå inn på *faglig* strategisk samhandling. Det siste krever arenaer og kanaler på fakultet/institutt og avdelingsnivå.

Ved Uni Research Rokkansenteret er det et avdelingsråd, ledet av SV-dekanen med HF-dekanen som nestleder, og med representanter fra annet nærings- og samfunnsliv. Her har man ifølge informantene

relativt høy grad av strategisk samhandling. Avdelingsrådet har ingen formell makt, slik som styret, men fungerer som en samarbeids- og informasjonsarena. Det avholdes møter tre ganger i året og i forkant av disse møtes forskningsdirektøren og SV-dekanen og de anser dette som en viktig arena for gjensidig informasjonsutveksling, for å skape en gjennomsiktighet og avklaring mellom de to aktørene. Her diskuteres konkrete samarbeidsmuligheter og muligheten for langsiktige prosjekter. Det er en gjensidighet i relasjonen gjennom at forskningsdirektøren er observatør i fakultetsstyret på SV.

Vi har ikke funnet at andre fagmiljøer har kopiert modellen, men den har vært diskutert. Noen mener at man kan innføre lignende, mens andre frykter at et slikt råd kan bli et «supperåd» ettersom det ikke har formell makt. Et viktig forhold her synes å være antall samarbeids- og kontaktflater i fagmiljøet. Mens Rokkansenteret primært forholder seg til SV-fakultetet og deler av HF-fakultet, har andre avdelinger i Uni Research og fakulteter på UiB bredere kontaktflater mot henholdsvis UiB og Uni Research, og et råd vil derfor involvere relativt mange interessenter. Noen fakulteter er store og noen Uni Research avdelinger har primært kontakt med to eller tre institutter. For disse kan det være mest aktuelt å ha et samarbeidsråd som inkluderer instituttleder og dekan.

I Bjerknessenteret er det en ledergruppe bestående av sentrale forskere fra alle partnerinstitusjonene. I tillegg er det nå lagt opp til møter mellom instituttledere og forskningsdirektører to ganger i året, men det er - etter hva vi oppfatter - ennå ikke ordentlig etablert. Utenom disse tiltakene synes det å være få samarbeidsarenaer og -avtaler mellom avdelingsledelsen og fakultet/instituttledelsen, og flere etterlyste dette. Noen nevnte at det har vært møtevirksomhet, men denne har vært sporadisk, ad hoc preget eller iverksatt for å løse noen bestemte utfordringer. Erfaringene fra disse møtene har, ifølge informantene, ikke blitt brukt systematisk for å etablere nye rutiner eller retningslinjer..

Som vist i tabellen i kapittel 3.2 er det fire styrerepresentanter fra UiB i Uni Research sitt styre, og både leder og nestleder kommer fra UiB. En av informantene stilte spørsmålsteget ved kompetansen til noen av styremedlemmene ettersom de ikke har lederverv ved egen institusjon, og slik sett kanskje mangler kjennskap til samarbeidet fra et ledelsesperspektiv. Vedkommende mente at man bør ha ledelseerfaring for å kunne utøve eierrollen. Uni Research på sin side har, etter vår kjennskap, en representant i UiBs forskningsutvalg og observatørpost i SV-fakultetets styre, men utover dette er de i liten grad involvert i UiBs styre og utvalg. Som nevnt i kapittel 3.2 er det snarere regelen enn unntaket at institutter ikke er representert i universitetenes hoved- og fakultetsstyre.

Uni Research er derimot invitert inn i forskningsutvalget ved noen av fakultetene, men her sier våre informanter at UiB opplever sporadisk deltagelse. Større grad av gjensidig representasjon i hverandres styre og utvalg ble løftet frem av flere som et tiltak som kan styrke samarbeidet.

I tillegg til å etablere dialog mellom ledelsene på de to institusjonene, understreket flere at man også bør etablere vertikale dialogrutiner – fra grunnplanet og opp. Mesteparten av fagsamarbeidet oppstår «bottom-up», og mange opplever manglende retningslinjer for hvem som skal informeres om samarbeidprosjektene. Det ble her understreket at ledelsen skal tilrettelegge for samarbeid og forenkling prosessen og ikke gjøre den mer byråkratisk. Noen dekaner og instituttledere har opplevd å være utenfor informasjonslinjen og har derfor hatt manglende oversikt over søknadsinitiativer, og dette har ført til noen spenninger. Andre steder har man etablert en rutine med å orientere den andre parten om søknadsprosesser, men dette virker ikke å være utbredt.

Verken UiB eller Uni Research har vunnet frem i konkurransen om å være vertskap for SFler og FMEer de to siste rundene, og flere syntes dette er skuffende. Informantene savnet samarbeid på overordnet nivå om store søknader som senterordninger. Man savnet også initiativ til å ta tak i og koordinere prosessene i forkant av store utlysninger. Når det gjelder lokalisering av prosjekter foreslår både UiB og Uni Research ledere å innføre retningslinjer om at SFF i hovedsak skal ligge på UiB, mens SFI og FME i hovedsak skal ligge på Uni Research.

Flere instituttledere har erfaring fra Uni Research og flere av forskningsdirektørene har vært ansatt eller utdannet ved UiB. Slik sett har de god kjennskap til hverandre og i mange tilfeller god

personkjemi. Det rapporteres også at det er en lav terskel for å ta kontakt. Samtidig er denne typen uformelle og personbasert relasjoner sårbare for utskiftninger i ledelsen. Den er også sårbar hvis det oppstår personkonflikter, noe som har skjedd i særlig ett fagmiljø – fortalte noen av informantene – og som førte til at et godt samarbeidet i praksis har strandet.

Det er som vi så i kapittel 3.2, relativt mange med bistilling ved UiB og Uni Research, og dette ble trukket frem som en viktig mekanisme for samarbeidet, men også en utfordring. Spenninger knyttet til prosjekteierskap, gjør som nevnt tidligere, at UiB-ansatte med bistilling ved Uni Research havner i en skvis mellom to arbeidsgivere som begge ønsker å forvalte prosjektet. Her er det ifølge flere av informantene behov for tydeligere retningslinjer.

Organisasjonsbygging og flytteprosessen

Våren/høsten 2015 flyttet Uni Research fem avdelinger inn i de gamle lokalene til Høgskolen i Bergen. 260 av 440 ansatte er nå samlokalisert. Tidligere var de fleste Uni Research-avdelingene samlokalisert med UiB miljøene. Utfordringen for Uni Research var, ifølge ledelsen, at de hadde mange små leiekontrakter – totalt 24 – flere av dem med UiB, og de ble forhandlet enkeltvis. Det var også Uni Research-ansatte som over tid hadde jobbet i lokaler som ikke holdt tilfredsstillende standard. En annen side av saken var at Uni Research ønsket å samlokalisere avdelingene for å skape en Uni Research-identitet, synlighet og en tverrfaglig profil.

Beslutningen om å samlokalisere Uni Research ble tatt av Uni Research-styret, og skapte, ifølge informantene, store spenninger i forholdet mellom Uni Research og UiB sentralt, og mellom Uni Research og noen av fakultetene. Ifølge informantene mistet UiB budsjetterte leieinntekter, man opplevde kommunikasjonen som mangelfull og at flyttingen økte avstanden mellom samarbeidende grupper. Særlig oppsto det gnisninger da klima-fagmiljøet ble flyttet. Etter planen skal et nytt bygg stå ferdig i 2017 hvor UiB skal samle fagmiljøer som jobber med klimarelaterte problemstillinger – den såkalte klimaklyngen. Klima er en sentral satsning ved UiB, og ledelsen fryktet at flyttingen ville slå beina under denne. Uni Research Klima hadde først en leiekontrakt på 10 år i det nye Uni Research-bygget, men denne har nå blitt forhandlet ned til to år slik at de som planlagt kan samlokaliseres med andre klimaforskere i det nye bygget.

Ifølge informantene ville ikke Uni Research Rökkansenteret samlokaliseres med resten av Uni Research, men fortsatt sitte sammen med UiB. Imidlertid ble de sagt opp av UiB, som vil benytte lokalene til egne ansatte. Uni Research Rökkansenteret har fått plass i de nye lokalene til Uni Research. Flyttingen av avdelingene er med andre ord et resultat av flere prosesser og ulike beslutninger.

Samlokalisering av Uni Research-avdelingene har, ifølge Uni Research ledelsen, vært i strategiplanen siden 2010. De har blant annet fått tegnet forslag til nye lokaler, men har ikke vært fornøyd. Således er ikke samlokalisering et nytt tema. Det som utløste en del av spenningene var at beslutningen om samlokalisering kom relativt brått på ettersom attraktive lokaler ble ledige.

Flyttingen i seg selv har ifølge flere stor symbolverdi og blir sett på som et ledd i prosessen mot å gjøre Uni Research til en mer selvstendig organisasjon med en tydeligere identitet internt og eksternt. En annen faktor som styrker dette er innvilgningen av basisfinansiering fra Forskningsrådet til Uni Research i 2015, som gir mulighet for større grad av strategisk handling. Basisfinansiering fører også til at Uni Research må vurdere anvendtheten ettersom et av kravene er oppdragsforskning. Ifølge informantene jobbes det med dette. En av årsakene til fusjonen med Polytech i Haugesund var en strategisk beslutning om å få økt oppdragsvirksomhet. I tillegg jobbes det aktivt med å få de ansatte mer oppdragsorienterte og skape en kultur for oppdragsforskning, og man begynner nå å se resultater av dette ifølge noen.

Ifølge informantene jobbes det også med å få til mer samarbeid på tvers av Uni Research-avdelingene. Her har man blant annet laget samarbeidspiloter, og satt opp en intern gruppe for

samarbeid. Uni Research har med andre ord flere prosesser på gang; en dreier seg om å skape bedre samarbeidsflater med UiB og den andre om tverrfaglig samarbeid internt.

Likeledes har UiB en strategi om økt klyngesamarbeid med aktørene i regionen. Flere klynger er under etablering og det jobbes med samlokalisering av aktører i seks klynger. Her er Uni Research en sentral aktør i hvert fall i tre av satsingene.

5.5.2 Ledelsens vurdering av samarbeidet

Ifølge informantene på ledelsesnivå bidrar samarbeidet til at fagmiljøene blir større og sterkere sammen. Institusjonene utfyller hverandre og sammen har de bygget opp sterke forskningsmiljøer. Uni Research har ansatt stipendiater og post docer fra UiB og slik sett bidratt til å bevare talent og forskningskompetanse i Bergen. I tillegg bidrar de til at unge forskere får gode arbeidsvilkår, noe som kan være utfordrende på universitetet gitt ansettelseslovverket og praktiseringen av dette. UiB har på sin side rekruttert dyktige fagpersoner fra Uni Research. På flere områder er kompetansen hos institusjonene mer overlappende enn komplementær. På en annen side utfyller de hverandre ved, grovt sett, å representere ulike generasjoner av forskere. De er derfor ofte avhengige av hverandre i prosjektsøknader fordi Uni Research har behov for seniorer på UiB, mens UiB trenger Uni Research-ansatte for å øke volumet på forskningsgruppen. Samarbeidet er derfor viktig for kritisk masse i forskningsprosjekter.

Utfordringer

Informantene på ledelsesnivå ga uttrykk for at endringer i incentivsystemene til universiteter og høyskoler og forskningsinstitutter kan skape utfordringer for samarbeidet. Generelt opplever de at forholdet mellom Uni Research og UiB i større grad enn tidligere er preget av konkurranse om ekstern finansiering. Fra 2017 vil også universiteter og høyskoler belønnes for oppdrag og næringslivsfinansiering gjennom den nye BOA-indikatoren, noe som kan skape økt konkurranse på et område som tidligere har vært instituttenes domene.

Intervjuene med ledelsen gir imidlertid ikke inntrykk av at det er stor bekymring for konkurransen i oppdragsmarkedet. Her synes det som at UiB ønsker at Uni Research skal engasjere seg tungt, samtidig som Uni Research ikke ser UiB som noen stor konkurrent.

De konvergerende rollene synes å være mest problematisk når det gjelder konkurranse vs samarbeid om større prosjekter, dvs. primært finansiering fra EUs rammeprogram/Horisont 2020 og Forskningsrådet. Ifølge informantene er det tendenser til økt konkurranse og særlig ved UiB. Dette handler mindre om incentivsystemet i seg selv, men mer om at man ser behov for å skaffe store og langsiktige prosjekter og å ha eierskap til senterordninger og store prosjekter. Noen uttrykte en bekymring for at tendensen om økt konkurranse og mindre samarbeid kan ha konsekvenser for samarbeidet om infrastruktur og laboratorier. Bekymringen knyttet seg til dublering av laboratoriefasiliteter og til administrativ infrastruktur for EU-søknader. Når det gjelder infrastruktur gir for øvrig den institusjonelle komplementariteten noen fordeler. Ifølge informantene er det ved UiB en «ventelisteordning» for å få støtte til infrastrukturprosjekter. Uni Research og UiB har nylig i samarbeid fått et stort infrastrukturprosjekt som man valgte å legge til Uni Research – blant annet p.g.a. «ventelisteordningen», ifølge noen av informantene. Prosjektet er viktig for begge institusjonene

De ulike rammebetingelsene og særlig størrelsen på grunnbevilgningene ble av flere ansett som en utfordring. Noen opplevde Uni Research sine timepriser som uklare i den forstand at de mener at Uni Research ikke argumenterer overordnet for hvordan de beregner timeprisen som de har. Usikkerheten rundt dette medfører mye unødvendige spekulasjoner og antagelser fra UiB-ansatte. Likeledes er det manglende forståelse ved Uni Research for hvorfor UiB-ansatte krever deler av prosjektbudsjettet når de allerede er finansiert gjennom grunnbevilgning. Det virker å være uklar prissetting på UiB-ansattes timer og noen påpekte at manglende praksis bidrar til subsidiering av prosjektene. Videre hevdet

ledelsen ved UiB at lokalisering av Forskningsrådsprosjekter til Uni Research medfører direkte tap av inntekter, siden UiB premieres gjennom RBO for Forskningsrådsprosjekter i incentivsystemet, men ikke Uni Research.

Når det gjelder EU-prosjekter virker det som man har praktisert et prinsipp om at disse bør legges til UiB siden universitetet får mer uttelling i RBO enn Uni Research. Dessuten får Uni Research som partner STIM-EU midler. I selve søknadsprosessen opplever man at det er utfordringer knyttet til å ha med flere partnere fra samme by. Det er utfordrende å synliggjøre komplementariteten mellom institusjonene og kanskje spesielt mellom Uni Research og UiB ettersom kompetansen ofte er overlappende. Her mente flere at det ville være enklere å være én institusjon.

UiB har en hovedregel om at prosjekter ledet av deres ansatte skal forvaltes av universitetet, og dette skaper noen utfordringer for samarbeidet. Informantene vektla at Uni Research trenger prosjekter for å bygge akademisk kapital og omdømme, og for å bygge opp kompetansen og karrieren til unge forskere. I tillegg opplever flere det som problematisk at UiB krever eierskap til prosjekter hvor Uni Research har tatt initiativet. Informanter ved begge institusjonene mener at man må vise «raushet» når det gjelder forvaltning av prosjekter, i den forstand at utgangspunktet ikke kan være at alle prosjekter skal ligge et sted, men heller der hvor det er mest hensiktsmessig. I noen fagområder med høy felles søkeaktivitet kan dette gjøres, mens det i større grad blir en utfordring i fagområder med færre felles søknader og mer opplevd (negativ) konkurranse.

Flere av informantene understreket at konkurranse ikke nødvendigvis er negativt; konkurranse kan virke skjerpene og man øker sannsynligheten for å få prosjekter til Bergen. Man trenger ifølge noen mer og ikke mindre konkurranse. På den andre siden ble det hevdet at konkurransen er relativt lokal og fortøner seg som et «kretsmesterskap». Man ønsker heller at kreftene skal samles og brukes på nasjonal og internasjonal konkurranse – særlig nasjonale senterordninger som SFF, SFI og FME og EU-programmer.

Mens det i noen fagområder er tette samarbeidsflater er de i andre mer løselig koblet. Særlig i ett område virker det som den relative løse koblingen mellom fagmiljøene har konsekvenser for utdanningene. Her har Uni Research noen svært praksisnære oppgaver, mens UiB har utdanninger i tilknytning til feltet. Fra UiB uttrykte man et ønske om en sterkere sammenkobling. Her opplevde man også en spenning knyttet til Ph.D-utdanningen i de tilfellene hvor stipendiaten har hovedveileder på UiB, men jobber på Uni Research, og det er svak samhandling mellom miljøene. I noen tilfeller kan stipendiaten oppleve divergerende interesser mellom institusjonene.

Informantene ved UiB opplever samarbeidet med andre tilstøtende institutter som CMR og Nansensenteret som enklere og mer «clean cut». Dette er selvstendige institutter uten den samme historikken som Uni Research og UiB. Noen hevdet at Uni Research minner om et klassisk universitet uten utdanningsoppgaven - sammenlignet med CMR - ettersom Uni Research i mindre grad er oppdragsorienterte. Uni Research-ledere hevdet på sin side at de har en relativt stor oppdragsportefølje. Her er det en tydelig utfordring knyttet til virkelighetsoppfatning.

Flere mente også at man i tillegg til å vurdere samarbeidet mellom UiB og Uni Research også bør se på grensesnittet mot CMR, særlig når det gjelder å samle krefter for å konkurrere mot andre regioner

5.5.3 Synspunkter på fusjon/flere virkemidler for samarbeid

Toppledelsen ved UiB har vært tydelige overfor Uni Research at de ønsker at instituttet i større grad skal bli komplementært til universitetet. De ønsker seg en sterk teknisk-industriell instituttsektor som kan betjene landsdelen og som kan være en tydelig aktør i nasjonal og internasjonal konkurranse. Dagens situasjon mener de nå er slik at Uni Research, UiBs datterselskap, konkurrerer med universitetet – særlig i Forskningsrådsprosjekter. Deres spørsmål er dermed om de skal eie en konkurrent? Dette oppleves som problematisk i lys av Rundskriv F-07-13.

Når det er sagt, er ikke ledelsen sikker på om fusjon er det riktige alternativet. En fusjon vil, ifølge ledelsen, ikke nødvendigvis gi UiB større grep om oppdragsvirksomheten – som man mener er for lav i Uni Research. Ledelsen ser heller ikke at en fusjon med Uni Research vil kunne bidra til å endre universitetssystemet strukturelt eller kulturelt, i den forstand at universitetet for eksempel oppnår en mer fleksibel rekrutteringspraksis. For UiB er det viktig å finne et samarbeidsalternativ som gir samlet vekst for Vestlandet totalt.

Noen ledere ved UiB mente at man kunne fusjonere inn enheter ved Uni Research som har stor grad av overlappende virksomhet med UiB. På denne måten kan man bygge sterkere fagmiljøer. Noen slike prosesser har allerede vært gjennomført, som overtagelsen av SARS-senteret og Uni Global Helse - begge er nå en del av UiB.

Ledelsen ved Uni Research, representert ved direktør, er kritisk til fusjonsalternativet. Hun mente det vil gjøre Bergen til en by med mindre fleksibilitet, gi færre forskere muligheter for en karriere og man vil få færre virkemidler for å bygge forskningsbyen Bergen. Ledelsen understrekte at UiB og Uni Research i større grad må bli bedre til å stå samlet utad, profilere hverandre gjennom gjensidig logobruk og koordinere store søknadsprosesser sammen. I denne sammenheng ble det også understreket at det er viktig at UiB og Uni Research sammen kommuniserer samhandlingsutfordringene mellom sektorene til relevante instanser, herunder departementer og Forskningsrådet. Det mente også UiB ledelsen.

Ledelsen ved Uni Research fremhevet videre at det er mye usikkerhet knyttet til ulike prosesser i sektoren. KD trykker på for fusjoner både i UoH-sektoren og i instituttsektoren og mellom disse. En annen leder ved UiB pekte på fusjonene i sektoren og at særlig NTNU har styrket seg veldig med å fusjonere med tre høyskoler. Hvis Bergen og Vestlandet skal kunne konkurrere mot Trondheim virker det som, ifølge denne informanten, at en fusjon mellom Uni Research og UiB bør være et nærliggende alternativ. Samme informant uttrykte også en bekymring for ivaretagelsen av den anvendte og brukernære delen av forskningen ved Uni Research innenfor et universitetssystem hvis en fusjonerer. En annen mente at man i vurderingen av de to alternativene må ta med i betraktningen hvilke konsekvenser en fusjon vil ha for «brukerne» og oppdragsgivere.

Hvis en fusjon blir realisert mente noen ved Uni Research at dette vil ha konsekvenser for størrelsen på forskningsmiljøene. En fusjon vil sannsynligvis føre til nedskalering av miljøene som så vil gi mindre forskningsvolum.

Når det gjelder virkemidler for samarbeid, nevnte flere tvillingsenteravtaler. Mellom UiB og Uni Research er det utviklet to slike avtaler - det ene innen musikkterapi (Gammut) og den andre som skal støtte oppunder videre samarbeid mellom miljøene etter avviklingen av CIPR – den ene SFFen. Et virkemiddel for å styrke samarbeidet kan være, ifølge dekaner og forskningsdirektører, å utvikle flere slike tvillingsenteravtaler eller å ta i bruk noe lignende Geminisenter-modellen som NTNU og SINTEF har.

Andre samarbeidsformer ble også trukket frem – særlig den felles satsningen på klimaforskning hvor UiB blant annet finansierer en forsker på Uni Research for å bygge nettverk. På områder hvor man har en sterk felles interesse er det, ifølge de fleste, mye godt samarbeid, men det trengs større grad av formalisering. På relevante samarbeidsområder mente noen at alle berørte instituttledere, dekaner og forskningsdirektører bør treffes en gang i semesteret for gjensidig informasjonsutveksling og koordinering.

Det ble videre understreket, særlig fra ledere ved UiB, at man ønsker klarere grensesnitt mellom UiB og Uni Research, men også mot CMR. Institusjonene bør, ifølge samtlige, ha felles strategiprosesser slik at en kan posisjonere seg og konkurrere mot andre regioner.

5.6 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på samarbeidsrelasjonen mellom UiB og Uni Research innen tre fagområder; klima, samfunnsvitenskap og helse og på ledelsesnivå. Intervjuene våre med forskere på grunnplanet,

instituttledere, forskningsdirektører og dekaner viser at det er ulik grad av samhandling i de tre fagområdene og at samarbeidet står overfor flere utfordringer.

Kjennetegn samhandling

I tabell 17 under gjør vi et forsøk på en kort oppsummering av hovedfunnene av samhandling i de tre fagområdene. Merk at dette er basert på intervjuer med representanter fra noen få fagmiljøer og er således ikke representativt for hele fagområdet. Dette gjelder særlig helse.

Tabell 15 Samarbeidsrelasjoner for UiB og Uni Research innenfor tre utvalgte fagområder

	Klima	Samfunnsvitenskap	Helse
Enheter (primære)	Et fakultet ved UiB, en avdeling ved Uni Research	Et fakultet ved UiB, en avdeling ved Uni Research	Tre fakulteter ved UiB, en avdeling ved Uni Research
Kjennetegn case	Ett fagmiljø	To fagmiljø	Fragmentert miljø
Kompetanse	Overlappende	Overlappende	Ulik, men stedvis overlappende
Arbeidsdeling	Liten, begge driver primært grunnleggende forskning	Liten, begge driver primært grunnleggende forskning, Uni Research noe nærmere oppdragsgivere	UiB driver hovedsakelig grunnleggende forskning, Uni Research Helse hovedsakelig anvendt og brukerrettet.
Faglig samhandling	Nære relasjoner, driver hverandre, positiv konkurranse om eksternt finansiert prosjekter.	I et fagmiljø integrert samhandling, stort og faglig sterkt. Etablerte formelle møtearenaer. I det andre avtagende samarbeid, mindre kapasitet på UiB, mer samhandling med andre aktører. Etablert uformell møtearena	Samarbeid mellom enkeltforskere. Flere tilfeller av negativ konkurranse om eksternt finansierte prosjekter er nevnt av informantene
Strategisk samhandling	Sterk strategisk samhandling mellom Uni Research og UiB i Bjerknessenteret. Svak samhandling utenom - få møtearenaer o.l.	Formalisert møtearena «avdelingsråd» mellom SV-/HF-fakultetet og Uni Research Informasjonsutveksling, avklaring	Svak. Begrenset strategiske samarbeidsavtaler og ledelsesforankring. Mangel på faste faglige samarbeidsarenaer og informasjon om hverandres aktiviteter.

Som vi ser av tabellen er det ulike forutsetninger for samhandling og ulik grad av faglig og strategisk samhandling i fagområdene. Faglig og strategisk samhandling er relativt sterk innen klima, i hvert fall innad i Bjerknessenteret - som også inkluderer andre institusjoner. Den strategiske samhandlingen mellom UiB og Uni Research, utenom Bjerknessenteret, synes derimot å være relativt svak i dette fagområdet - det er blant annet få formaliserte møtearenaer mellom ledelsene. Innen samfunnsvitenskapelig forskning finner vi både sterke og store fagmiljøer med nære relasjoner mellom forskere i Uni Research og UiB og formaliserte møtearenaer, og mindre fagmiljøer som er mer avhengig av enkelt personer ved UiB og Uni Research. Den strategiske samhandlingen er sterk med institusjonaliserte møteplasser. Helseforskningen kjennetegnes av mange kontaktpunkter og dette skaper sannsynligvis fragmentert faglig og strategisk samhandling ettersom Uni Research Helse forholder seg til flere fakulteter ved UiB

Utfordringer

Kapitlet viser at samarbeidet mellom Uni Research og UiB står overfor flere sentrale utfordringer. Vi summerer de her punktvis og utdyper de nærmere i neste kapittel:

- Flere av informantene opplever at Uni Research og UiB har for like roller og at det er lav grad av arbeidsdeling mellom institusjonene. På den ene siden er overlappende kompetanse positivt fordi man sammen får et sterkere forskningsmiljø. På den andre siden utgjøre det en utfordring i de tilfellene hvor det er liten grad av prosjektsamarbeid. Da skaper det negativ konkurranse mellom UiB og Uni Research.
- Informantene har delvis manglende forståelse for hverandres rammebetingelser. Dette knytter seg særlig til diskusjoner om prosjekteierskap og budsjettfordeling og henger sammen med økte krav til ekstern finansiering.
- Det virker å være en ulik virkelighetsoppfatning om oppdragsaktiviteten til Uni Research. Mens Uni Research mener denne er relativt stor, mener UiB at den er for lav.
- Informantene hevder det er manglende retningslinjer og «codes of conduct» for prosjekteierskap og -samarbeid
- Ansatte med bistillinger opplever å havne i konflikt med to arbeidsgivere om lokalisering av eksternt finansierte prosjekter
- Det er få institusjonaliserte faglige og strategiske møtearenaer mellom UiB og Uni Research og lav grad av koordinering mellom ledelsen i forkant av store utlysninger
- Ytre rammebetingelser og økonomi skaper utfordringer for samarbeid om infrastruktur som laboratorier
- Ledelsen ved UiB opplever at retningslinjer fra KD skaper utfordringer for eierskapet i Uni Research
- Uni Research bygger organisasjonsidentitet og informantene opplever at Uni Research beveger seg bort fra den tette sammenkoblingen med UiB.

Synspunkter på fusjon eller flere virkemidler for samarbeid

Generelt virker flertallet av informantene negative til alternativet om fusjon mellom Uni Research og UiB. Hovedsakelig begrunnes dette i at de to institusjonene komplementerer hverandre når det gjelder arbeidsvilkår for forskere, og slik sett bidrar de sammen til å bygge forskningsbyen Bergen. Andre faktorer er bevaring av kulturen og praksiser knyttet til søknadsarbeid og prosjekter i Uni Research - som man frykter kan forsvinne ved en fusjon. Samt at flere mente en fusjon vil kunne gi UiB høyere uttelling på ekstern finansiering på kort sikt, men at dette sannsynligvis vil avta lengre frem i tid.

Informantene vektla også positive sider ved fusjon - som at man unngår en dublering av infrastruktur, både lab og administrasjon, og at forskningsledere ved UiB kan få en reell innflytelse på egen forskergruppe, som nå sitter spredt på UiB og Uni Research og jobber under ulike betingelser. I tillegg mente flere at det vil være fordelaktig med færre søker-organisasjoner i EU-konsortier.

Når det gjelder virkemidler for samarbeid ble tiltak for økt faglig og strategisk samhandling understreket av flere. Særlig innen helse ble det etterlyst en kobling mellom det anvendte og praksisnære ved Uni Research Helse, og den mer grunnleggende forskningen som utføres ved UiB. I tillegg ble det uttrykt ønsker om flere institusjonaliserte faglige møtearenaer. Andre viktige tiltak som ble nevnt er etablering av retningslinjer og «codes of conduct» for prosjekteierskap og -samarbeid både på grunnplanet og ledelsesnivå, samt flere institusjonaliserte møtearenaer for strategisk samhandling.

6 Status for samarbeidet: Styrker og utfordringer

I dette kapitlet gir vi en oversikt over hva vi anser som de viktigste styrkene og utfordringene ved samarbeidet i dag basert på funn fra de forrige kapitlene.

6.1 Styrker

Den historiske relasjonen mellom UiB og Uni Research er en styrke i den forstand at partene på de fleste områdene har inngående kjennskap til hverandres virksomhet. Flere av fagmiljøene har utviklet seg sammen og har slikt sett stor grad av overlappende kompetanse. Selv om dette også kan være en utfordring, er det en styrke at man på flere områder har en felles kunnskapsplattform og et grunnleggende fundament for samarbeidet. I fagmiljøene hvor man har dette, er samhandlingen mellom forskerne i prinsippet sømløs og de er ikke opptatt av organisasjonstilhørighet. Relasjonene er nære, de kjenner hverandre godt og driver hverandre fremover. Til sammen oppnår de kritisk masse, eller har en arbeidsdeling og nettverk som gjør at de i fellesskap dekker et bredere forskningsfelt enn hva de ville klart hver for seg.

Prosjektsamarbeidet er grunnstolpen i relasjonen mellom Uni Research og UiB, og danner utgangspunktet for samarbeid om doktorgradskandidater, vitenskapelig publisering og utvikling av nettverksrelasjoner. Det danner også utgangspunktet for samarbeid om laboratoriefasiliteter, som er viktig for prosjekttilgang og for å utvikle og opprettholde gode laboratorier.

Den kvalitative studien i kapittel 5, viser at de institusjonelle forskjellene mellom UiB og Uni Research oppleves som en styrke for samhandlingen mellom institusjonene. For det første gir den fleksible tilsetningspraksisen i Uni Research muligheten til å beholde disputerte Ph.d.-kandidater og post.docer fra UiB i Bergen, og yngre forskere får muligheten til fast ansettelse fremfor midlertidighet som ofte kan være alternativet ved UiB. UiB representerer således en rekrutteringsplattform for Uni Research. Likeledes ser vi at seniorer ved Uni Research rekrutteres til førsteamanuensis- og professorstillinger ved UiB. Flere ansatte ved UiB og Uni Research har altså kryssende institusjonstilhørighet, gjennom at de har samarbeidet og samarbeider med forskere ved begge institusjoner.

For det andre viser casestudiene at informantene mener at man for Bergensregionen øker sannsynlighet for å oppnå tilslag for Forskningsrådsprosjekter ved å ha to søkerinstitusjoner til samme program enn det én ville fått til alene. Et eksempel her er klimaforskningen hvor en stor del av midlene har gått til institusjoner i Bergen.

For det tredje ser vi at Uni Research komplementerer UiB ved å kunne ansette personer med annen type kompetanse, som for eksempel teknisk ansatte med forskerkompetanse. Ved UiB har man overingeniørstillinger, men etter vår kjennskap ikke karriereløp for ansatte med kombinert bakgrunn. Uni Research representerer således muligheten for andre typer karrierer enn universitetet og annen type kompetanse som man ofte trenger i forskningsprosjekter - også ved UiB.

Samarbeidet i fagmiljøene vi har studert spenner fra svakt til godt integrert. Fagmiljøer med godt integrert samarbeid kjennetegnes av at forskerne jobber mot et klart omforent mål eller tematikk. Dette bidrar til å skape felles engasjement, samhold og retning i samarbeidet. Videre ser vi at samarbeidet i de fleste tilfeller bygger på nære og personlige relasjoner mellom forskerne i de to institusjonene. Dette er positivt ettersom forskerne kjenner hverandre både faglig og personlig, men skaper også en sårbarhet når det gjelder utskifting av personalet. Her ser vi at fagmiljøer som er tydelige og relativt store er mindre sårbare.

6.2 utfordringer

Konvergerende roller

Som nevnt i kapittel 3, er det flere faktorer som tyder på at institutter og universiteter konvergerer mot de samme mål og roller. Både lovverk og statlige retningslinjer har nedfelt mange av de samme formålene. De resultatbaserte finansieringssystemene inneholder også incentiver som i stor grad drar institusjonene i samme retning. Det kan dermed være vanskelig i praksis å opprettholde en klar arbeidsdeling der Uni Research fokuserer mer på oppdrag og finansiering fra handlingsrettede og innovasjonsrettede programmer, mens UiB satser tyngre på grunnforskningsrettede virkemidler. Denne konvergensen er ikke unik for UiB og Uni Research, men skaper en gjennomgående utfordring for diskusjonene om samarbeid og arbeidsdeling.

Konkurransen, samarbeid, arbeidsdeling

Den kvalitative studien viser at de konvergerende rollene oppleves å ha konsekvenser for samarbeidet mellom institusjonene, og knytter seg særlig til økt konkurranse om ekstern finansiering og uklar arbeidsdeling mellom institusjonene. I kapittel 3.1 så vi blant annet at Uni Research, sammenlignet med gjennomsnittet av forskningsinstitutter i 2014, hadde høyere andel finansiering fra Forskningsrådet (18% vs 28%). Videre viste kapittel 3.2 at når vi ser på søknader til Forskningsrådet hvor det inngår flere partnere, så ser ikke den direkte konkurransen ut til å være omfattende. Det er i klimaforskningen vi ser størst tegn til konkurranse mellom institusjonene, men her understreket informantene fra begge institusjonene at de anser konkurransen som positiv og konstruktiv.

I denne sammenheng er det verdt å påpeke at det kun er UoH-institusjonene som får premiering for Forskningsrådsinntekter i det resultatbaserte finansieringssystemet (RBO), mens denne indikatoren nå ikke inngår i tilsvarende system for instituttene. Det betyr igjen at det ligger en viss økonomisk gevinst i å legge forskningsrådsprosjekter til UiB framfor til Uni Research, noe som potensielt kan skape konflikt mellom hva som er faglige hensyn og økonomiske hensyn. Samtidig har Kunnskapsdepartementet nå åpnet for at uttelling kan beregnes ut fra UoH-institusjonens *reelle andel* av det aktuelle prosjektet. Det siste demper det som tidligere var oppfattet som et dis-incentiv til samarbeid. Men ut fra intervjuene vi har gjennomført er det mye som tyder på at denne endringen ikke er godt nok kommunisert og innarbeidet blant forskerne.

Tilsvarende problematikk finner man også når det gjelder eierskap til EU-prosjekter. Her blir både UoH- institusjoner og institutter direkte premiert for uttelling i det resultatbaserte finansieringssystemet. Dette kan være en forklaring på at vi finner få felles prosjektsøknader mellom UiB og Uni Research i porteføljen av søknader i syvende rammeprogram og så langt i Horisont 2020 (se også kapittel 3.2).

Likeledes ser vi at ulike rammebetingelser for innkjøp av infrastruktur for laboratoriesamarbeid kan skape dis-incentiver for å etablere felles infrastruktur. UoH-institusjoner og statlige forskningsinstitutter må betale merverdiavgift ved innkjøp av forskningsinfrastruktur, mens private forskningsinstitutter har fradrag for inngående merverdiavgift. I tillegg er det ulike regler for støtte til infrastruktur når det gjelder økonomisk aktivitet, altså at offentlig støtte avtar med økende utleie, som kan skape gnisninger i forholdet mellom institusjonene. Den kvalitative studien indikerer også at det har vært dublering av utstyr, samt usikkerhet knyttet til leiekostnader.

Rapporten viser videre at det er utfordringer knyttet til samarbeid med det lokale og regionale næringslivet. UiB og Uni Research virker begge å ha, med unntak av noen fagområder, en relativt sterk akademisk profil. Kapittel 4 viste at oppdragsmarkedet synes å være mindre i Bergen sammenlignet med Oslo og Trondheim, og det virker som det mangler en sterk kobling mellom akademia og næringsliv i Bergen, en rolle som instituttene vanligvis innehar. Den kvalitative studien viser at UiB ønsker at Uni Research i større grad skal ta denne rollen. Samtidig viser tall fra kapittel 3.2 at andelen oppdragsforskning varierer mye mellom ulike avdelinger i Uni Research. Vi observerer også at UiB og Uni Research samlet ikke har klart å hevde seg så godt i den nasjonale konkurransen om å være vertskap for SFI og FME i de siste utlysningene.

Infrastruktur for samarbeid

Det fremgår av den kvalitative studien vår at mange opplever utfordringer knyttet til prosjekteierskap og budsjettfordeling, og særlig knyttes dette opp til endringer i incentivmodellene for UoH-institusjonene og forskningsinstituttene, samt et sterkere press på ekstern finansiering. I tillegg dreier det seg om manglende forståelse av hverandres rammebetingelser, som blant annet kommer til uttrykk i budsjettfordelingsprosesser. Vårt inntrykk er at man mangler en infrastruktur for samarbeid i form av retningslinjer og møtearenaer som kan gjøre partene i bedre stand til å håndtere disse forholdene.

Flere fremhevet at man mangler retningslinjer og såkalte «codes of conduct» for samarbeid om prosjektsøknader og prosjekteierskap. Vårt inntrykk er at regelen om at prosjekteierskap og -forvaltning tilfaller institusjonen hvor prosjektleder er ansatt, skaper utfordringer for både fagmiljøet og ledelsen og at man her bør opprette andre retningslinjer. Særlig skaper det utfordringer for ansatte i bistillinger. De havner mellom to stoler ettersom de skal legge prosjekter til «moderininstitusjonen» og der de har bistilling.

Det ble videre understreket at de fleste fagmiljøene mangler institusjonaliserte faglige møteplasser hvor man blant annet kan diskutere potensielle utlysninger. Likeledes mangler man institusjonaliserte møteplasser på ledelsesnivå. Riktignok har Uni Research Rokkansenteret et avdelingsråd ledet av SV-dekanen ved UiB, og Uni Research er representert i Forskningsutvalget til UiB, men utover dette finner vi liten grad av gjensidig representasjon i hverandres råd og styre.

Eierskap og løsrivelse

Den kvalitative studien peker på at styringsdokumenter fra Kunnskapsdepartementet er en vesentlig utfordring i eierforholdet mellom UiB og Uni Research. Ifølge Rundskriv F-07-13 utstedt av Kunnskapsdepartementet, skal universiteter og høyskoler kun samarbeide med andre institusjoner (uavhengig av eierskap) hvis det er av faglig interesse for institusjonen og styrker institusjonens evne til å utføre sine primæroppgaver. I tillegg skal samarbeidet ifølge rundskrivet, forvaltes slik at det ivaretar institusjonens økonomiske interesser. Vi ser at rundskrivet skaper utfordringer for UiB som eier av et institutt innunder basisfinansieringssystemet i Forskningsrådet. Som vi så i kapittel 3.1 er incentivene i resultatbasert finansiering for UoH-institusjonene og forskningsinstitutter tilnærmet likelydende når det gjelder forskning, med unntak av incentiver knyttet til finansiering fra Forskningsrådet. Dette skaper, som vi allerede har påpekt, konvergerende roller og potensial for økt

konkurransen mellom institusjonene. Med andre ord er det en spenning mellom finansieringssystemer og styringssignaler som i større grad bør adresseres av forskningspolitiske myndigheter.

En annen utfordring i relasjonen mellom UiB og Uni Research er sistnevntes prosess med å bygge organisasjonsidentitet. For det første ser vi, som nevnt, at innlemmelsen av Uni Research i basisfinansieringsordningen skaper en egen logikk som forsterker selvstendigheten til instituttet og uavhengigheten fra UiB. Uni Research er nå pålagt å produsere i henhold til de kriteriene basisbevilgningen stiller og dette angir dermed noe retning på aktiviteten og atferden. For det andre ser vi at samlokaliseringen av Uni Research sine avdelinger kan skape utfordringer for det nære samarbeidet mellom noen fagmiljøer ved UiB og Uni Research på sikt, ettersom samlokaliseringen innebærer at Uni Research-forskerne er flyttet ut av lokalene de deler med UiB-forskere. Disse forholdene aktualiserer i enda større grad behovet for å etablere en god infrastruktur for faglig og strategisk samhandling mellom UiB og Uni Research.

Andre prosesser i sektoren

Rapporten peker også på utfordringer knyttet til strukturendringene i norsk forskning og høyere utdanning. Siden strukturmeldingen ble lagt fram i 2015 har 16 tidligere selvstendige høyere utdanningsinstitusjoner blitt slått sammen til 5 større enheter (per juni 2016). I tillegg har fire institutter fusjonert med Høgskolen i Oslo og Akershus. Selv om strukturreformen så langt primært har omhandlet UoH-sektoren har strukturmeldingen også åpnet for å vurdere strukturendringer innenfor instituttsektoren og mellom UoH-institusjoner og institutter. Dette betyr på den ene side at konstellasjonen UiB og Uni Research må forholde seg til en ny samarbeids- og konkurransesituasjon i UoH-sektoren. På den annen side betyr det at endringer i samarbeidet mellom UiB og Uni Research vil få tilsvarende betydning for andre miljøer, spesielt i Bergensregionen.

7 Konklusjon

Hovedpoenget med denne rapporten har vært å utarbeide et grunnlag for UiB og Uni Researchs drøfting av framtidig samarbeid. Oppgaven har derfor ikke vært å utrede eller anbefale alternative organisasjonsformer. Avslutningsvis vil vi derfor fremheve faktorer vi anser som viktige for å bedre samarbeidsrelasjonen mellom partene for å møte utfordringene vi pekte på i forrige kapittel.

Bedre, tydeligere og mer forpliktende samarbeidsavtale

Dagens formelle rammer for samarbeid bygger dels på en overordnet og meget generell samarbeidsavtale av 2011, samt de regler som følger av Kunnskapsdepartementets retningslinjer for eierstyring (Rundskriv F-07-13). Sistnevnte har så langt vært tolket slik at Uni Research ikke kan konkurrere med sin eier, for eksempel om Forskningsrådsprosjekter, uten å komme på kant med regelverket. Vår gjennomgang har derimot vist at konkurranse ikke er entydig i denne relasjonen. I noen tilfeller oppfattes konkurranse som sunt og konstruktivt fra begge parter, i andre tilfeller som undergravende og dårlig utnyttelse av ressursene. Med andre ord er det behov for en avtale som trekker opp konkrete rutiner og kjøreregler for hvor det skal samarbeides og hvordan, herunder:

- rutiner for gjensidig informasjonsutveksling før, under og etter større søknader
- prinsipper for prosjekteierskap og deling av uttellingen på incentiver i de ulike finansieringssystemene
- transparens og prising av innsats i samarbeidsprosjekter, utdanning, veiledning mv
- samordning av investeringer i utstyr og infrastruktur over et visst nivå
- klargjøring av prinsipper for kostnadsdekning og samarbeid ved bruk og utvikling av felles laboratorier og utstyr

Styrke relasjonen på ulike områder

Rapporten har vist at samarbeidsrelasjonen har ulik styrke i de forskjellige fagområdene. Dette må hensynstas når man vurderer samarbeidsløsninger og –satsninger. Slike bør primært rettes mot områder med felles virksomhet eller potensial for samarbeid og ikke nødvendigvis gjelde all virksomhet ved de to institusjonene. Med andre ord bør UiB og Uni Research i større grad avklare hvilke områder og arenaer man ønsker å samarbeide på, og lage skreddersydde løsninger for samarbeidet der det er aktuelt.

Bedre fora for strategisk og faglig dialog

Gjennomgangen har vist at det er mye dialog og møter på overordnet nivå mellom UiB og Uni Research. Inntrykket er likevel at dialogen har et administrativt styringsperspektiv og sjelden går inn i faglig samarbeid. Vi har også registrert tilfeller av at man har snakket forbi hverandre, for eksempel i saken om ny lokalisering av Uni Research. I tillegg er styrepresentasjonen skjev, slik at UiB er langt bedre representert i Uni Research sitt styre enn det Uni Research er representert i UiBs styre og utvalg. Det er ikke unikt for UiB-Uni Research, og særlig ikke med tanke på UiBs store eierandel i Uni Research, men nok et argument for at det er behov for faste og likeverdige samarbeidsfora på fakultets-/avdelingsnivå hvor UiB og Uni Research har felles faglig virksomhet. Et eksempel er Uni Research Rokkansenterets avdelingsråd som har vist seg å fungere godt. For at slike fora ikke skal bli tomme «supperåd», bør de ha konkrete roller. Informasjonsutveksling og samordning av større søknader til bl.a. Forskningsrådet og EU vil være naturlig å drøfte her. Det samme gjelder samarbeid om veiledning og utdanning.

I tillegg er det viktig å etablere vertikale kommunikasjonslinjer slik at utfordringer opplevd på grunnplanet kan bli fanget opp av ledelsen og diskutert og avklart i de rette fora.

Felles egeninitierte satsinger

Rutiner og kjøreregler for samarbeid om søknader er et viktig aspekt, men er uansett en responsiv strategi som må forholde seg til hva som kommer av muligheter. I tillegg kan de to institusjonene i større grad initiere egne strategiske fellessatsinger som bygger opp om framtidige søknader og muligheter. Konkret kan man etablere en rutine for å samordne egeninitierte strategiske satsinger finansiert av Uni Researchs grunnbevilgning og UiBs interne ressursallokeringer.

En annen mulighet er å videreutvikle tvillingsenteravtalene. En utfordring her er at slike avtaler fort kan bli symbolske og ha relativ liten betydning for praksis, særlig hvis de ikke innebærer ressurser.

Bistillinger eller andre ordninger

Som rapporten viser, har relativt mange UiB-ansatte bistillinger ved Uni Research og omvendt, og dette er særlig utbredt innen samfunnsvitenskap. Det er behov for klarere retningslinjer, både for de enkelte ansatte og institusjonene, for hvilke forpliktelser en bistilling innebærer. Dette gjelder spesielt UiB-ansatte med bistilling ved Uni Research, som kan oppleve det som krevende å være ansatt i to organisasjoner. Selv om bistillinger tradisjonelt er mest brukt for å sikre strategisk institusjonstilknytning og faglige synergier, kan det være andre ordninger som er mer hensiktsmessige. Alternativer kan for eksempel være hospitantordninger eller delte stillinger som man har ved universitetssykehusene.

Felles EU-støtte

Gjennom intervjuene har det framkommet at mange opplever at det bygges opp parallell ekspertise rundt EU-søknader. Hvis man ikke fusjonerer, kan et alternativ være å etablere et felles «EU-kontor» med eksperter som kan gi støtte til både UiB og Uni Research, både når det gjelder å fange opp og formidle aktuelle utlysninger og gi støtte under søknadsprosessen og i eventuell gjennomføring av prosjektene. Det kan øke profesjonaliteten, avlaste forskerne og skape et lim mellom UiB og Uni Research.

Samarbeid om etter- og videreutdanning

Etter- og videreutdanning er et underutnyttet felt ved mange høyere læresteder.⁶⁰ Dette er samtidig et område hvor det er rom for å utnytte samarbeidet mellom universitet/høgskole og nærliggende institutter. Når UoH-institusjonene fra 2017 vil bli premiert for andre bidrags- og oppdragsinntekter,

---

⁶⁰ Tømte, C. E. et al. (2015). [Kartlegging av etter- og videreutdanningstilbud i Norge](#). NIFU 2015:39

utenom Forskningsrådet, vil inntekter fra etter- og videreutdanning også inngå i dette regnestykket. Den kvalitative studien viser blant annet at det særlig innen helseområdet savnes en bedre kobling for utdanning mellom institusjonene. Det er med andre ord flere momenter som taler for at UiB og Uni Research bør vurdere å utvikle nye etter- og videreutdanningstilbud på områder hvor de sammen er sterke.

Påvirke forskningspolitiske aktører

Rapporten viser at deler av utfordringene i samarbeidsrelasjonen dreier seg om ytre rammebetingelser. Rundskriv F13, de tilnærmede like incentivsystemene for UoH-institusjonene og forskningsinstitutter med basisbevilgning, og ulikt reglement for innkjøp av infrastruktur er tydelige kilder til spenninger. Dette er forhold som ligger utenfor institusjonene og som de forskningspolitiske myndighetene må ta tak i. Per i dag er ansvaret for samarbeidet mellom UoH-institusjonene og forskningsinstituttene skjøvet over på de enkelte institusjonene uten at det foreligger ytre incentiver for å bedre og forenkle samarbeidet. UiB og Uni Research kan i samarbeid med andre UoH-institusjoner og forskningsinstitutter adressere disse utfordringene til myndighetene og påvirke egne betingelser og betingelser for samarbeid.

Vedlegg

Tabell 16 Inntekter for nøkkeltallsinstitutter etter instituttarena i 2014. Mill. kr

	Bidraginntekter	Oppdragsinntekter	Driftsinntekter utenom basis og forvaltning
Samfunnsvitenskapelige institutter	535,4	535,7	1096
Miljøinstitutter	416,2	563,6	990,2
Primærnæringsinstitutter	576,8	525,6	1140,6
Teknisk-industrielle institutter	912,8	3137,8	4200,2
Sum nøkkeltallsinstitutt	2441,2	4762,7	7427

Kilde: NIFU/Forskerpersonalregisteret /FoU-statistikk-banken

Tabell 17 FoU-utgifter i universitets- og høyskolesektoren i Norge etter finansieringskilde, fagområde og lærested/-gruppe. 2013. Mill. kr.

Finansieringskilde	Totalt	Grunnbudsjett	Ekstern finansiering	Næringsliv	Off. kilder	Dep. m.v.	Forskningsråd	Andre kilder	Utlandet totalt	EU	Øvrig utland
Lærested											
Totalt	16001,2	10880	5121,2	659,5	3523,7	1052,7	2471	497,9	440	323	117
Universitetet i Bergen	1720,9	1141,4	579,5	54,4	368,1	65,2	302,8	103,9	53,1	43,1	10
Universitetet i Oslo	3380,1	2016,1	1364	73,1	1046,9	254,4	792,5	100,8	143,2	115,6	27,6
Universitetet i Tromsø	1221,7	825	396,7	20,1	301,6	146	155,6	51,5	23,5	17,7	5,8
NTNU	2875,8	1462,7	1413,1	326,6	936,4	290,4	646,1	51	99,1	83,3	15,8
Universitetet i Agder	307	260,4	46,5	4,5	32,2	18,1	14,2	7,3	2,5	1,7	0,9
Universitetet i Stavanger	381,3	271,6	109,6	32,4	52	12,8	39,2	8,4	16,8	11,4	5,4
Universitetet i Nordland	172,6	128,2	44,4	9,1	31,5	18,6	12,9	0,6	3,2	1,5	1,7
Universitetet for miljø- og biovitenskap	558,8	347,8	211	8,8	160,6	50,3	110,3	1,7	39,8	12,4	27,4
Norges Handelshøyskole	168,1	148,8	19,3	6,1	13	0,8	12,1	0	0,3	0,2	0,1
Norges veterinærhøgskole	160,7	104,9	55,8	7,2	40,2	9,4	30,9	3,8	4,6	2,6	2
Andre	869,5	718,4	151,2	40,5	91,6	37,6	54	12,6	6,5	2,2	4,3
Statlige høyskoler	1412,7	1098,4	314,4	31,7	245,6	101,7	143,9	18,8	18,3	12,3	6
Universitetssykehus	2772	2356,2	415,7	44,9	204	47,4	156,6	137,7	29,1	19,1	10

Kilde: NIFU. FoU-statistikbanken.

Tabell 18 Finansiering, instituttsektorgruppe i 2013. Totale FoU-utgifter i mill. kr.

Finansieringskilde	Totalt	Næringslivet	Oljeselskaper	Industri og øvrig næringsliv	Off. kilder	Dep., fylker, kommuner og off. fond	Forskningsråd	Andre	Utlandet	EU	Øvrig utland
Instituttgruppe											
Totalt	12190,2	2467,2	523	1944,2	7964,8	5138	2826,8	445,1	1313,1	443,5	869,6
Sum forskningsinstitutter	7366,5	2100,5	437	1663,5	3830,7	1506,9	2323,8	348,1	1087,2	353,5	733,7
Primærnæringsinstitutter	1279,5	308,4	1	307,4	864,1	373,3	490,8	28,3	78,7	47,2	31,5
Teknisk-industrielle institutter	3980,8	1560,5	409,7	1150,8	1417,4	411,1	1006,3	202,9	800	224,4	575,6
Miljøinstitutter	1022,6	99,6	14,1	85,5	710,9	361,1	349,8	82,6	129,5	64,7	64,8
Samfunnsvitenskapelige institutter	793,6	71,1	10,2	60,9	624,5	243,5	381	23,7	74,3	14,3	60
Regionale forskningsinstitutter	290	60,9	2	58,9	213,8	117,9	95,9	10,6	4,7	2,9	1,8
Andre institusjoner	4823,7	366,7	86	280,7	4134,1	3631,1	503	97	225,9	90	135,9

Kilde: NIFU. FoU-statistikkbanken.

Tabell 19 Ansatte ved Universitetet i Bergen med bistilling ved Uni Research i 2015

Radetiketter	Uni Research	UiB	Totalt
Geofysisk institutt		2	2
Griegakademiet, Institutt for musikk		2	2
Inst. for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap		1	1
Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap		2	2
Institutt for biologi		3	3
Institutt for geovitenskap		2	2
Institutt for global helse og samfunnsmedisin		4	4
Institutt for informasjons- og medievitenskap		1	1
Institutt for samfunnspsykologi		2	2
Institutt for sammenliknende politikk		2	2
Institutt for sosialantropologi		1	1
Institutt for økonomi		7	7
Sars internasjonale senter for marin molekylærbiol. forskn.		1	1
Sosiologisk institutt		1	1
Uni Research Helse	8		8
Uni Research hovedkontor	2		2
Uni Research Klima	4		4
Uni Research Miljø	4		4
Uni Research Rokkansenteret	15		15
Institutt for biologi/SARS		1	1
Totalsum	33	33	66

Kilde: Universitetet i Bergen

Tabell 20 Ansatte ved Uni Research med bistilling ved Universitetet i Bergen i 2015

	Uni Research	UiB	Totalt
Geofysisk institutt		3	3
Griegakademiet, Institutt for musikk		1	1
HEMIL-senteret		1	1
Institutt for biologi		6	6
Institutt for fremmedspråk		3	3
Institutt for geovitenskap		2	2
Institutt for global helse og samfunnsmedisin		4	4
Institutt for informasjons- og medievitenskap		1	1
Institutt for klinisk odontologi		1	1
Institutt for klinisk psykologi		1	1
Institutt for samfunnspsykologi		1	1
Institutt for sammenliknende politikk		1	1
Institutt for økonomi		2	2
Kjemisk institutt		2	2
Uni Research CIPR	4		4
Uni Research Computing	3		3
Uni Research Helse	8		8
Uni Research Klima	3		3
Uni Research Miljø	7		7
Uni Research Rokkansenteret	4		4
Totalsum	29	29	58

Kilde: Universitetet i Bergen

Tabell 21 Søknader fra UiB og/eller Uni Research til enkeltutlysninger under EUs 7. rammeprogram

Forekomst av søknader på samme utlysning er skyggelagt.

ERC-2007-StG	Uni Research Universitetet i Bergen
ERC-2008-AdG	Universitetet i Bergen
ERC-2009-AdG	Universitetet i Bergen
ERC-2009-StG	Uni Research Universitetet i Bergen
ERC-2010-AdG_20100224	Universitetet i Bergen
ERC-2010-AdG_20100317	Universitetet i Bergen
ERC-2010-AdG_20100407	Universitetet i Bergen
ERC-2010-StG_20091028	Universitetet i Bergen
ERC-2010-StG_20091118	Uni Research Universitetet i Bergen
ERC-2010-StG_20091209	Uni Research Universitetet i Bergen
ERC-2011-ADG_20110209	Universitetet i Bergen
ERC-2011-ADG_20110310	Universitetet i Bergen
ERC-2011-ADG_20110406	Universitetet i Bergen
ERC-2011-StG_20101014	Universitetet i Bergen
ERC-2011-StG_20101109	Universitetet i Bergen
ERC-2011-StG_20101124	Uni Research Universitetet i Bergen
ERC-2012-ADG_20120216	Universitetet i Bergen
ERC-2012-ADG_20120314	Universitetet i Bergen
ERC-2012-ADG_20120411	Universitetet i Bergen
ERC-2012-StG_20111012	Universitetet i Bergen
ERC-2012-StG_20111109	Universitetet i Bergen
ERC-2012-StG_20111124	Uni Research Universitetet i Bergen
ERC-2012-SyG	Uni Research Universitetet i Bergen
ERC-2013-ADG	Universitetet i Bergen
ERC-2013-CoG	Uni Research Universitetet i Bergen
ERC-2013-StG	Universitetet i Bergen
ERC-2013-SyG	Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-AFRICA-2010	Universitetet i Bergen
FP7-ENERGY-2009-1	Universitetet i Bergen
FP7-ENERGY-2010-1	Universitetet i Bergen
FP7-ENERGY-2011-1	Uni Research
FP7-ENERGY-2012-1-2STAGE	Universitetet i Bergen
FP7-ENERGY-2013-1	Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ENV-2007-1	Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ENV-2008-1	Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ENV-2009-1	Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ENV-2010	Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ENV-2011	Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ENV-2012-two-stage	Uni Research

Universitetet i Bergen
FP7-ENV-2013-two-stage
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ENV-2013-WATER-INNO-DEMO
Uni Research
FP7-HEALTH-2007-A
Universitetet i Bergen
FP7-HEALTH-2007-B
Universitetet i Bergen
FP7-HEALTH-2009-single-stage
Universitetet i Bergen
FP7-HEALTH-2009-two-stage
Uni Research
FP7-HEALTH-2010-single-stage
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-HEALTH-2010-two-stage
Universitetet i Bergen
FP7-HEALTH-2011-single-stage
Universitetet i Bergen
FP7-HEALTH-2011-two-stage
Universitetet i Bergen
FP7-HEALTH-2012-INNOVATION-1
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-HEALTH-2013-INNOVATION-1
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2007-1
Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2007-2
Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2007-3
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2007-C
Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2009-5
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2009-C
Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2011-8
Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2011-9
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2011-C
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2011-SME-DCL

Uni Research
FP7-ICT-2013-10
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2013-11
Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2013-C
Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2013-FET-F
Universitetet i Bergen
FP7-ICT-2013-X
Universitetet i Bergen
FP7-ICT-SEC-2007-1
Universitetet i Bergen
FP7-INFLUENZA-2010
Universitetet i Bergen
FP7-INFRASTRUCTURES-2007-1
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-INFRASTRUCTURES-2008-1
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-INFRASTRUCTURES-2008-2
Uni Research
FP7-INFRASTRUCTURES-2009-1
Universitetet i Bergen
FP7-INFRASTRUCTURES-2010-1
Uni Research
FP7-INFRASTRUCTURES-2011-1
Universitetet i Bergen
FP7-INFRASTRUCTURES-2012-1
Universitetet i Bergen
FP7-KBBE-2007-1
Universitetet i Bergen
FP7-KBBE-2007-2A
Universitetet i Bergen
FP7-KBBE-2008-2B
Universitetet i Bergen
FP7-KBBE-2009-3
Universitetet i Bergen
FP7-KBBE-2010-4
Uni Research
FP7-KBBE-2011-5
Universitetet i Bergen
FP7-KBBE-2012-6-singlestage
Universitetet i Bergen
FP7-KBBE-2013-7-single-stage
Uni Research Universitetet i Bergen
FP7-NMP-2007-LARGE-1
Universitetet i Bergen
FP7-NMP-2007-SMALL-1

Universitetet i Bergen
FP7-NMP-2008-LARGE-2

Universitetet i Bergen
FP7-NMP-2008-SMALL-2

Uni Research
FP7-NMP-2009-SMALL-3

Universitetet i Bergen
FP7-NMP-2012-LARGE-6

Universitetet i Bergen
FP7-NMP-2012-SME-6

Universitetet i Bergen
FP7-OCEAN-2010

Universitetet i Bergen
FP7-OCEAN-2013

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2007-1-1-ITN

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2007-2-1-IEF

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2009-IEF

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2009-IIF

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2009-IOF

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2009-IRSES

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2009-RG

Uni Research
FP7-PEOPLE-2010-IEF

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2010-IIF

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2010-IOF

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2010-IRSES

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2010-ITN

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2010-NIGHT

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2011-CIG

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2011-IEF

Uni Research

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2011-IIF

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2011-IRSES

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2011-ITN

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2012-CIG

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2012-IAPP

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2012-IEF

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2012-IIF

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2012-IOF

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2012-IRSES

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2012-ITN

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2013-CIG

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2013-IAPP

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2013-IEF

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2013-IIF

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2013-IRSES

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-2013-ITN

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-IEF-2008

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-IIF-2008

Universitetet i Bergen
FP7-PEOPLE-ITN-2008

Uni Research
Universitetet i Bergen
FP7-REGIONS-2012-2013-1

Universitetet i Bergen
FP7-SCIENCE-IN-SOCIETY-2007-1

Universitetet i Bergen
FP7-SCIENCE-IN-SOCIETY-2008-1

Universitetet i Bergen
FP7-SCIENCE-IN-SOCIETY-2008-3

Universitetet i Bergen
FP7-SCIENCE-IN-SOCIETY-2009-1
Universitetet i Bergen

FP7-SCIENCE-IN-SOCIETY-2010-1
Uni Research
Universitetet i Bergen

FP7-SCIENCE-IN-SOCIETY-2011-1
Universitetet i Bergen

FP7-SCIENCE-IN-SOCIETY-2012-1
Universitetet i Bergen

FP7-SCIENCE-IN-SOCIETY-2013-1
Universitetet i Bergen

FP7-SEC-2010-1
Universitetet i Bergen

FP7-SEC-2013-1
Uni Research
Universitetet i Bergen

FP7-SME-2007-1
Universitetet i Bergen

FP7-SME-2008-2
Universitetet i Bergen

FP7-SME-2010-1
Uni Research
Universitetet i Bergen

FP7-SME-2013
Uni Research
Universitetet i Bergen

FP7-SPACE-2007-1
Universitetet i Bergen

FP7-SPACE-2009-1
Universitetet i Bergen

FP7-SPACE-2011-1
Universitetet i Bergen

FP7-SPACE-2013-1
Universitetet i Bergen

FP7-SSH-2007-1
Uni Research
Universitetet i Bergen

FP7-SSH-2009-A
Uni Research
Universitetet i Bergen

FP7-SSH-2010-1
Universitetet i Bergen

FP7-SSH-2010-2
Universitetet i Bergen

FP7-SSH-2011-1
Universitetet i Bergen

FP7-SSH-2012-1
Uni Research
Universitetet i Bergen

FP7-SSH-2012-2
Universitetet i Bergen

FP7-SSH-2013-2
Uni Research
Universitetet i Bergen

IMI-JU-01-2008
Universitetet i Bergen

IMI-JU-02-2009
Universitetet i Bergen

IMI-JU-04-2011
Universitetet i Bergen

Tabelloversikt

Tabell 1 Oversikt over fusjoner i det danske forskningssystemet	25
Tabell 2 Strukturendringer og fusjoner: Generelle erfaringer	26
Tabell 3 Samfunnsmandatet til UoH-institusjonene og forskningsinstituttene	31
Tabell 4 Inntektskilder for UoH- og instituttsektorinstitusjonene	32
Tabell 5 Sammenstilling av incentiver for resultatbasert finansiering	33
Tabell 6 Timepris UoH-ansatt versus instituttansatt.....	36
Tabell 7 Antall personer som deltar i FoU i Norge etter dr.grad og sektor for utførelse, 2009-2014	37
Tabell 8 Styrerepresentasjon i fakultetsstyrene og instituttstyrene (2015/2016)	39
Tabell 9 Forskningsrådssøknader hvor henholdsvis UiB og Uni Research er hovedsøker. Antall søknader sendt med oppstartsår i perioden 2007-2015 og andel innvilgede (suksessrate)	41
Tabell 10 Forsknings samarbeid for SFF, SFI og FME etter vertsinstitusjon og samarbeid UoH/institutt i perioden 2002- juni 2016	45
Tabell 11 Nasjonalt samarbeid per sektor/institusjon i 2013. Prosentandel av publikasjonene med samforfatterskap.....	48
Tabell 12 Kjennetegn ved UiB og Uni Research	50
Tabell 13 Driftsutgifter til FoU ved sentrale institusjoner i Bergen fordelt på finansieringskilder. Tall for 2013 for UoH og helseforetak og 2014 for institutter. Mill. kroner.....	62
Tabell 14 Gjennomslag i senterordninger per juni 2016	64
Tabell 15 Samarbeidsrelasjoner for UiB og Uni Research innenfor tre utvalgte fagområder	82
Tabell 16 Inntekter for nøkkeltallsinstitutter etter instituttarena i 2014. Mill. kr	92
Tabell 17 FoU-utgifter i universitets- og høyskolesektoren i Norge etter finansieringskilde, fagområde og lærested/-gruppe. 2013. Mill. kr.	93
Tabell 18 Finansiering, instituttsektorgruppe i 2013. Totale FoU-utgifter i mill. kr.	94
Tabell 19 Ansatte ved Universitetet i Bergen med bistilling ved Uni Research i 2015.....	95
Tabell 20 Ansatte ved Uni Research med bistilling ved Universitetet i Bergen i 2015.....	96
Tabell 21 Søknader fra UiB og/eller Uni Research til enkeltutlysninger under EUs 7. rammeprogram	97

Figuroversikt

Figur 1 FoU utført i UoH-sektoren som andel av samlet FoU. Utvalgte land 2000-2014.....	23
Figur 2 Andel av samlet FoU utført i Government sector. Utvalgte land 2000-2014	24
Figur 3 Eierform for 51 institutter som er underlagt retningslinjene for statlig finansiering av forskningsinstitutter i 2012 etter instituttgruppe. Antall*.....	38
Figur 4 Norsk forskningssamarbeid belyst med vitenskapelig samforfatterskap i 2013	47
Figur 5 Samarbeidsartikler i Uni Researchs teknologisk orienterte publisering.....	49
Figur 6 Bykommuners andel av tilhørende fylke mht. befolkning (2015), andel med høyere utdanning (2014) og FoU-årsverk i næringslivet (2013).....	54
Figur 7 De ti største næringene i hvert fylke. Bruttoprodukt i basisverdi. Mill. kroner og andel av totalt bruttoprodukt i 2013.....	55
Figur 8 Andel av befolkningen over 16 år med kort og lang høyere utdanning. Prosentandeler i 1994, 2004 og 2014.....	56
Figur 9 Antall innbyggere over 16 år med kort og lang høyere utdanning i 2014	57
Figur 10 Antall forskere/faglig personale, med og uten doktorgrad i 2013	57
Figur 11 FoU-utgifter totalt, per innbygger og andel utført i næringslivet for Norges seks største «FoU-fylker» i 2013	58
Figur 12 Faktiske FoU-utgifter i næringslivet sammenlignet med forventet aktivitet ut fra fylkenes næringsstruktur. Mill. kroner i 2013	59
Figur 13 Egenutført og innkjøpt FoU i næringslivet i Oslo, Bergen og Trondheim i 2013. Mill. kroner og andel innkjøpt FoU av samlet FoU i næringslivet	60
Figur 14 Oppdragsinntekter fra offentlig sektor og næringsliv for FoU-miljøer i UoH- og instituttsektoren i 2013. Mill. kroner.....	61
Figur 15 Inntekter fra offentlige kilder (utenom basis og bidrag), næringsliv, utlandet og Forskningsrådet for UiB/NTNU (2013) og Uni Research/SINTEF (2014).....	63
Figur 16 Midler fra Norges forskningsråd, SkatteFUNN og Innovasjon Norge i 2014 etter fylke.....	63

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no